

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

İSTİKRARLI KALKINMA VE YENİDEN SANAYİLEŞME İÇİN EKONOMİK ÇÖZÜMLER

338.956
TGS
1989
c. 2

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ
TURKISH INDUSTRIALISTS AND BUSINESSMEN'S ASSOCIATION

İSTİKRARLI KALKINMA VE YENİDEN SANAYİLEŞME
İÇİN EKONOMİK ÇÖZÜMLER

19 TEMMUZ 1989

(Yayın No: TÜSİAD-T/89/7/129)

Cumhuriyet Cad.Ferah Apt.233/9-10, Harbiye/İstanbul
Teleks: 22 318 tsad-tr, Tel: 140 12 05, Faks: 147 00 82

TÜSİAD LIBRARY

Bu raporun tamamı veya bir bölümü
TÜSİAD "İstikrarlı Kalkınma ve
Yeniden Sanayileşme İçin Ekonomik
Çözümler" referansı yazılmak
kaydıyla yayımlanabilir.

**İSTİKRARLI KALKINMA VE YENİDEN SANAYİLEŞME
İÇİN
EKONOMİK ÇÖZÜMLER**

ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER	I-VI
BÖLÜM I	
GENEL MAKRO EKONOMİK POLİTİKALARIN SANAYİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	1
İthal İkamisine Dayalı Sanayileşme Yapısının Olumsuz Etkileri	1
Makro Ekonomik Politikaların Olumsuz Etkileri	2
BÖLÜM II	
ÇEŞİTLİ POLİTİKALARIN SANAYİ ÜZERİNDEKİ DOLAYLI VE DOLAYSIZ ETKİLERİ	7
KİT'ler ve Özelleştirme	8
KİT'lerin Sorunları	9
KİT'lerin Yarattığı Sorunlar	10
Özelleştirme	12
Yabancı Sermaye	14
Enflasyonun ve Arkasında Yatan Nedenlerin	16
İmalat Sanayii Üzerindeki Etkileri	
Bürokrasi	21
Teşvik Sistemi	23
İhracata Sağlanan Teşvikler	25
İhracat-İmalat İlişkileri	26
İhracatı Teşvik Önlemlerinin İmalat Sanayii Üretimi Üzerindeki Etkileri	34
Döviz Kuru Politikası ve İhracat	35
Vergi İadesi ve İhracat	36
Diğer Teşvikler	36
Sanayi Kredilerindeki Gerilemeler	37
İç Talep, Kapasite Kullanımı ve İhracat	38
Mevduat ve Kredi Faiz Oranları	38
Pozitif Faiz Politikası	40
Kur Politikası	43
Kur Politikası ve Sanayileşme	44
Para ve Sermaye Piyasalarında Kamu Ağırlığı	50
BÖLÜM III	
İMALAT SANAYİİNİN 1989 BAŞINDAKİ DURUMU	53
BÖLÜM IV	
ALTERNATİF POLİTİKA SİMÜLASYONLARI	65
Ekonomik Politika Simülasyonları	65
Ekonometrik Model ve Politika Simülasyonları	69
Alternatif Politika Sonuçları	70
EK I	
İMALAT SANAYİİNDE ÜRETİM VE FİYAT DALGALANMALARI	79
EK-II	
SİMÜLASYON SONUÇLARI AYRINTILI TABLOLARI (BAZ ÇÖZÜMDEN FARKLAR VE FARKLARIN ORANLARI)	83
EK III	
SİMÜLASYON SONUÇLARI AYRINTILI TABLOLARI (ÇARPANLAR VE ESNEKLİKLER)	101

ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye'de imalat sanayiinin yakın tarihi incelendiğinde bazen birbirine benzer, bazen oldukça farklı nedenlerden kaynaklanan bunalımların sık sık tekrarlandığı görülür.

Benzer nedenlerin hemen tamamı kamu kesiminin açık finansman eğiliminden kaynaklanmıştır. Bu eğilim ekonomide enflasyonist etkiler yaratmış, kamu kesimini gereğinden fazla büyütürken etkinliği daha fazla olan özel kesimi hep köşeye sıkıştırmış, enflasyona göre düzeltilmeyen döviz kurları bilerek veya bilmeyerek sağlıksız bir koruma düzeni oluşturup sanayii dış etkilere karşı güçsüz bırakırken ek bir olumsuz etki daha yaratmış, döviz darboğazının yol açtığı durgunluk ile birlikte yürüyen enflasyonla mücadele için geç kalınmış istikrar tedbirleri sanayii ilave bir durgunluk içine daha sokmuş ve sonuç olarak topyekun büyüme sık sık meydana gelen duraklamalara girmiştir.

1980 öncesi dönemde birbirine benzeyen ve devamlı tekrarlanan bu olumsuz etkilerin giderilmesi için 24 Ocak 1980'de alınan önlemler ise 1986 yılından itibaren yeniden ortaya çıkan ve giderek güçlenen kamuda açık finansman eğilimlerinin yarattığı farklı nedenlerle imalat sanayiini yeniden bunalıma sokmuştur.

Bu kez negatif faiz politikası değil, aşırı pozitif kredi faizleri, sabit kur politikası değil enflasyonun kontrol edilememesinden kaynaklanan aşırı kur dalgalanmaları, gerçekçi olmayan KİT fiyatları değil, kamu açıklarının finansmanı için başvurulmuş aşırı KİT zamları ile yoğun iç ve dış borçlanmadan kaynaklanan "crowding out" etkisi gibi yeni ve değişik nedenler özel imalat sanayii üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır.

Ancak bu farklı nedenlerin kökenine inildiğinde, parçalı politikalar arasındaki zaman ve mantık uyumsuzluğu ile hatalar ve eksiklikler yanında kamu kesiminin açık finansman eğiliminin yine baş rolü oynadığı anlaşılmaktadır.

Şu halde yeniden sanayileşme için öncelikle bu açık finansman eğiliminden vazgeçmek, başta harcamaları kısırken, aynı anda kamuda etkinliği arttıracak önlemleri almak şart olmaktadır.

Kamu kesimi açıkları en kısa vadede sıfıra indirilmedikçe enflasyonu durdurmanın, KİT zamlarından vazgeçmenin, aşırı iç ve dış borçlanmadan kurtulmanın, mevduat ve kredi faizleri arasındaki olağanüstü farkı yaratan yasal yükleri makul seviyelere indirmenin, özel kesimin istifadesine daha geniş kaynak ayırmanın, zincirleme enflasyonist etkilere yol açan aşırı kur ayarlamalarını yavaşlatmanın, özel yatırımlar ile ihracata yeterli teşvikleri sağlamanın, uzun dönemde istikrarlı bir döviz dengesi kurmanın imkanı yoktur.

Şu halde yeniden sanayileşme için işe tersinden başlanıp önce faiz, kur, fiyat ve borçlanma politikaları değiştirilirken yine de nihai hedef kamu açıklarını sıfırlamak olmalıdır. Daha doğrusu özel imalat sanayiini yeniden dinamik bir konuma getirmek için atılacak her adımın aynı anda kamu kesiminde açık finansman eğilimini izale edecek önlemlerle uyumlu olması şarttır.

Aksi takdirde özel imalat sanayiinin yeniden yapılanması için faizlerin düşürülmesi, kur değişikliklerinin yavaşlatılması, yatırım ve ihracata yeni teşvikler verilmesi, iç borçlanmanın özel sektöre gerekli fonları sağlayacak biçimde değiştirilmesi, geçici ve palyatif politikalardan ileri gitmeyecek, makro-ekonomik dengelerdeki bozukluk devam ederek yeniden başlanılan noktaya dönülecektir.

Bununla birlikte yalnızca kamu açıklarını sıfırlamanın tek başına yeterli olmayacağını, kamu açıklarının küçülmesi sonunda enflasyon ile birlikte büyümenin de yavaşlayabileceğini, bu nedenle kamu açığını sıfırlamaya yönelik politikalarla çatışmayacak bir "arz-yanlı" politika demeti oluşturulup üretim ve yatırımların doğrudan uyarılması gerektiğini, ekte analizi yapılan makro modelin simulasyon sonuçları açıkça göstermektedir.

Özellikle son aylarda ortaya çıkan bazı gelişmeler karşısında "arz-yanlı" politikaların önemi daha da ön plana çıkmış görünmektedir.

Bu çalışmanın dördüncü bölümünde bir ekonometrik model yardımıyla alternatif makro ekonomik politikaların orta dönemde ekonomi üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Sözkonusu makro ekonomik politikalar beş grupta toplanmıştır:

- Maliye politikası,
- Para, kredi, faiz politikası,
- Dış ticaret ve kur politikası,
- Fiyat ve gelir politikası,
- Doğrudan kontroller ve diğer politikalar.

112 denklemlik ekonometrik modelde önce 1989-1992 dönemi için üçer aylık tahminler yapıp, bu tahminler temel çözüm olarak alınmıştır. Daha sonra politika değişkenleri sırasıyla artırılarak temel çözüm farkları hesaplanmıştır. Ayrıca simülasyonların gerçekçi olması için son yıllardaki politika uygulamaları dikkate alınmıştır. Böylece dolaylı olarak yakın geçmişin de bir değerlendirmesi yapılmış olmaktadır.

Bu ayrıntılı modelin politika simulasyonu amacıyla kullanılmasından ilginç sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlar, daha sonra ileri sürülecek politika önerilerine esas teşkil etmektedir. Bu simülasyon sonuçları ve ilişkili öneriler, anlatımda kolaylık sağlamak için yalnızca enflasyon ve büyüme etkileri dikkate alınarak, aşağıda özet olarak verilmiştir.

- Vergi etkinliği arttırıldığında (yani, yeni vergi koymadan ve mevcut vergi oranları yükseltilmeden vergiler yaygınlaştırıldığında) enflasyon yavaşlamakta ama gayri safi milli hasıla da olumsuz etkilenmektedir. Bununla birlikte yaygınlaştırılan vergilerin enflasyonu frenleyici etkisi yanında büyüme üzerindeki olumsuz etkisi çok marjinal olduğundan bu politika, uygulanabilir bir alternatiftir.
- Bütçe harcamalarının genişletilmesi hem büyüme, hem de fiyatlar üzerinde arttırıcı etki yaratmaktadır. Ancak, büyüme üzerindeki olumlu etki, enflasyonu hızlandırıcı etkiye göre çok marjinal olduğundan, bütçe harcamalarını genişletme politikası, genelde olumsuz bir uygulama görünümündedir.
- Denk bütçe politikası başlangıçtaki geçici olumsuz görünümünden sonra fiyatları yavaşça etkilerken gayri safi milli hasılda önemli artışlara neden olduğundan, olumlu bir politikadır.
- Mevduat faizinin arttırılması çok yönlü olumsuz etkilerle yatırımları ve dolayısıyla büyüme hızını yavaşlattığından orta dönemde uygulanmaması gereken bir politikadır.
- Kamu kesiminin daha yoğun borçlanması, fiyatları hızla yükseltirken büyüme üzerinde çok marjinal bir uyarıcı etki yarattığından, terkedilmesi gereken bir politikadır.
- Munzam karşılık oranının arttırılması, yatırımlar ve büyüme üzerinde önemli ölçüde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Şu halde munzam karşılık oranlarının düşürülmesi, günümüz koşullarında olumlu bir politika olacaktır.
- Kredi faizini temsil etmek üzere, mevduat faizi ile birlikte karşılık oranının arttırılması, büyüme üzerinde olumsuz etki yapmaktadır. Şu halde kredi faizini yukarı iten bu karma politikadan vazgeçilmelidir.
- İhracata yönelik teşviklerin arttırılması, üretim ve dış açık üzerinde olumlu etkiler yaratmaktadır. Ancak, ihracata verdiği uyarı büyümeye verilenden yüksek olduğundan enflasyonun hızlanması ihtimali de belirlemektedir.
- İthalattan alınan vergilerin arttırılması kamu gelirlerini genişleteceğinden dolayı olarak büyüme üzerinde ılımlı bir etki yaratırken, enflasyonu da önemli ölçüde hızlandırmaktadır. Şu halde ithalattan alınan vergilerin yalnızca gelir elde etmeye değil, koruma, antidamping gibi önceden belirli hedeflere göre optimum bir düzeyde tespit edilmesi gerekmektedir.
- Kur değişimlerinin hızlandırılması, ihracatı ve büyümeyi olumlu ölçüde etkilemekte ama enflasyonu da hızla uyarmaktadır.
- Enerji fiyatlarının arttırılması enflasyonu hızlandırmaktadır.
- Tarım destekleme fiyatlarındaki artışlar büyümeyi olumlu yönde etkilerken enflasyonu da hızlandırmaktadır.

Kısaca ve basit olarak özetlenen bu sonuçlar, parçalı politikaların birbirlerinin etkilerini çelebileceğini ve çelişkili uyarılar yaratabileceğini de açıkça göstermektedir.

Mesela vergi etkinliği arttırılırken bütçe harcamalarının da genişletilmesi, büyüme ve enflasyon üzerindeki karşılıklı etkileri yok ederek sonuçsuz kalmaktadır. Oysa vergi gelirlerinin denk bütçe hedefine yönelik olarak arttırılması tutarlı bir politika olmaktadır.

Aynı şekilde, ihracata verilen teşviklerin de döviz fazlasına değil, dengeye yönelik olması gerekmektedir. Aksi takdirde büyüme ılımlı ölçüde etkilenirken, enflasyon daha hızlı artmaktadır. Kur değişikliklerinde de aynı hususa dikkat edilmesi şarttır.

Kısaca özetlemek gerekirse, orta dönemde ekonomide istikrarın sağlanıp büyümenin hızlandırılması için parçalı politikalar yerine optimum politika paketlerinin uygulanması gereği ortaya çıkmaktadır. Ancak, orta vadede yeniden sanayileşme için bunun da yeterli olamayacağı anlaşılmaktadır.

Simulasyon çözümlerinde karma politikalara bir örnek olarak, yukarıda belirtilen beş grup politikadan, büyümeyi hızlandırırken enflasyonu yavaşlatan seçenekler bir paket haline getirilip, birlikte uygulandıkları takdirde ne gibi etkiler yaratacakları aranmıştır.

İlk adım olarak,

- Vergi etkinliğini arttırmaya,
- Mevduat faizini düşürmeye,
- Munzam karşılık oranlarını düşürmeye,
- İhracat teşviklerini arttırmaya,
- Tarım destek fiyatlarını arttırmaya

yönelik politikalar bir arada ve belli nisbetlerde uygulandığında, bu paketin büyüme ve enflasyon üzerindeki etkilerinin ne olabileceği irdelenmiştir.

Çözüm sonunda olumlu etkilerin beklenen ölçüde gerçekleşmediği ve büyüme yükselirken, enflasyonun da ihmal edilemeyecek ölçüde hızlandığı görülmüştür.

Bunun üzerine, yeniden sanayileşmeye yönelik temsili bir politika olarak, yukarıdaki pakete, kapasite kullanım oranlarının yükseltilmesi de eklenmiştir. Elde edilen sonuçlar, genel makro ekonomik politikalar yanında, sanayie doğrudan arz yanlı politikalarla destek verme gereğini ortaya çıkarmıştır. Doğal olarak bu politikalar modelin içinde değil, temsili değişkenleri etkileyecek biçimde modelin dışında önerilmelidir. Ancak bu önerilerin tutarlı olması için kamu kesiminin kısa sürede dengeye yönelerek özel kesime kullanılabilir kaynak bırakması şarttır.

Bütün bu çalışmalardan sonuç olarak ortaya çıkan ek öneriler şöyle özetlenebilir:

- Özel imalat sanayiine, kapasite kullanımını artırma yönünde ek bir uyarı olarak, ihracat kredilerine benzer biçimde orta vadeli ve düşük faizli işletme kredisi kullanma imkanı sağlanmalıdır.
- Kamu kesimi, para ve sermaye piyasasında ağırlığını azaltarak, özel sektöre yönelik kısa, orta ve uzun vadeli alternatif plasman imkanları yaratmalıdır. Ayrıca kamu kesimi dış piyasalardan kaynak temini sırasında bazı alanlarda ağırlığını azaltarak özel sektöre daha geniş dış kaynak sağlama imkanı vermelidir. Böylece dış borç toplamında değişiklik olmadan özel

sanayinin kullanabileceği fonlar genişleyebilir.

- Kamu kesimi ile özel kesimin borçlanma şartları arasındaki vergi farkları kaldırılmalıdır.
- Kredi faizlerinin alçılması için mevduat faizlerinin yapay biçimde düşürülmesinden (özellikle döviz dengesinde yaratabileceği sorunlar dikkate alınarak) kaçınılmalı ve mevduat faiziyle kredi faizleri arasındaki büyük farkın nedeni olan yasal yükler (vergiler ve munzam karşılık oranları) azaltılmalı, bankaların yüksek maliyetle çalışmaktan caydırılmaları için gerekli olan önlemler alınmalıdır.
- Özel sektöre öz kaynaktan yatırım ve işletme fonu sağlamak için kurumlar vergisi Avrupa Topluluğu'na paralel hale getirilmelidir.
- Sermaye erozyonunu durdurmak için, gerekli önlemler alınmalıdır.
- İthalattan alınan vergi ve fonlar ile ihracata verilen teşviklerin, sektörlerarası mukayeseli üstünlük durumuna göre selektif olarak belirlenmesi gerekir. Böylece vergi ve teşvikler parçalı biçimde ve rastgele değil, uluslararası ölçülerde koruma gerektiren sektörlerin durumuna göre belirlenmelidir. Bu arada ulusal ekonomiye yönelik "damping" girişimlerinin de, paralel politikalar kapsamında, önlenmesi şarttır.
- Önümüzdeki dönemde özellikle girdi niteliğinde mal ve hizmet üreten KİT'lerin fiyatlarına, bütün yıl için hedef alınan ve önceden ilan edilen enflasyon oranlarının üstünde zam yapılmamalıdır. KİT açıklarını kapatmak için zamdan önce etkinliğe yönelik önlemler alınmalıdır.
- KİT'lerin özelleştirilmesine devam edilmelidir. Ancak özelleştirmenin temel ilkelerine uyum gösterilmesi de şarttır. Mesela özelleştirme sırasında yabancı kuruluşlara öncelik verilmesi, yabancı sermaye konusunda yeniden tartışmaların başlamasına meydan vermiştir. Gereksiz tartışmalara yol açmamak için özelleştirilecek kamu kuruluşlarının paylarının, Batı ülkelerinde olduğu gibi, önce çalışanlara, sonra halka, daha sonra da yerli kuruluşlara satışına öncelik verilmelidir. Yabancı kuruluşlara satış için, maksimum bir tavan konması zorunludur.
- Özelleştirme programına imalat sektörü dışındaki kamu işletmeleri de dahil edilmelidir.
- Dış aleme mali transferlerin azaltılabilmesi, için her türlü çaba harcanmalıdır.
- Özel imalat sanayiinde kararsızlığı ve belirsizliği önlemek için plan ve programlarda yer alan ilke ve hedefler plan ve program dönemleri boyunca değiştirilmemelidir. Bunun en etkin yöntemleri, kamu yönetimi ile özel sektör kuruluşları arasında devamlı diyalog sağlamak, ekonomi ile ilgili istatistik ve bilgilerde açıklığa özen göstermektir.
- Ekonomi ile ilgili fonksiyonların koordinasyonu için bir İktisat Bakanlığının ihdası gerekmektedir. Bu arada uygulanacak ekonomi politikalarının teknik sorumluluğu ve kamuoyuna açıklanması, Batı ülkelerinde olduğu gibi profesyonel bir ekonomist grubuna tevdi edilmelidir.
- Bürokraside etkinliğin sağlanması için gerekli bütün önlemler, öncelikle ve içtenlikle alınmalıdır.

Sonuç olarak yukardaki öneriler uygulanabildiği takdirde kamu kesiminden özel kesime aktarılan kaynaklar sayesinde prodüktif yatırımlarda devamlı istihdam imkanları artacak ve toplam istihdam seviyesi olumsuz etkilenmeyecek, hatta bir miktar yükselecektir.

Kısaca özetlemek gerekirse, istikrarlı bir büyümeyi devam ettirmek kolay değildir. Ayrıntılı teknik bilgi ve çalışmaya, uzmanlaşmaya dayanmayan parçalı politikaların başarılı olması ise hiç mümkün değildir.

Deneme niteliğindeki bu çalışma dahi, başlangıçta çok akılcı görünen parçalı politikaların zaman ve mantık uyumsuzluğu içinde uygulandıklarında birbirlerinin etkilerini nasıl karşılıklı yokettiklerini açıkca göstermektedir.

Orta dönemde enflasyonu uyarmadan büyümenin hızlandırılması gereğine ve bunun için de yeniden sanayileşmeye gerçekten ve içtenlikte inanılıyorsa, ekonomi politikası uygulamalarında gevşeklik ve dağınıklıktan, teknik bilgiye ve uzmanlığa karşı kayıtsızlık ve ilgisizlikten, gerçeklerin kamuoyuna duyurulmasında kapalılık ve çekingenlikten vazgeçmek şarttır.

BÖLÜM I

GENEL MAKRO EKONOMİK POLİTİKALARIN SANAYİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

İmalat sanayiinin içinde bulunduğu krizin sağlıklı bir değerlendirmesinin yapılabilmesi açısından bugünkü bunalım yanında on yıl önceki 1977-1979 krizinin kökenlerinin incelenmesi de yararlı olacaktır. Krizin nedenleri iki ayrı başlık altında incelenebilir.

- İthal ikamesine dayalı sanayileşme yapısının olumsuz etkileri,
- Makro ekonomik politikaların olumsuz etkileri.

İthal İkamesine Dayalı Sanayileşme Yapısının Olumsuz Etkileri

1950-1979 döneminde Türkiye içe dönük bir kalkınma stratejisi izlemiştir. 1960'lı yılların ortasına kadar gıda ve tekstil gibi dayanıksız tüketim mallarının ithalatını yerli üretimle ikame etmiştir. İthal ikamesinin birinci safhası olarak nitelenebilecek bu safhadan sonra çelik, petrokimya gibi ara malların ithal ikamesine ve kara yolları araçları gibi dayanıklı tüketim mallarının ithal ikamesine geçildi.

İki safha arasında çok önemli farklar mevcuttu. İkinci safhada ithalatı ikame edilen malların sermaye yoğunluğu çok daha yüksek olduğu gibi vasıflı işçilere daha yoğun ihtiyaç gerektirmekte idi. İç piyasanın müsaade ettiği ölçek ise, ölçek yararlarının mevcut olduğu verimli çalışabilecek fabrika büyüklüğünün çok altında bulunmaktaydı.

Bu nedenlerle ithal ikamesinin ikinci safhasında kurulan sanayilerin büyük oranda himayesi gerekmiştir. Himaye yüksek gümrük tarifeleriyle, ithal kotalarıyla ve gerçek değerinin altında döviz kurlarıyla sağlanmıştır.

Bu kalkınma politikasının sonucu olarak marjinal sermaye hasıla oranı (ICOR) büyük çapta arttı ve yüksek büyüme hızının devamının maliyeti yükselmiş oldu. Yapılan hesaplar 1963-1967 döneminde 1.6 olan marjinal sermaye-hasıla oranının 1968-1972 döneminde yüzde 50 artarak 2.4'e yükseldiğini göstermektedir.

MAKRO EKONOMİK DENGESİZLİK GÖSTERGELERİ

	Enflasyon Oranı	GSMH Büyüme Hızı	Dış Ticaret Açığı/GSMH	Cari İşlemler Açığı/GSMH	Bütçe Açığı/GSMH	İhracat Artış Hızı
1977	27.1	3.9	8.3	7.0	6.1	-10.6
1978	45.3	2.9	4.4	2.9	2.9	30.5
1979	58.7	-0.4	4.0	2.4	4.0	-1.2
1980	110.2	-1.1	8.6	6.3	3.9	28.7
1981	36.6	4.1	7.2	4.0	1.7	61.6
1982	34.1	4.5	5.8	2.4	2.3	22.2
1983	31.4	3.3	6.8	4.3	3.0	-0.3
1984	48.4	5.9	7.4	2.9	4.9	24.5
1985	44.9	5.1	6.4	1.9	2.6	11.6
1986	34.6	8.0	5.8	2.6	3.6	-6.3
1987	38.9	7.4	4.8	1.5	3.7	36.7
1988	75.4	3.4	2.6	+ 2.1	3.4	14.4

BÖLÜM II

ÇEŞİTLİ POLİTİKALARIN SANAYİ ÜZERİNDEKİ DOLAYLI VE DOLAYSIZ ETKİLERİ

Birinci bölümde ithal ikamesine dayalı sanayileşme politikası ile genel makro ekonomik politikaların sanayi üzerindeki etkileri geniş bir perspektif içinde özetlenmeye çalışıldı.

Bu bölümde ise özel politikalar ile kurumlaşmaların ve iktisadi olayların yarattığı dolaylı ve dolaysız etkiler üzerinde durulacaktır.

Mesela Kamu İktisadi Teşebbüslerinin üretim ve fiyat politikaları, piyasa yapısında önemli çarpıklıklar yaratmıştır. Şimdi bu olumsuz yapı özelleştirme aracılığıyla düzeltilmek istenirken yine bazı yanlışlıklara düşülmektedir. Bu arada izlenen özelleştirme yöntemi, yabancı sermaye politikası etrafındaki tartışmaların da yeniden başlamasına neden olmuştur.

Enflasyonun sanayi üzerinde büyük olumsuz etkiler yarattığı açıktır. Bu konu ayrıntılı biçimde incelenmeden geleceğe dönük politikalar belirlenemez.

Bürokrasi, yıllar boyu sanayinin gelişmesi üzerinde olumsuz etkiler yaratan konulardan biri olarak ele alınmıştır. Bu konunun da şimdi gerçekçi biçimde tartışılıp, makul bürokrasi düzeyinin ne olacağı düşünülmelidir.

Teşvik sisteminin, faiz ve kur politikasının, para piyasasındaki son gelişmelerin sanayi üzerindeki etkileri de ayrı ayrı incelenmesi gereken konulardır.

KİT'ler ve Özelleştirme

Kuruldukları ilk dönemlerde oldukça başarılı çalışmış olan kamu işletmeleri İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla giderek bürokratik devlet kuruluşları haline gelmişlerdir. Savaştan sonra ve 1950-1960 döneminde bu işletmelerin etkinlikten uzaklaşmalarını önlemek üzere hükümetler görünüşte çok çaba harcamışlardır. Hatta o sıralarda "reorganizasyon" (yeniden düzenleme) deyiimi ilk kez sık sık kullanılmaya başlamıştır. Ancak kamu işletmelerinin yeniden düzenlenmesi için harcanan çabalar bir sistem ve yöntem içine çok geç sokulabildiğinden ilk raporlar 1961'de yayınlanabilmiştir.^{1/}

Bundan başka savaştan sonra Türk ekonomisini inceleyen birçok yabancı uzman da raporlarında kamu işletmeciliğinin sorunlarını ele almıştır. Ayrıca tek tek kuruluşların yeniden düzenlenmesi ile ilgili çalışmalar da vardır.

Planlı dönemin başlangıcında, 1964 yılında kabul edilen 440 sayılı kanunla görev süresi önce iki yıl, sonra da dört yıl olarak belirlenen bir İktisadi Devlet Teşekküllerini Yeniden Düzenleme Komisyonu kurulmuştur. Bakanlıklararası bir nitelikte olan bu komisyonun temel işlevi o zamana kadar Yüksek Denetleme Kurulu, Maliye Bakanlığı ve münferit kuruluşlar içinde yapılan yeniden düzenleme çalışmaları arasında koordinasyonu sağlamaktır. Bu komisyonun çalışmaları 1968 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'na devredilmiştir. Daha sonra 1971 yılında kurulan İktisadi Devlet Teşekkülleri Reform Komisyonu benzer çalışmaları sürdürmüştür. 1972 yılında Üçüncü Plan çerçevesinde yayımlanan Kamu İktisadi Teşebbüsleri Reformu stratejisi bu konuda gerçekleşen son aşamadır.

Söz konusu rapor, belge ve çalışmaların yer aldığı dönemin başlangıcı ile kapsamı dikkate alındığında KİT sorununun savaşın bitimiyle idrak edildiği ve aksaklıkların çok az nitelik değiştirerek hemen aynen devam ettiği anlaşılmaktadır. Bunun yanında birbirini izleyen raporlarda sözü edilen sorunların ve çözüm önerilerinin zamana göre belli ölçüde nitelik değiştirmekle birlikte devamlı tekrar edilmesi, bütün bu dönem boyunca önerilere uyulmadığını ve dolayısıyla sorunların çözülemediğini de vurgulamaktadır. Ortaya çıkan bu durumun nedenleri üzerinde açıklıkla durmak gerekmektedir. Uzun bir dönem boyunca hemen her hükümet Kamu İktisadi Teşebbüslerinin işletilmesinde aksaklıklar olduğunu kabul edip yeniden düzenleme çalışmalarına yön verdiği halde neden uzmanların getirmeye çalıştığı önlemler uygulanmamıştır? Kanımızca bu konudaki temel sınırlama şamimiyyet sorunudur. Hükümetler ekonomi içindeki yeri bu kadar büyük boyutlarda olan bir kesimi siyasal denetimlerinden uzaklaştıracak her tür girişimi bazen açıkça bazen de üstü kapalı olarak engellemeyi tercih etmişlerdir. Başka bir deyişle siyasal otorite, Kamu İktisadi Teşebbüslerini denetimi altında bulundurmaya etkinlik sağlama amacından daha ön planda tutmuştur. Bu tutum değişik dönemlerde parti ideolojisinden, bürokrasinin tutuculuğundan, yönetimle ilgili pratik amaçlardan, siyasal parti yönetimi ile taraftarları arasındaki çoktan vazgeçilmesi gereken çıkar ilişkilerinden, seçim stratejilerindeki kısa dönemli görüşlerden vs. kaynaklanmıştır.

---

^{1/}3460 sayılı kanunla Yüksek Denetleme Kurulu'nun denetimine tabi olan bütün kuruluşları ele alan bu raporlar Maliye Bakanlığı tarafından yayınlanmıştır.

Öncelikle bir noktayı açıklıkla ortaya koymak şarttır: Kamu işletmeleri siyasal yönetimin değil halkın malıdır. Sık sık ileri sürüldüğü gibi siyasal yönetimin halkı temsil etmesi dolayısıyla iktidara geldiklerinde halkın sahibi olduğu kamu işletmelerinde halk adına sınırsız denetimi yürütebileceği savı, yanıltıcı ve çağdaş politika uygulamasına ters düşen bir görüştür. Zaten böyle bir zihniyetin yıllar boyu devam ettirilmesi nedeniyle giderek boyutları büyüyen sorunlar, sözkonusu görüşün çelişkilerini en iyi biçimde ortaya koyan kanıttır.

KİT'lerin Sorunları

1980'den önce KİT'ler yatırımları için kaynak yaratan kuruluş olma niteliklerini bütünüyle kaybetmişlerdir. 1970-1980 döneminde kaynak - ödeme açıkları yaklaşık 30 kat artarak 62 milyar lirayı bulmuştur. Yatırım hedefleri de dikkate alındığında 1980 yılında gerçek finansman gereği 191 milyar liraya varmıştı. Böylece aynı dönem içinde finans gereği 24 kat artmış olmaktadır.

Sözkonusu dönemde kamu mali kuruluşları da açık vermeye başladığından özellikle o yıllarda tüm finans yükü Hazine ve Merkez Bankası'nın üstünde kalmıştı.

KİT'lerin kaynak-ödeme açıklarını dikkatle yorumlamak gerekir. Bu açıklar işletmelerin toplam net zararlarına tekabül etmektedir. Başka bir deyişle işletme açıkları, zarar eden kuruluşların toplam zararlarından kar eden kuruluşların toplam karları düşülerek hesaplanmaktadır. Oysa hazinece karşılanan görev zararları satış hasılatı gibi dikkate alındığından bu hesabın içine girmemektedir.

KİT'lerin kaynak yaratmamalarının başlıca nedeni konsolide net zarar etmeleri idi. Zararların önemli bir kısmı temel mal ve hizmetler olarak nitelenen mal ve hizmetlerin fiyatlarının görünüşte toplumsal ve ekonomik ama çoğu kez siyasal nedenlerle yapay olarak düşük tutulması olmuştur.

Oysa bu düşük fiyatlar özellikle enflasyon içinde toplumsal yarar sağlamaktan çok büyük boyutlu rantların oluşmasına yol açmıştır.

Ancak, zararların önemli bir kısmı da yalnızca fiyatların düşük tutulmasından değil, maliyetlerin çeşitli nedenlerle yükselmesinden doğmaktadır. Halen geçerli olan bu nedenler şöyle sıralanabilir:

- i) Yatırımlar için proje seçiminde çoğu kez kuruluş yeri, altyapı, teknoloji, istihdam, hammadde temini, pazarlama vs. gibi unsurlar objektif ve bilimsel yöntemlerle ele alınacağına tam tersi bir yol izlenmiştir. Zaman zaman siyasal nedenlerle dışardan ilgili kuruma proje empoze edilmiş projelerin karlı gözükmeleri için belli üniteler kapsanmamış ve küçük tutulmuş, hammadde-su-enerji gibi konularda kesin ve objektif verilerden çok ihtimal ve dileklere dayanılmış, kuruluş yeri seçiminde siyasal etkiler bazen önemli rol oynamıştır.

ii) KİT'lerin işletilmesinde önemli yönetim yetersizlikleri ve hataları vardır. Bunlar özellikle tutarsız yönetim politikasından kaynaklanmaktadır. İşletmelerde yönetici devri bir yıldan aşağıya düşmüştür. Yönetim kurullarının oluşturulmasında ve yönetici tayinlerinde siyasal etkiler ekonomik nedenlere ağır basmaya başlamıştır. Yönetimde hiçbir teşvik unsuru kalmamıştır. Yönetici ücret normları işletmeler arasında çok farklı ve yetersizdir.

iii) Sözkonusu işletmelerin bir kısmında bütçeleme, üretim programlama, muhasebe ve finansal hesap yetersizlikleri vardır.

iv) KİT'lerin önemli kısmı eksik kapasite ile çalışmaktadır. Kapasite kullanımındaki bu durumun bir nedeni ekonomideki genel sorunlardan kaynaklanmaktadır. Ancak genel nedenler yanında, proje ve yer seçiminden finansal sorunlara, yönetim aksaklıklarından siyasal etkilere kadar bir dize özel neden de eksik kapasite kullanımına yol açmıştır.

v) Belli işletmelerin üretim kararları işletme içi yöneticiler tarafından değil dışardan verilmektedir.

vi) Girdilerin önemli bir kısmının subvansiyone edilen mal ve hizmetlerden oluşması maliyet hesaplarının sağlam bir tabana oturtulmasını engellemektedir.

vii) KİT kapsamına giren kuruluşların yasal çerçeveleri ve statüleri karmaşık bir çeşitlilik göstermektedir. Bu durum işletmelerin değerlendirilmesinde elde edilen sonuçların eleştirilmesinde ve kuruluşların denetlenmesinde büyük güçlükler çıkarmaktadır. Sözkonusu yasal karışıklık içinde, ilgili bakanlıklar KİT'leri merkez örgütlerinin birer birimi gibi görüp öyle yönetmek istemektedirler. Öte yandan KİT'lerin denetimi giderek ekonomik niteliğini kaybetmiştir. Özellikle kıt kaynakların kullanımında savurganlığı önleyebilecek bir ekonomik denetimin oluşturulmaması maliyetleri yükselten ek bir olumsuz etki daha yaratmaktadır.

viii) KİT'lerde özellikle son yılların enflasyon sürecinde gerekli sermaye arttırmaları ya çok zaman almakta veya kağıt üzerinde kalarak öz kaynak/yabancı kaynak dengesini giderek hızlanan biçimde bozmaktadır.

ix) Kamu İktisadi Kuruluşlarında başlangıçta benimsenen devlet mülkiyetinin geçiciliği ilkesi son yıllara kadar bütünüyle terkedilmişti. Elli yıl boyunca devlet işletmeciliğinin son bulduğu hiçbir üretim dalı yoktu. Tersine kamu işletmeciliği üretim konuları, yatırımları ve sayıları açısından devamlı genişlemiştir. Özellikle kamu girişimciliği için olağan olmayan ama özel girişimci için çekici olabilen üretim dallarındaki (ticaret, konfeksiyon, otelcilik, ticaret bankacılığı vs) devamlılığın mantığını anlamak, hele bu konularda ortaya çıkan sonuçlar karşısında, oldukça güç olmaktadır.

KİT'lerin Yarattığı Sorunlar

Yukarda özetlenmeye çalışılan ve daha birçok ayrıntıda eklenebilecek sorunlar, ekonomi

üzerinde önemli boyutlarda olumsuz etkiler yaratmaktadır.

KİT'lerin neden olduğu açık finansman eğilimleri önemli boyutlarda enflasyonist baskılara neden olmaktadır. Finansman açığının bütçeden ve Merkez Bankası'ndan kaynak aktararak ve dış proje kredisi kullanılarak kapatılması enflasyonist bir nitelik taşımaktadır. Özellikle KİT açıklarının seyri ve bu açıkların kapatılma biçimi ile enflasyon oranları arasındaki ilişki açık bir şekilde gözlemlenebilmektedir. Üstelik sözkonusu açık kapatma yöntemi yatırım hedeflerinin tespitinde de alabildiğine geniş davranılmasına neden olmaktadır.

KİT'lerin ürettiği temel mal olarak tanımlanan mal ve hizmetlerin fiyatlarının işletme dışından yapay olarak önce düşük sonraları çok yüksek tespit edilmesi, ekonomideki fiyat strüktürünü bütünüyle bozmuştur. Hammadde yarı mamul mallar arasında ve her grubun kendi içinde nisbi fiyatlar yapısı bu kadar bozuk oldukça ekonominin tümü için fiyat mekanizmasının yönlendirici niteliği önemli ölçüde aksamaktadır.

KİT'ler fiyat ve üretim politikalarıyla sanayi ve tarım kesiminde üretim ilişkilerini de bozmuş, bir takım yapay strüktürlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Piyasa koşullarına göre düşük ve yüksek tutulan fiyatlar görünüşte amaçlananın tersine sosyal yarar sağlamaktan çok, büyük boyutlu rant gelirlerinin oluşmasına veya girdi maliyetlerinin yükselmesine ve enflasyonun hem talep, hem de maliyet etkileriyle hızlanmasına neden olmuştur.

Yapay fiyatlar kaynak dağılımını da bozarak teknoloji seçiminden gelir dağılımına, istihdam sorunlarından döviz kullanımına kadar uzanan bir dize sorun yaratmıştır.

KİT'lerde gereğinden fazla emek kullanılarak görünüşte istihdam sorununu çözmeye çalışmak tersine işsizliği sürekli ve yapısal bir sorun haline getirmiştir. Verimli olmayan bir emek kullanımı makro ekonomik açıdan istihdam sayılmaktan çok gelir dağılımı politikası görünümündedir. Oysa gerçek kaynak aktarılmasına dayanmayan bir gelir dağılımı politikası sonuçta yarattığı enflasyonist etkilerle gelir dağılımını bir kat daha bozmakta, yozlaştırdığı teknoloji seçimi ve istihdam yapısıyla zaten ciddi boyutlara ulaşan işsizlik sorununa yapay ve kolay bir çözüm getirerek sorunu kronikleştirmektedir.

1980'den buyana KİT'lerin kaynak ihtiyacı, ürettikleri mal ve hizmetlere yapılan zamlarla karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu büyük kaynak ihtiyacı, öncelikle yüklenilen ağır yatırım görevlerinden doğuyor. Bu arada etkin çalışmamaktan doğan zararlar ile Hazine'nin acil para ihtiyacı da hükümeti zaman zaman aşırı zorlamıştır.

Zaten açık olan bütçeden yardım yapılacağına KİT'lerin kaynak ihtiyacını zamlarla karşılamak ilk bakışta enflasyon yaratmaz gibi görünüyor.

Oysa gelir ve kaynak dağılımını bozucu etkileri bir yana, sürekli zamların toplam harcamaları kısarak enflasyona neden olmayacağı iddiası mutlak bir doğru değildir.

Çünkü zamlara rağmen toplam tasarrufların azalmasıyla harcamaların aynı boyutlarda devam etmesi ihtimali hayli yüksektir. Ayrıca yükselen fiyatlar nedeniyle talebin daralacağını ve sonuç olarak enflasyonun yavaşlayacağını iddia etmek neden-sonuç ilişkilerini birbirine karıştırmaktır.

Diğer bir önemli enflasyonist etki de KİT'lerin özelliğinden kaynaklanmaktadır. Bu kuruluşların çoğu hammadde, ara malı ve enerji ürettiğinden yapılan aşırı zamlar sanayi maliyetlerine doğrudan yansıyor fiyatların yükselmesine neden olmuştur.

Yukarıda belirtilen aşırı KİT zamlarının yaratabileceği doğrudan enflasyonist etkilerdir. Bunun yanında kamu kesiminin aşırı büyümesinden kaynak dağılımı bozukluğuna, özel sektörün köşeye sıkışmasından gelir dağılımının yozlaşmasına, en adaletsiz vergi olmaktan iyi işletme yönetimini engellemesine kadar bir dizi daha olumsuz etki yarattıkları açıktır.

KİT'lerin finansman açıklarını bütçe ve Merkez Bankası kaynaklarından değil zamlarla karşılamasının daha akılcı olduğu doğrudur. Bununla birlikte aşırı yatırım yükleri ve bunun neden olduğu aşırı zamların ekonomide dengeleri bozduğu da kabul edilmelidir. Aslında en akılcı yol, KİT'lerin ve topyekun kamu kesiminin etkinliğini artırıp harcamalarını ve dolayısıyla açıklarını denetim altına almaktır.

KİT'lerin yapısal sorunları içtenlikle çözülmeden, ekonomi açısından yarattıkları sorunların da çözülmesine imkan yoktur. Aslında etkin bir biçimde işletilmiş olsalardı, istikrar politikasının yoğun biçimde uygulanma zorunluluğunun bulunduğu böyle bir dönemde KİT'ler talep daralmasının üretim üzerindeki olumsuz etkilerini dengeleyebilecek en önemli araçlar niteliğini kazanmış olabilirlerdi.

Özelleştirme

KİT'lerin yarattığı sorunların çözümünde başvurulacak yollardan biri de bu kuruluşları özelleştirmek, başka bir deyişle kamunun elindeki hisseleri özel kişilere devretmektir.

Kamu kesiminin ekonomide ağırlıklı olduğu batı ekonomilerinde başlayan bu eğilim 1980 yılından sonra giderek güçlenmiş ve başarılı örneklerle kamu iktisadi kuruluşlarının yarattığı sorunların çözümünde yeni bir umut ışığı yakmıştır.

Özelleştirmenin çeşitli yöntemleri vardır. Bu yöntemler ülkeden ülkeye ve dönemden döneme değişebilmektedir. Ancak amaç ve hedeflerin açık olarak tanımlanması ve farklı yöntemlere göre değişmemesi de, başarının önde gelen koşuludur. Aksi takdirde özelleştirme politikası kendinden beklenen sonuçları sağlayamaz ve ekonomiye yarar yerine zarar getiren bir nitelik kazanabilir.

Hızla artan işgücüne istihdam yaratmak zorunda olan ülkelerin hemen hepsinde bu boyutlardaki bir istihdamı sağlayacak kaynaklar genellikle yetersizdir. Bu nedenle yüksek yatırım hedefleri, yapay kaynak yaratılmasına ve hızlı dış borçlanmaya yol açmaktadır. Sonuç olarak ortaya çıkan enflasyon ve biriken dış borçlar bu ülkeleri önce ekonomik, sonra da toplumsal siyasal bunalımlara sürükleyerek rejimleri tehdit etmektedir.

Bu kapandan kurtulmanın bir çaresi hızlı nüfus artışını kontrol etmek, diğeri de kıt kaynaklarla üretim ve istihdamı genişletmek için verimliliği yükseltmektir. Başka bir deyişle verimlilik, gelişmekte olan ülkeler açısından hayati bir önem taşımaktadır.

Özelleştirme, genellikle etkinlikten uzak çalışır kamu iktisadi kuruluşlarının verimliliğini yükselterek bu sorunun çözümüne yardımcı olabilir.

Türkiye'de özelleştirme uygulaması ile, eleştiriler de yoğunlaşmaya başladı. Aslında bu eleştirileri doğal karşılamak gerekir. Çünkü kamu iktisadi teşebbüslerinin halka satışını gündeme getiren her ülkede benzer tartışmalar yapıldı.

Bu tartışmaların yararlı olduğu da açıktır. Çünkü bir çok yanlışın düzeltilmesinde, bazı eksikliklerin giderilmesinde yardımcı olabilirler. Ancak uygulamayı gerçekleştiren hükümetlerle, muhalif görüşte olanların bir konuda yani devletçiliğin yorumunda anlaşmaları gerekir.

Özelleştirmeye bir çok açıdan karşı çıkanlara göre kamu kuruluşları hisselerinin halka satılmasında en büyük sakınca, devletin ulusal üretimde devreden çıkarılmasıdır. Devletçiliğin son otuzbeş yılda Batı ekonomilerinde yarattığı sorunları gözlemleyenler ise, kamu üretimciliğine bir kez daha şans vermektense bu konuyu artık kapatıp bitirmek istiyorlar.

Devletin toplumu yönlendirmedeki rolü elbette inkar edilemez. Sadece gelişmekte olan ülkelerde değil, bugünün Fransa, Almanya, İtalya gibi zengin ülkelerinde bile çağdaşlaşma ve sanayileşme devletin öncülüğü ile başlamıştır.

Ama bu durum, kalkınmanın sürekli devlet eliyle sürdürüleceği anlamına gelmez. Merkezîyetçilik yerine ademîmerkezîyetçiliği, otorite yerine liberal demokrasiyi, kumanda ekonomisi yerine piyasa mekanizmasını çağdaş uygarlığın temel taşları sayan Batı toplumlarında bunun tersini savunmak giderek güçleşiyor.

Bilindiği gibi, özelleştirmenin çeşitli amaçları vardır: 1) Piyasa ekonomisini güçlendirmek, 2) Ekonomide verimliliği yükseltmek, 3) Tasarrufları teşvik etmek, 4) Serveti tabana yayarak gelir dağılımını düzeltmek.

Kamu kesiminde ortalama verimlilik çoğunlukla özel sektörden düşüktür. Bunun başlıca nedeni kamu iktisadi teşebbüslerince izlenen istihdam, üretim ve fiyat politikalarıdır. Söz konusu politikaların siyasal etkilere açık olması rasyonel karar almayı engellemektedir.

Şu halde başarıyla uygulanan özelleştirme programlarının bu kuruluşlarda karar alma sürecini bütünüyle değiştirerek aynı kurulu kapasite ile verimliliği yükselteceği ve özel kuruluşları da verimli çalışmaya zorlayarak ekonominin tümünde üretim ve istihdam imkanlarını genişleteceği kesindir.

Özelleştirme, kamunun ekonomi içindeki payını küçülterek devletin yükünü azaltacağından, diğer kamu kuruluşlarının da etkinliğini artırıcı etkiler yaratabilir.

Şu halde mantığı ve yöntemleri üzerindeki tartışmalar ne olursa olsun, özelleştirmenin

verimliliği arttırarak kıt kaynakların daha etkin kullanılmasını sağlayabileceği açıktır.

Ancak, özelleştirmenin başarılı olması için bazı şartların varlığı gereklidir. Bunlar şöyle özetlenebilir:

- Özelleştirilecek kamu kuruluşlarını bu operasyona hazırlamak,
- Kamuoyunu özelleştirme konusunda aydınlatıp hazırlamak,
- Özelleştirme operasyonunda izlenecek metodlarla ilgili mevzuatı hazırlamak,
- Özelleştirmeye işçi ve halka satışla başlamak,
- Satılacak pay senetlerinin isme yazılı olmasına özen göstermek,
- Küçük tasarruf sahiplerine satıştan sonra kalan pay senetlerini öncelikle milli kuruluşlara devretmek,
- Kalan pay senetlerini, önceden belirlenen bir oran dahilinde, yabancı kuruluşlara satmak.

Özelleştirmenin başarı koşulları olarak, yukardakilerin yanına daha birçokları eklenebilir. Ancak bunlar asgari başarı koşullarıdır. Nitekim Türkiye'de programa alınması gereken bazı kuruluşları hazırlamadan zaten hazır (yani karlı ve etkin çalışan) kuruluşları özelleştirmek, bunların paylarını önce halka değil blok satışlar halinde tüzel kişilere devretmek, bu devir sırasında yabancı kuruluşlara -kasdi olmasa da- öncelik vermek kamuoyunda hem özelleştirmenin yararları, hem de yabancı sermayenin eğilimleri hakkında olumsuz izlenimler yaratarak iki yanlış olumsuz etkilere neden olmuştur.

Özelleştirme operasyonları bu yöntemlerle devam ettirilirse milli özel sanayi sektörünün yurtiçinde beklenmeyen ve arzu edilmeyen bir yabancı tekelleşme ile karşı karşıya kalacağı ve bu durumun da piyasalarda önemli sorunlar yaratacağı açıktır.

Yabancı Sermaye

Türkiye, tüm gelişmekte olan ülkeler gibi başlıca üç nedenle yabancı sermayeye gerek duymaktadır: İç tasarruf yetersizliği, dış ticaret (döviz) darboğazı ve teknoloji ithali. Bu gereğin önemli bir kısmı normal kurumsal borçlanma yoluyla yabancı kamu kuruluşlarından ve uluslararası kurumlardan temin edilmektedir. Ancak zorunlu olarak bununla yetinilmemekte ve 1954 tarihli, 6224 sayılı kanunla belli koşullar ve sınırlar içinde serbest bırakılan özel yabancı sermaye girişinden de faydalanılmaktadır. Bu koşullardan en önemlileri, yeni teknoloji ithali, ihracat zorunluluğu, tercihan yerli sermaye ile ortaklık olarak sayılabilir. Özel yabancı sermaye için diğer iki giriş yolu 17 sayılı kararname ve petrol, madencilik kanunudur.

Gelişmiş ülke sanayicilerinin Türkiye'ye son dönemlerdeki ilgileri karşılıklı isteklerin açık olarak belirlenmesine neden olmuştur. Bu sanayicilerden bir kısmının Türkiye ile ilgilenmelerinin bazı nedenleri şunlar olabilir:

- Emek ithalinin güçleşmesi;
- Yurtiçi emeğin pahalılaşması;
- İhracatın yavaşlaması;
- Önemli yatırım projelerinin uygulanabileceği alanların daralması;
- Hızla genişleyen dünya pazarlarında paylarını büyütme isteği;
- Doğal kaynakların giderek kısılaşması;

Bütün bu veriler karşısında Türkiye'nin yabancı sermaye politikası rasyonel, spesifik ve pratik, realist olmalıdır.

- Rasyonellik koşulu, akılcı çözümleri, çıkar maksimizasyonunu, ülkeler ve firmalar açısından objektifliği içermelidir.
- Spesifik olma koşulu, gelecek sermaye ile ilgili ilkelerin genel açıdan değil, sektör, proj ve firmalar açısından tek tek ele alınması demektir.
- Pratik olma koşulu, prosesin hızlı ve açık olması anlamında ele alınmalıdır.
- Realist olma koşulu, yabancı sermayenin hangi koşullarla geldiğinin iyi anlaşılması, duygusal ve hayalci olunmaması, konunun sosyal ve politik yönlerinin bulunduğu kabul edilmesi demektir.

Türkiye'nin gelişmiş ülke sanayicilerine, ekonomik kalkınma çabalarına daha fazla katkıda bulunmaya davet eden talepleri şu noktalarda özetlenebilir. Batı, Türkiye'deki yatırımlarını arttırmalı ve genişletmelidir. Ancak bu yatırımların temel koşullarından ikisi yeni teknolojilerin transferi ve ihracata dönük olmalarıdır. Aslında 6224 sayılı kanunda da bulunan bu koşulların uygulamadaki gerçekleşme oranı uzun bir süreden beri iyi biçimde denetlenememekte idi. Bu bakımdan gerek tutulan bu koşulların yeniden ileri sürülmesi olağanüstü bir talep değildir. Bir üçüncü koşul ise -üstü kapalı olarak konulsa da- yatırımların ara malları ile makine-teçhizat imali alanlarına yönelmesidir. Bu koşulun bir takım güçlükler taşıdığı açıktır.

Önemli taleplerden biri de teknik işbirliği ve teknoloji transferi isteğidir. Türkiye'nin uzun bir süreden beri yürütmeye çalıştığı sanayileşme çabalarında karşılaştığı en önemli güçlüklerden biri teknoloji sorunudur. Türkiye henüz kendi teknolojisini bütünüyle kendi üretecek durumda değildir. Bu nedenle zaten kıt olan döviz imkanlarını zorlayarak yüksek bir bedelle teknoloji transfer etmektedir. Bu konuda teknolojisine ötedenberi güven duyulan batı sanayilerinin önemli katkıda bulunabileceği Türkiye'de yaygın bir kanıdır. Bu yaygın kanıya göre adı geçen sanayiler bir yandan sağlayacakları eğitim olanaklarıyla öte yandan getirecekleri yeni sermaye ile bu katkıyı gerçekleştirebilir.

Batı sanayicileri, firmaları için Türkiye'de yerli sermaye ile mutlak bir eşitlikten öte ek avantajlar ve minimum sınırlama talep etmekte ve firma büyüklüğü, ihracata dönük olma ve yatırım alanları açısından herhangi bir sınırlamayı kabule yanaşmamaktadırlar. Son yasal düzenlemeler bu isteklere geniş çapta cevap vermiştir. Bunun yanında Türkiye'de yabancı sermayenin en çok şikayetçi olduğu idari zorlukların ve bürokratik engellerin de büyük oranda azaltıldığı açıktır.

Yabancı sermayenin bütün talepleri aşırı olarak nitelendirilemez. Aynı şekilde Türkiye'nin taleplerinin de önemli bir kısmı anlayışla karşılanmalıdır. Nihayet bütün talepler bir hesap işidir ve devamlı diyalog sonunda ortak bir noktada birleşmemesi imkansızdır. Ancak böyle bir diyalog sonunda anlaşmaya varılabilmesi için tarafların peşin hükümlere sahip olmaktan uzak bulunmaları da gerekir.

Nitekim 1980'den sonra izlenen yabancı sermaye politikası ve olumlu yönde gerçekleştirilen mevzuat değişiklikleri, yabancı sermaye izinlerinde hızlı bir artışa neden olmuş ve 1980 yılına kadar yirmibeş yılda ancak 228 milyon dolara varabilen toplam izinler, izleyen dokuz yılda ondört kat artarak 3 milyar doları aşmıştır.

Böylece yabancı sermayenin Türk imalat sanayiine teknoloji, yönetim , yatırım, üretim ve ihracat katkılarında da paralel artışlar meydana gelmiştir. Bu bakımdan kamu kuruluşlarının blok halinde yabancılara satışı nedeniyle yabancı sermaye üzerinde yeniden başlayan tartışmaların sağlıklı bir mecraya oturtulması için özelleştirmeyi yürüten yetkili kurumların ve özel sektör kuruluşlarının çok özenli ve dikkatli davranmaları gerekmektedir.

Enflasyonun ve Arkasında Yatan Nedenlerin İmalat Sanayii Üzerindeki Etkileri

Türkiye, yakın tarihinde iki kez benzer nedenlerle başlayan, oldukça paralel sonuçlar yaratan ve sonunda sürekli bir bunalıma yol açan enflasyon sürecine girdi. Birinciye göre dış faktörlerin daha etkili olduğu, fiyatların daha hızlı yükseldiği, siyasal ve toplumsal koşulların daha karmaşıkleştirdiği ikinci sürecin açıklanmasına geçmezden önce ülkenin yapısında varolan enflasyon dinamiklerini tanımakta yarar olacaktır. Ancak bu dinamiklerin, hatta dış etkiler ile siyasal koşulların, enflasyona özürlük olarak gösterilemeyeceğini de belirtmek gerekir. Çünkü yıllar boyu izlenen iktisat politikaları ekonominin ve toplumun yapısındaki bu enflasyon niteliklerini yumuşatmak yerine boyutlarını genişletmek ve etkilerini hızlandırmak biçiminde gelişmiştir. Başka bir deyişle kısa sürede değiştirilemez nitelikteki yapısal özelliklerle durdurulması imkansız dış etkiler veri olarak alınıp tüm iktisat politikaları buna göre oluşturulacağına, tam tersi bir yol izlenip sözkonusu özelliklerle etkileri daha da belirgin biçimde şekillendiren politikalar uygulanmıştır.

Ekonominin ve toplumun yapısındaki en önemli enflasyon dinamiği hızlı nüfus artışından kaynaklanmaktadır. Nüfus artışı öncelikle zorunlu mallarda (örneğin besin maddelerinde) talebi fizik olarak genişletmektedir. Bir yandan kırsal alanlardan kentlere göçler, öte yandan parasal gelirdeki artışlar, fizik talep genişlemelerini karşılayacak artışların gerçekleşemediği dönemlerde fizik mal dengeleri ve görelî fiyat yapısı bozulmakta, sonuç olarak enflasyonist baskılar belirlemektedir.

Ancak tekrar belirtmek gerekir ki, bu ve benzeri yapısal sorunlar, ekonomide enflasyon potansiyeli yaratan birer dinamik oluşturmakla birlikte yüksek oranlı enflasyonlara özürlük olamazlar. Ekonomi politikasındaki yanlışlıklar hem bu dinamikleri hareket geçirmede ve etkilerini büyütmede, hem de başlıbaşına kendileri birer enflasyon nedeni olmada en önemli unsuru oluşturmuşlardır.

İkincisi hala devam eden iki enflasyon sürecinden alınacak dersler şunlar olabilir: Yeterli finansman kaynaklarıyla desteklenmeyen kamu harcamalarının (yatırım veya cari) açık finansmana dayanan bir kalkınma politikasına dönüşmesi halinde, enflasyonist talep baskıları

yaratacağı açıktır. Hele bu harcamalar, üretim etkisi uzun bir süre sonra belirlenecek altyapı gibi alanlara yönelirse üstelik bu alanlarda etkinliği sağlayacak bir yönetim biçimi oluşturulmazsa, bu kez maliyetlerin ittiği ve talebin çektiği bir enflasyona girilmesi ihtimali artar.

Ekonomide talep baskısı yaratan açık finansman eğilimlerini önlemenin birinci koşulu gerçek finans kaynaklarını genişletmektir. Başka bir deyişle gerek özel tasarrufları gerek kamu tasarruflarını, içinde yaşanan enflasyonist sürecin niteliklerine rağmen teşvik edebilecek ve arttırabilecek gerçekçi bir faiz ve vergi politikası uygulaması üzerinde durmak zorunludur.

Kaynakları geliştirme yanında açık finansmanı önlemenin ikinci koşulu talep fazlası yaratan harcamaları denetim altına almaktır. Aslında rasyonel para politikasının arkasında yatan gerçek de budur. Özel harcamaları doğrudan sınırlamak çok zordur. Ancak faiz ve vergi politikasının bu konuda anlamlı boyutlarda dolaylı etkiler yaratacağı açıktır. Kamu harcamalarının denetiminde ise önde gelen araç bütçedir. Bütçe, son yıllarda bu niteliğini kaybetmiştir. Kamunun finans programı samimi biçimde ele alınıp ödenekler ona göre belirlenmeden bütçenin yeniden denetim aracı olma niteliğine kavuşması ve harcamaların disiplin altına alınması ihtimali yoktur.

Kamu harcamalarında talep baskısı yaratan açık finansman eğilimi nedenlerinin başında KİT sorunu gelmektedir. Ancak bu sorunun çözümünde gerçekçi olmak gerekir. İşletmelerde bütün çabalar fizik verimlilik artışına ve zararlar yanında açıkların ikinci önemli unsuru olan yatırım harcamalarına yönelmelidir. Durumu cesaretle ortaya koymak gerekir. KİT'lerin yönetiminde ve organizasyonunda etkinliğe doğru yönelen sağlam adımlar atmadan plan ve programlarda öngörülen boyutlarda yeni KİT yatırımlarına girişmek yalnızca enflasyonun hızlanmasına neden olacaktır.

Açık finansman eğilimi yaratan bir diğer neden, subvansiyon politikasıdır. Subvansiyon politikası, kamu kesimine aşırı finansman programlaması görevi yükleyip dönem dönem fon akışında güçlükler yarattığı gibi kapsadığı ve kapsamadığı bazı mallarda üretim ve mal dengelerini bozmaktadır. Aslında çok stratejik hammadde niteliğinde olanlar ile önemli besin maddesi teşkil eden mallar dışında destekleme politikasının yeniden gözden geçirilmesi şarttır.

Enflasyon hızını yavaşlatmada önemli etkenlerden biri ekonomide parasal bağlantıları kurmaktır. Bunlardan bir ikisine yukarıda değinildi. Faiz oranlarını gerçekçi biçimde ayarlamadan gönüllü tasarrufların genişlemesine imkan yoktur. Parasal bağlantılardan bir diğeri kambiyo kuru olarak nitelenebilir. Kambiyo kurunu enflasyon oranına göre ayarlayacak otomatik bir mekanizma kurulmadan, ihracata rekabet imkanı sağlamak ve ihracat ile işçi dövizlerini uyarmak son derece güçtür. Ekonomiye yükü aynı olan yapay ayarlama mekanizmaları yerine kur düzeltmelerine başvurmak daha rasyonel bir yoldur. Enflasyonu kendi içinde yavaşlatacak bir mal-sermaye-emek-döviz fiyatları bağlantısı kurulmadan ekonominin gerçek finans kaynaklarını genişletmek ve harcamaları denetim altına almak giderek güçleşecektir.

Önlem olarak önerilen bütün bu politikaların özellikle siyasi ve toplumsal sınırlamaları olduğu açıktır. Ancak yine de bu sınırlamalar içinde kalarak anlamlı boyutlarda sonuç alınabilir. Bu önlemleri almada geç kaldıkça sınırlamaların büsbütün daralacağı ve başarı şansının azalacağı unutulmamalıdır.

Enflasyonist süreç özellikle 1987 yılından itibaren imalat sanayii üzerinde doğrudan ve dolaylı

olumsuz etkiler yaratmaya başlamıştır.

Bütün enflasyon göstergeleri 1985 ve 1986 yılında sürekli bir düşme gösterdikten sonra 1987 yılının ilk üç ayından sonra süratle bir tırmanışa geçmiştir. Bu tırmanış 1988 yılının Kasım ayına kadar sürmüştür. 1988 yılının ortalama enflasyon oranları Devlet İstatistik Enstitüsü'nün tüketici fiyat endeksi (Türkiye ortalaması) olarak yüzde 75.4, toptan eşya fiyatları endeksi olarak yüzde 68.3 fiyat artışına işaret etmektedir. Toptan eşya fiyatları genel endeksini oluşturan dört grup çok farklı enflasyon oranları sergilemektedir. Enerji endeksi yüzde 40.2 oranında, tarım yüzde 51 oranında, madencilik yüzde 70 oranında ve imalat sanayii yüzde 77.8 oranında fiyat artışı göstermektedir.

Tarım ile sanayi arasındaki iç ticaret hadleri (1981=100) 1988'de tarımın aleyhinde olmak üzere 80.5 seviyesini göstermekte idi.

Toptan eşya fiyatlarının devlet ve özel sektör olarak hesaplanması iki sektör arasında fiyat artışları bakımından büyük farkların olmadığını göstermektedir. Devlet sektöründe fiyatlar yüzde 68.8 oranında artış göstermiştir.

Endeks seviyesi yüzde 77.8 yükselen imalat sanayiinde ise özel sektör fiyatları yüzde 79.8 oranında, devlet sektörü fiyatları ise yüzde 73.6 artış kaydetmiştir. Tüketici fiyatları genel endeksi yüzde 75.4 artış gösterirken gıda maddeleri endeksi genel endeksin biraz altında olarak yüzde 77.1 oranında artmıştır.

Enflasyonun 1987'de yükselmesi ve 1988'de iyice hızlanması hem toplam talepten, hem de toplam arzdan kaynaklanmıştır.

Toplam talepteki enflasyonist baskının nedeni kamu kesimi açıklarıdır. 1983 sonrasında kamu tasarrufları kamu yatırımlarının gerisinde kalmaktaydı. Ancak kamu sektörünün tasarruf açığı (tasarruf-yatırım farkı) GSMH'nin yüzde 1.6 - 2.6 sınırları arasında kalmakta idi; hatta 1984-1986 döneminde küçük de olsa bir düşme eğilimi de göstermişti. Bu dönem zarfında açığı kapatmak için dış tasarruflardan yararlanma imkanı vardı. Dış açık GSMH'nin yüzde 1.9 - 2.8'i arasında değişiyordu.

1986 yılında GSMH'nin yüzde 2.5'i kadar olan kamu sektörü tasarruf açığı, 1987'de yüzde 5.1'e yükseldi. Daha önceki yıllarda gözlemlenen dış tasarruflardan yararlanma imkanı 1987 yılında büyük çapta azaldı ve dış açık 1986'da GSMH'nin yüzde 2.6'sından 1987'de yüzde 1.4'e geriledi, kamu tasarruf açığını kapatmak için özel sektörün tasarruf fazlasını kısa vadeli ve yüksek faizli borçlanma ile kamuya transfer etme mecburiyeti doğdu. Bu suretle 3 trilyon TL.sına yakın ve GSMH'nin yüzde 3.6'sına eşit bir dengesizlik unsuru meydana geldi. Bu dengesizlik 1988 yılına da taşı ve özel sektörden kamu sektörüne transfer edilmesine ihtiyaç duyulan tasarruf fazlası geçen yıl daha da artıp GSMH'nin yüzde 4.8'ine yükseldi.

Bu arada kamu harcanabilir geliri reel olarak yüzde 3.9 oranında azaldı. Buna rağmen cari harcamaları kısmak mümkün olamadı ve kamu tüketimi reel olarak yüzde 4 oranında arttı. Bu oran GSMH'nin yüzde 3.4 oranındaki artış oranından daha yüksektir. Sonuç olarak kamu tasarrufu reel olarak yüzde 11.6 oranında geriledi. Kamu yatırımlarının yüzde 24 oranında gerilemesine rağmen tasarruf açığını 2.8 trilyon TL ve GSMH'nin yüzde 2.7'nin altına

indirmek de mümkün olamadı.

Bu kadar yoğun bir borçlanma iç borçlanma senetlerinin ihale faizlerinin 5-10 puan yükselmesine neden oldu. 1988 yılında 6.2 trilyon TL. 3-9 aylık vadeli, 4.3 trilyon TL bir yıl ve daha uzun vadeli olmak üzere 10.5 trilyon iç borçlanma senetleri ihale suretiyle satıldı. İç borç stoku 1988 yılında yüzde 56 oranında 9.4 trilyon TL. artarak 1988 sonunda 26trilyon TL.sına yükseldi.

1988'de yapılan zamlar her iki kesimde de hızlandı. Toptan eşya fiyatları endeksine göre yapılan hesaplamalar 1988 yılında kamu kesiminde fiyatların yüzde 68.8 oranında artmasına mukabil özel kesimde fiyat artış oranının yüzde 68.1 olarak belirlendiğini göstermektedir. İmalat sanayiinde ise özel kesimin ortalama fiyat artışı yüzde 79.8, kamu kesimininki ise yüzde 73.6 olarak belirlenmiştir.

1988 yılında dolar kurunun ortalama olarak yüzde 75.3 oranında artması da ithal girdilerinin fiyatlarını ve ithal maliyetlerini büyük çapta arttırmıştır.

Sınai ürün ithalatının yavaşlayıp yüzde 6.2'ye gerilemesi toplam taleple toplam arz arasındaki dengenin kurulmasına engel olmuştur.

Sınai ürün üretiminde meydana gelen ve yüzde 1.9 olarak belirlenen gerileme de toplam arzın daralması yönünde etkili olmuştur.

1988 yılında faiz oranlarının Şubat'ta ve tekrar Ekim'de büyük çapta artırılması kredi faizlerini de etkilemiştir. Mevduat-kredi arasındaki spread'ın değişmediği ve yüzde 77 bir sapma gösterdiği farzedilirse Ocak 1988'de yüzde 85 olan kredi faizlerinin Şubat'tan sonra 103.5'e ve Ekim'den sonra yüzde 135'e tırmanmıştır. Özel sektörün işletme dışı kaynaklarının yüzde 62 civarında olduğu hesaba katılırsa kredi faiz oranında görülen süratli tırmanış, maliyetleri ve fiyatları olumsuz yönde etkilemiştir.

1988'deki fiyat artışlarından en fazla imalat sanayii etkilenmiştir. Talep azalmalarıyla bir arada gerçekleşen fiyat artışları üretimin mutlak olarak gerilemesine yol açmıştır. 1988 yılında imalat sanayii üretimi %1.9 oranında gerilerken, imalat sanayiinde ortalama fiyat artışı %81'e ulaşmıştır.

Yılın ikinci üç ayında elektrikli makineler sektöründe üretim %27 oranında gerilemiştir. Yılın üçüncü üç ayında aynı sektörde üretim ikinci bir defa %23.8'lik bir gerileme göstermiş, ayrıca makineler sektöründe %15.6'lık, ana metal sanayiinde %13.5'lik gerilemeler olmuştur. Son üç ayda bütün sektörlerde üretim azalmaları meydana gelmiştir. Yılın tümü ele alındığında en şiddetli üretim azalmalarının %21.3 ile elektrikli makineler sektöründe, %9 ile orman ürünleri sanayiinde, %6.1 ile kağıt ve basım sanayiinde ve %5.6 ile ana metal sanayiinde meydana gelmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Üretim artışları kaydeden sektörler tekstil, deri, ayakkabı (%6.3), taş ve toprağa dayalı sanayi (%4.4), gıda, içki, tütün sanayii (%3.2), otomotiv endüstrisi (%2.6) ve kimya, petrol ürünleri ve plastik sanayii (%1.1) olarak belirlenmiştir. Ancak bu sektörlerde bile yılın son üç ayında

üretim azalmaları meydana gelmiştir.

Istanbul Sanayi Odası'nın kaynaklarına göre 1988 yılının ilk üç ayı ile son üç ayı arasında bütün alt sektörlerde kapasite kullanımı daralmıştır. İmalat sanayiinde kapasite kullanımı %71.3'den %63.6'ya 7.7 puan gerilemiştir.

Kapasite kullanımında en şiddetli gerilemeler metal eşya, makine ve ulaştırma araçları sanayiinde (11.7 puan), kağıt ve basım sanayiinde (10 puan), orman ürünleri sanayiinde (9.8 puan), kimya, petrol ürünleri, lastik ve plastik sanayiinde (8.7 puan) meydana gelmiştir.

Ayrıca, taş ve toprağa dayalı sanayide ve metal sanayiinde kapasite kullanımı 6 puan gerilemiştir. Kapasite kullanımı daha sınırlı bir şekilde azalmış iki sektörde yani tekstil, deri ve ayakkabı sanayiinde 4.6 puanlık, gıda, içki ve tütün sektöründe 2.3 puanlık gerilemeler olmuştur.

Tam kapasite ile çalışmama nedenlerinin iç ve dış talep yetersizliğinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

1988 sonunda imalat sanayiinde en yüksek kapasite kullanımı %69.8 ile tekstil, deri ve ayakkabı sektöründe ve %67 ile taş ve toprağa dayalı sanayide mevcuttu. Diğer sektörlerde ise kapasite kullanımı 50'lere ve 60'lara gerilemiş bulunmaktadır (%53.5 - 64.3).

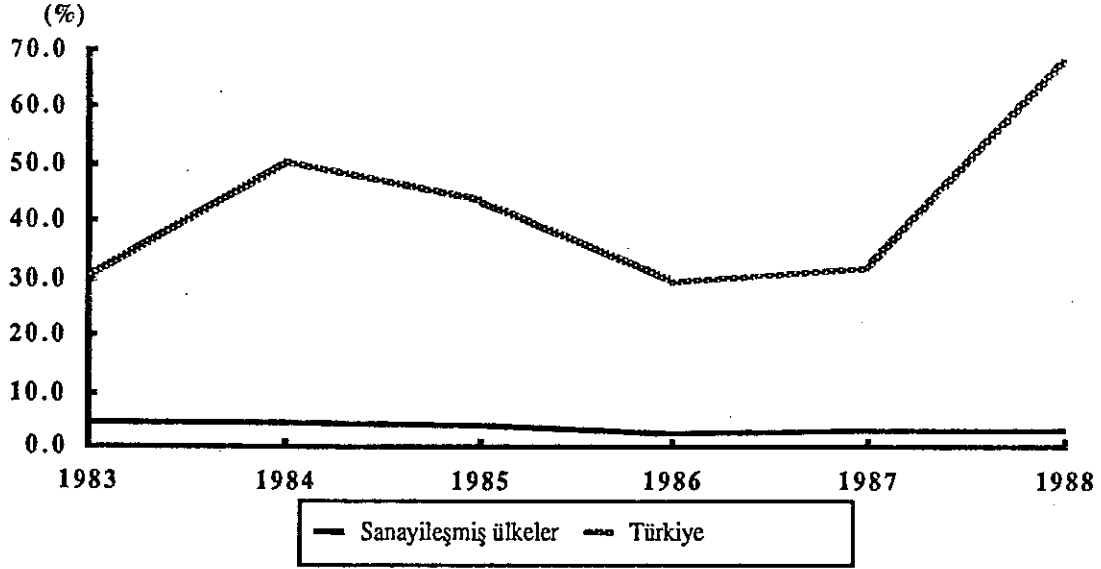
Düşük kapasite kullanımının yatırımları olumsuz etkilemesi kuvvetle muhtemeldir. Buna rağmen geçen dönemde yatırıma hayır diyenlerin oranı %71'den gelecek dönem için %45.8'e gerilerken, evet diyenlerin oranı %13.5'ten %17.7'ye yükselmiştir. Bu eğilimleri yorumlarken imalat sanayiindeki resesyonun bir süre sonra ortadan kalkacağı kanaatinin mevcut olduğunu söylemek mümkündür. Görüldüğü gibi hızlı enflasyonun imalat sanayii üzerindeki etkisi iddia edilenlerin tam tersi yönünde olmuş, üretim ve kapasite kullanımı gerilemiştir.

ENFLASYON KARŞILAŞTIRMASI (Yıllık ortalamalar, %)

	1983	1984	1985	1986	1987	1988
A.B.D.	3.2	4.4	3.5	2.0	3.6	4.1
Japonya	1.9	2.3	2.0	0.6	0.1	0.7
B.Almanya	3.3	2.4	2.2	0.2	0.2	1.2
Sanayileşmiş ülkeler ortalaması	4.9	4.7	4.1	2.3	2.9	3.2
Sanayileşmekte olan ülkeler ortalaması	32.4	38.2	39.7	31.1	40.5	67.1
Türkiye Toptan Eşya Fiyat Endeksi	30.5	50.3	43.2	29.6	32.0	68.3
Tüketici Fiyat Endeksi	31.3	48.4	44.9	34.6	38.9	7.5

Kaynak : 1) Devlet İstatistik Enstitüsü - Fiyat Endeksleri
2) IMF; World Economic Outlook; April 1989

ENFLASYON KARŞILAŞTIRMASI (Yıllık Ortalamalar)

Bürokrasi

Genellikle gelişmekte olan ülkelerde kamu bürokrasisi kalkınmanın bütün boyutlarını kontrol etmektedir. Bu ülkelerde bürokrasi kendi haline bırakılırsa giderek etkinliğini iyice azaltan boyutlara varır. Böylece toplum bütün sorunlarına çare bulma yeteneğini kaybeder.

Bu durumda bürokrasi kişisel özgürlükleri ve bunlar içinde özellikle girişim özgürlüğünü aşırı biçimde sınırlamaya başlar. Yatırım, üretim, ihracat, istihdam yaratmak vs. gibi iktisadi faaliyeti belgeli izne bağlamadan yürütmek imkansız hale gelir. Söz konusu sınırlamalar, ülkenin nispeten düşük gelir durumu ile birleşince kötü uygulamalar, yolsuzluklar ve otorite boşlukları da yoğunlaşıp zaten kıt olan kaynakların israf edilmesine neden olur. Üretim, yatırım ve döviz kazandırıcı işlemlerde, dolayısıyla ithalatta daralmalar başlar ve büyüme hızı yavaşlar.

Bütün bu nedenlerle ekonomik büyümeyi hızlandırmak isteyen her ülkede önce bürokrasinin etkinliğini yükseltmek gerekir. Türkiye de bu ülkeler arasında yer almaktadır.

Bürokrasinin etkinliğini arttıracak reformlar gerçekleştirilmedikçe, öncelikle sanayi kesimi üzerinde şimdiye kadar yoğun olumsuz etkiler yaratan formalite ve sınırlamaların da akılcı bir yönde değiştirilmesi mümkün olamaz.

Bürokraside reform yapmak kolay değildir. Bu nedenle etkinliği arttırmak için önce bürokrasinin boyutlarını küçültmekle işe başlanmalı ve piyasaya tevdi mümkün olan kamu hizmetleri özelleştirilmelidir.

Ayrıca kaynak ve zaman israfını önlemek için kamu hizmetleri vatandaşın ayağına getirilmeli ve bakanlıklar günlük işlerle uğraşmaktan kurtarılmalıdır.

Bürokraside lider kadrolar özel olarak seçilmeli, eğitilmeli ve bu kadroların iktidara gelen partilerce değiştirilmesi objektif kriterlere bağlanmalıdır.

Formaliteler basitleştirilmeli, belli istisnalar dışında idari işlemler birbirine bağlanmamalı ve bir formalite rehberi hazırlanmalıdır.

Bu arada, şimdiye kadar en çok ihmal edilen bir konu özenle ele alınmalı ve memurların reel gelir seviyeleri düzeltilmelidir.

Uzun bir dönem boyunca devlet kadroları şişip maaş ve ücretler anlamını kaybederken, bürokratların gelir durumunu düzeltebilecek her öneri bütçe olanakları savyıyla geri çevrildi. Şimdi ise aynı önerilere karşı daha da sağlam olduğu söylenen şu gerekçe ileri sürülmektedir: Kamu gelirlerinde herhangi bir gerçek artış sağlanmadan maaşları reel anlamda yükseltme girişimleri ve hatta böyle bir olanak sağlansa bile bu olanığın maaş zamları için kullanılması enflasyonu hızlandıracaktır. Bu gerekçe çeşitli yönlerden eleştirilebilir.

Bütçelerde, bürokratların gelir durumlarını kısa dönemde düzeltecek gizli olanaklar her zaman bulunmaktadır. Bu olanakların kaynağı da kamu harcamalarından israf edilen milyarlarca liradır. Diğer harcamalardan tasarruf edilerek personel ödemelerine aktarılacak meblağların enflasyonist baskılar yaratacağı da ileri sürülmemelidir. Çünkü bu meblağlar diğer fasıllarda israf edilerek harcandığında daha da büyük enflasyon etkilerine neden olmakta, üstelik doğrudan kaynak dağılımını bozmaktadır. Oysa gerçekçi bir hizmet-ücret ilişkisi kurularak kamu çalışanlarına sağlanacak her yeni gelir artışının bürokraside etkinliği yükselteceği kuşkusuzdur.

Oysa hizmet üretiminde etkinliği en iyi armağanlandırabilecek ve teşvik edecek araç maaş ve ücrettir. Ayrıca sorumluluk yüklenen bir kişiye ödenen bedelin yalnızca maddi olanak sayılamayacağı, bir onurlandırma ve değerlendirme ölçüsü olduğu da açıktır.

Bütçelerde personel giderleri olarak ayrılan kısma bakıldığında kamu kesiminde çalışanların devlete yükü, kamu hizmetlerinin toplam masrafı içindeki yeri yüksek görünmektedir. Özel kesimde ise emek maliyetinin toplam masraflar içindeki yeri özellikle son iki yıldır bu oranın altında seyrettiğinden devletin işveren olarak çok daha eli açık olduğu ileri sürülmektedir. Döviz kurları ve faizlerdeki yükselmeler ile ücretlere getirilen sınırlamalar, özel kesimin toplam maliyetleri içinde emeğin payını arka planda bırakmıştır. Faiz sorunundan sıyrılmış görünen kamu kesiminde ise emek maliyetinin göreceli olarak sermaye masraflarından daha yüksek görünmesi de son derece doğaldır. İnsana değil bina, makine ve malzemeye daha fazla önem veren tutumun değişmesi bürokraside etkinliğin artırılabilmesi için şarttır.

Hükümetlerin bu konuya yeteri kadar önem vermemeleri, büyük çelişkiler de yaratmakta, mesela bir yandan bütçe imkanları bahane edilerek yeterli maaş verilmezken, öte yandan düşük maaşlı bürokratlardan kamu gelirlerinin derlenmesi ve kamu harcamalarında israfın önlenmesi için büyük titizlik ve özen beklenmektedir. Bu çelişik durum karşısında devlet nitelikli personelini devamlı kaybetmekte ve kamu kesiminde israf artmaktadır. Şu halde bürokrasinin etkinliğini arttıracak reformlar düşünülürken devlet memurunun gelir seviyesini düzeltme girişimleri öncelikle ele alınmalıdır.

Teşvik Sistemi

Üretim ve Yatırıma Sağlanan Teşvikler

Bugün bütün ülkeler bir ekonomik mücadele vermektedir. Bu mücadeleden ihracatta başarıya ulaşmış ülkeler kazançlı çıkacaktır. 1980'den bu yana Türkiye bu mücadelede başarıya ulaşmaya çalışmaktadır.

Uluslararası pazarlarda rekabet edebilmek için nitelikli pazarlama elemanlarına, geniş piyasa araştırmalarına, dış tanıtıma ve her şeyden önce bütün bunları destekleyen güçlü bir finansmana ihtiyaç duyulmaktadır.

Finansman ve kredi bakımından teşviklerin kime verileceği sorununa tarafsız bir yaklaşımla çözüm aranmalıdır. İhracatçıya tercihli ihracat kredisi, imalatçıya da tercihli işletme ve yatırım kredisi sağlanmalıdır. Ayrıca, girdi maliyetlerinin yüksek olduğu hesaba katılmalı, enerji başta olmak üzere temel girdilerde üreticiye subvansiyon sağlanarak teşvik verilmesi gerekmektedir. Üreticinin aynı zamanda ihracatçı olması entegre bir teşvik imkanı yaratmakta, hükümetlerin ihracat stratejilerini daha etkin bir şekilde uygulanmasına imkan vermektedir. Ancak bu, ihracata yönelik bir sanayileşme planının hükümetle özel sektör kuruluşlarının müştereken hazırlamasını gerektirmektedir. 1980 sonrasında uygulanan politika, ihracatın teşviki suretiyle üretilen malların sadece iç pazara değil dünya piyasalarına da sunulmasını sağlamıştır.

Yatırıma sağlanan teşviklerin mevcut olmasına rağmen finansman maliyetlerinin yüksekliği ihracata yönelik büyük ölçekli yatırımların gerçekleşmesine imkan vermemiştir. Para ve sermaye piyasalarında kamunun ağırlığı, özellikle 1987 ve 1988'de özel sektörün tasarruf fazlasının kamu sektörünün tasarruf açığını kapatmak için yoğun olarak kullanılması, faiz oranlarının yükselmesine ve özel sektöre borç verilebilecek fonların daralmasına yol açmıştır.

Para piyasasındaki mevduat artışlarının büyük kısmı da kamu sektörünün menkul değerlerine yatırılmıştır. Bu suretle prodüktif yatırım yapmak isteyenler engellenirken paralarını plase etmekle yetinenler ödüllendirilmiş ve reel faizlerde suni bir yükseliş yaratılmıştır. 1988 yılında konsolide bütçenin vasıtalı vergi artışının yaklaşık olarak iç borç faiz ödemeleri kadar olduğu hesaba katılırsa tüketicilerden alınan vergilerin rantiyer sınıfına transfer edilmesi girişimciliği cezalandırmakta, gelir dağılımını bozmakta ve rantiyer sınıfın zahmetsiz para kazanmasına yol açmaktadır.

Bütün bunların yanısıra ilgili kurumlar ve genel yasal düzenlemelerin durumu da girişimciler üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Girişimciliği engelleyen vergi düzenlemeleri teşvik tedbirleri, iş yasaları ve ticaret yasaları gözden geçirilmeli ve tüm yasal düzenlemeler girişimciliği teşvik edecek haksız rekabet koşullarını ortadan kaldıracak bir yapıya kavuşturulmalıdır.

1980 sonrasında reel faiz oranlarının pozitif düzeylerde belirlenmesi önemli boyutlarda mevduat artışlarına yol açmıştır. Özellikle tasarruf mevduatı / milli gelir oranında 1980 sonrasında önemli artışlar olduğu gözlenmektedir.

Mevduat alanında kaydedilen olumlu gelişmelere rağmen reel kredilerde ve kredilerin milli gelirdeki oranında önemli gerilemeler söz konusudur.

Yüksek kredi faiz oranları ile kredi-mevduat faizleri arasındaki (spread) fark mali kesimin performansında göze çarpan en önemli unsurlardır. Banka sisteminin kaynak aktarma fonksiyonunu yüksek maliyetle gerçekleştirmesi reel kesimin performansını ve yatırım hedeflerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Kredi-mevduat faiz farkının geçici olmayışı ve süreklilik arzemesi, çeşitli etkenlerin bir araya gelmesinden kaynaklanmaktadır.

Bankaların mali kesimde hakim rol oynamaları ve diğer aracı finans kurumlarının görece katkılarının son derece sınırlı kalması ve banka sektöründeki oligopolcü yapının zayıflamaması, hatta daha da kuvvetlenmesi bankacılıkta eksik rekabet şartlarının olumsuz etkisinin sürekliliğine neden olmaktadır.

Banka kesiminde kredi sınırlamasında kamu sektörü banka işbirliği sonucunda ikraz edilebilir fonların özel sektöre verilmeyip menkul kamu değerlerine yatırılması bu sonucu yaratmıştır.

-Tam rekabet şartları altında gerçekleşen durumla mukayese edildiğinde kredi faizleri daha yüksek ve mevduat faizleri daha düşük düzeyde belirlenmektedir.

-Mevduat faizleri ile kredi faizleri arasındaki olağanüstü farkın (spread) süreklilik kazandığı görülmektedir.

-Bankaların fazla şube ve fazla personel kullanacak şekilde kurulmuş olmaları işletme

-Bankaların fazla şube ve fazla personel kullanacak şekilde kurulmuş olmaları işletme giderlerinin toplam aktiflere oranını yükseltmiştir.

Banka kesimindeki karlılık oranlarının, gelişmiş ülke ortalamalarından yüksek olduğu gözlenmektedir.

-Rezerv tutma zorunluğunun bankalara yüklediği maliyet, kredi-mevduat faiz oranındaki farkı (spread) belirleyen en önemli unsurdur. İşletme maliyetlerinin yüksekliği ikinci etkindir. Banka vergileri ise üçüncü etkeni oluşturmaktadır.

-Belirsizlik- donuk krediler ve kredi sınırlamaları da krediyi sınırlayan ve kredi faizini yükselten faktörlerdir.

Böylece para piyasasından imalat sanayiinin kredi kolaylıklarıyla teşvik edilmesi imkanları son yıllarda iyice daralmış, hatta bütünüyle yokolmuş bulunmaktadır.

	Enflasyon Oranı	Mevduat Faiz Oranı	Reel Faiz Oranı
1981	36.6	36.8	0.15
1982	34.1	37.5	2.54
1983	31.4	35.7	3.27
1984	48.4	54.9	4.38
1985	44.9	45.3	0.28
1986	34.6	46.9	9.14
1987	38.9	43.0	2.95
1988	75.4	62.0	-7.64

İhracata Sağlanan Teşvikler

1980 yılından buyana uygulanan iktisat politikası dış ekonomik ilişkilerde ihracatın teşviki ve ithalatın serbestleştirilmesi yoluyla Türkiye ekonomisinin dünya ekonomisiyle entegrasyonunu sağlamaya yönelmiştir.

Her iki amacın imalat sanayiini olumlu yönde etkilediği açıkça görülmektedir. İhracata verilen teşvikler imalat sanayii üretiminin ve kapasite kullanımının artmasına neden olmuştur. İthalatın liberalizasyonu ise imalat sanayiinin kullandığı ithal girdilerinin serbestçe sağlanmasına imkan vermiştir. Mamul mal ithalatı değişen koruma oranları dahilinde imalat sanayiinin rekabete alışmasını sağlamıştır.

Sanayi ürünleri ihracatının büyük oranlarda arttığı 1981, 1984 ve 1987 yıllarında imalat sanayii en yüksek büyüme hızlarına ulaşmıştır. Sanayi ürünleri ihracat artış oranları üçer yıl ara ile yüzde 61.6 yüzde 24.5 ve yüzde 36.7 olarak belirlenirken imalat sanayii de üçer yıllık aralarla en yüksek üretim artış oranlarına ulaşmıştır. İmalat sanayii 1981'de yüzde 8.4, 1984'de yüzde 10.1 ve 1987'de yüzde 9.7 oranında büyümüştür.

Sanayi ürünleri ihracatının yavaşladığı 1982, 1985 ve 1988 yıllarında ise imalat sanayii üretimi üçer yıl ara ile en düşük büyüme oranlarına gerilemiştir. Hatta 1988 yılında imalat sanayiinin büyümesi yüzde 1.9 oranında olmuştur. Bu suretle üçer yıl ara ile imalat sanayiinde resesyon yaşanmıştır. 1982 yılında imalat sanayii büyüme hızı yüzde 4.9 oranına, 1985'te yüzde 5.4 oranına ve 1988 yılında yüzde 1.9'a gerilemiştir.

İmalat sanayiindeki bu resesyon yıllarını izleyen yıllarda ise sanayi ürünleri ihracatı mutlak olarak gerilemiştir. Sanayi ürünleri ihracatı 1983'de yüzde 0.3, 1986'da yüzde 6.3 oranında ve üç yıl sonrası olan 1989 yılının Ocak-Nisan döneminde yüzde 5.7 oranında gerilemiştir.

Sanayi ürünleri ithalatının da ihracata benzer üç yıllık bir dalgalanma gösterdiğini hatırlatmakta yarar vardır. 1981, 1984 ve 1987 yıllarında sanayi ürünleri ithalatı yüzde 23.5, yüzde 24.2 ve yüzde 21.7 oranlarında artmıştır.

İmalat sanayii ihracata verilen teşviklerden ve ithalatın liberalizasyonundan büyüme ve kapasite kullanımı bakımından olumlu etkilenmesine mukabil, dış ticaret politikaları ve teşviklerin erozyonu sonucunda meydana gelen üçer yıllık dalgalanmalardan olumsuz etkilenmiştir. Bu suretle imalat sanayii 1980 sonrasında istikrarlı bir büyüme gösterememiştir. Maksimum büyüme oranlarıyla, minimum büyüme oranları arasındaki sapma tehlikeli boyutlara ulaşmış ve imalat sanayiinin büyümesini olumsuz etkilemiş, sektörü tehlikeli belirsizliklere itmiştir. İmalat sanayiinde maksimum büyüme oranına yüzde 10.1 ile 1984'te, minimum orana da yüzde 1.9 ile 1988'de ulaşılmıştır.

1980'den bu yana sürdürülen ihracat politikalarının imalat sanayiini olumlu etkilediğini iddia etmek mümkündür. Ancak bu politika uygulamalarını ihracata yönelik sanayileşme olarak tanımlamak güçtür.

Sanayi ürünleri ihracatında meydana gelen artışların, imalat sanayiinde mevcut olan

kapasitenin daha yüksek oranlarda kullanımına imkan verdiği muhakkaktır. Ancak sanayi ürünleri ihracatı daha ziyade iç talebin kısılması ve ihraç edilebilir bir fazlanın meydana gelmesi sonucu gerçekleşmiştir.

Teşvikler imalat sanayiine yönlendirilmediği için dış pazarlara yönelik, yeni teknolojilerle donatılmış sanayiler kurulmamıştır. İthalat ikamesi sanayileşme dönemlerinde yerli ve yabancı sermaye tarafından iç pazar için kurulmuş kapasiteler sanayi ürünleri ihracatının kaynağını oluşturmuştur. Ölçek ekonomilerinden yararlanmayan, yüksek maliyetlerle çalışan bu sanayilere daha büyük ölçekli, yeni teknolojilerle donatılmış yenileri eklenmemiştir.

1980-1988 döneminde ihracat artışları büyük ölçüde mevcut kapasitelerin dış pazara yönlendirilmesi ile gerçekleşmiştir. Dolayısıyla ihracat artışlarının süreklilik kazanması açısından ihracata yönelik yatırımların gerçekleştirilmesi ve sözkonusu yatırımların desteklenmesi birinci derecede önem kazanmaktadır.

Yurtiçi talebin canlandırılması yoluyla imalat sanayiinin büyümesine yönelik politikalar bu sanayideki resesyonu geçici olarak hafifletebilir; fakat ihracat ve ödemeler dengesi hedefleri de bu durumdan olumsuz yönde etkilenebilir. Yalnız iç talebe yönelik büyümenin süreklilik kazanamayacağı üzerinde özellikle durmak gerekmektedir.

İhracata yönelik sanayilerde yatırımları sınırlayan engeller incelendiğinde finansman zorluklarının ana etken olduğu, dolayısıyla gelecekteki ihracat performansının finans kesiminin sağlıklı bir şekilde gelişmesine bağlı olduğu ortaya çıkmaktadır.

İhracat - İmalat Sanayii İlişkileri

İhracat, 1980 sonrasında imalat sanayiinin büyümesini, yapısal değişimini en fazla etkilemiş olan faktördür. Oysa 1980'e kadar imalat sanayiini en fazla iç talep etkilemiştir. 1980 yılında 2.9 milyar dolar düzeyinde olan ihracat, 1988 yılında 11.66 milyar dolara ulaşmıştır. İhracatın ithalatı karşılama oranında önemli artışlar kaydedilmiş, sözkonusu oran 1977'de yüzde 30 iken, 1988'de yüzde 81.3 düzeyine ulaşmıştır.

İHRACAT VE İTHALATIN GSMH'YA ORANLARI (Milyon \$)

	İhracat	Yüzde	İthalat	Yüzde	Dış ticaret Hacmi	Yüzde	İhr.İthl.Kar. Oranı
1977	1,753.0	3.6	5,796.3	12.0	4,043.3	15.6	30.2
1978	2,288.2	4.3	4,599.0	8.8	2,310.8	13.1	50.0
1979	2,261.2	3.4	5,069.4	8.1	2,808.2	11.5	44.6
1980	2,910.1	5.0	7,909.4	13.8	4,999.3	18.8	36.8
1981	4,702.9	8.1	8,933.4	15.3	4,230.1	23.4	52.6
1982	5,746.0	10.7	8,842.7	16.7	3,096.7	27.4	65.0
1983	5,727.8	11.2	9,235.0	18.4	3,507.2	29.6	62.0
1984	7,134.0	14.8	10,756.9	20.7	3,622.9	35.5	66.3
1985	7,958.0	16.1	11,613.0	21.3	3,655.0	37.4	68.5
1986	7,456.7	12.8	11,199.0	19.4	4,497.9	32.2	66.6
1987	10,190.0	15.2	14,157.8	21.3	3,967.8	36.5	72.0
1988	11,662.1	16.7	14,339.7	20.5	2,677.6	37.2	81.3
1984-88		15.1		20.6		35.8	71.0

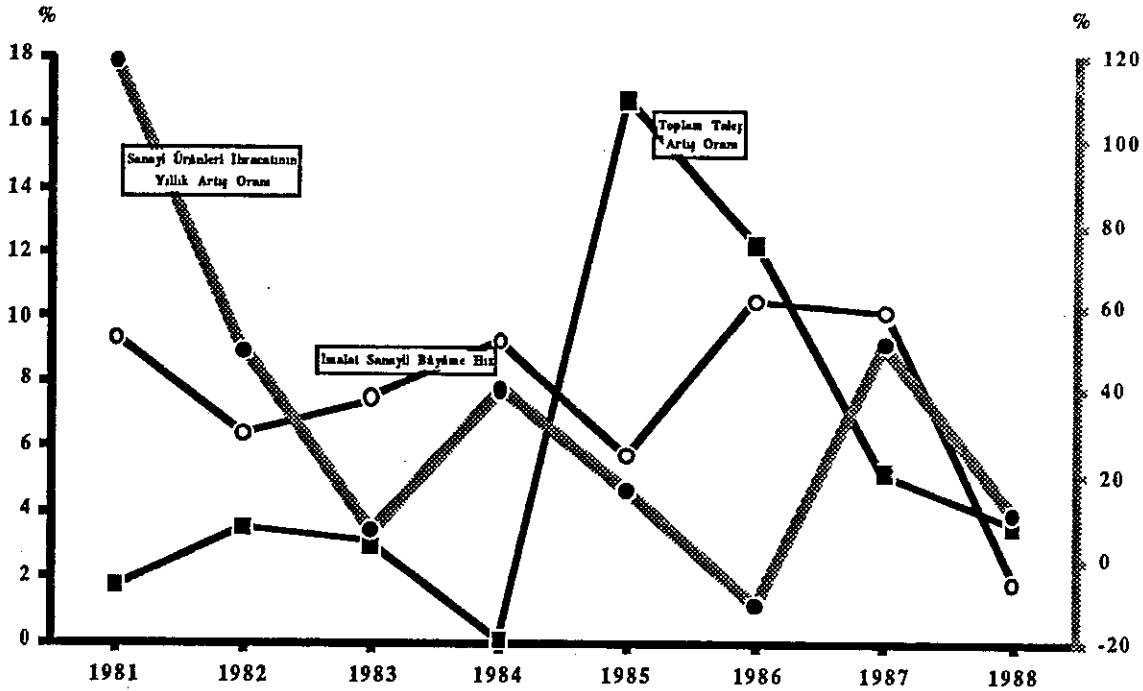
Ekonominin dışa açılma derecesinin göstergesi olan dış ticaret hacminin GSMH'ya oranı bunalımdan önceki son yıl olan 1977'de yüzde 15.6'dan 1985'te yüzde 37.4'e yükselmiş, 1986'da geriledikten sonra 1988'de yüzde 37.2'ye çıkmıştır.

İhracatın ve ithalatın GSMH'ya oranlarında da 1980 sonrasında önemli sıçramalar kaydedilmiştir. 1977-1980 döneminde yüzde 4 civarında seyreden ihracat oranı 1984-1988 döneminde ortalama yüzde 15.1 düzeyine erişmiştir. 1988 yılında ihracat oranı yüzde 16.7 ile şimdiye kadarki en yüksek düzeyine ulaşmıştır. İthalat ise 1984-1989 döneminde GSMH'nın yüzde 20.6'sına varmıştır. 1988'de ithalat/GSMH oranı yüzde 20.5 olmuştur. Son beş yılda ulaşılan en yüksek ithalat/GSMH oranları yüzde 21.3 ile 1985'te ve 1987'de gerçekleşmiştir.

SINAI MALLARIN İHRACATINDA SEKTÖRLER İTİBARIYLA YOĞUNLAŞMA ORANLARI (1980-1988)

	Dokumacılık	Demir-Çelik	Tarıma Dayalı	Toplam
1980	40.5	3.2	20.0	63.7
1981	35.1	5.7	18.0	58.8
1982	30.8	10.6	16.6	58.0
1983	35.5	11.1	18.3	64.9
1984	36.5	11.2	15.7	63.4
1985	29.8	16.2	10.8	56.8
1986	34.8	15.1	12.5	62.4
1987	33.6	10.6	11.8	56.0
1988	35.8	16.3	9.9	62.0

İhracat ve ithalatın dünya ihracatı ve ithalatı içindeki payları 1980'den itibaren sürekli artış göstermiştir.

İMALAT SANAYİİ: İHRACAT, İTHALAT VE BÜYÜME HIZI
(YILLIK YÜZDE DEĞİŞME ORANI)

	Sanayi Ürünleri		İmalat Sanayii		Toplam Talep Reel Artış Or.
	İhracatı	İthalatı	Üretici Fiy.	Faktör Fiy.	
1981	118.7	23.5	9.4	8.4	11.7
1982	49.8	0.3	6.4	4.9	3.5
1983	6.6	11.2	7.5	8.7	3.0
1984	40.6	24.2	9.3	10.1	0.1
1985	16.5	9.6	5.7	5.4	16.7
1986	-11.2	17.7	10.5	9.4	12.3
1987	51.5	21.7	10.1	9.7	5.2
1988	10.9	6.2	1.8	2.6	3.5

Türkiye'nin İhracat ve İthalatının Dünya İhracat ve İthalatı İçindeki Yeri: (Yüzde)

Yıllar	İthalat	İhracat
1970	0.29	0.19
1975	0.5	0.18
1980	0.37	0.15
1985	0.55	0.41
1988	0.52	0.43

İHRACATIN SEKTÖREL DAĞILIMI

	1980		1988		Değişim (1980 - 1988)	
	İhracat Milyon \$	Dağılım %	İhracat Milyon \$	Dağılım %	Milyon \$	%
Sanayi Kesimi	1,047.0					
-Tarıma dayalı ürünler	209.0	7.2	884.7	7.6	4.2	0.4
-Petrol ürünleri	39.0	1.3	331.3	2.8	8.5	-1.5
-Diğer sanayi ürünleri	799.0	27.5	7,727.5	66.3	9.7	38.8
.Çimento	40.0	1.4	6.5	0.1	-0.8	-1.3
.Kimya	76.0	2.6	734.3	6.3	9.7	3.7
.Lastik,plastik	16.0	0.5	351.7	3.0	22.0	2.5
.Deri,köşe	50.0	1.7	514.1	4.4	10.3	2.7
.Orman ürünleri	4.0	0.1	21.6	0.2	5.4	0.1
.Dokumacılık	424.0	14.6	3,201.4	27.5	7.6	12.9
.Cam,seramik	36.0	1.2	233.3	2.0	6.5	0.8
.Demir-çelik	34.0	1.2	1,457.5	12.5	42.9	11.3
.Demirdışı metal	18.0	0.6	226.1	1.9	12.6	1.3
.Madeni eşya	30.0	1.0	51.5	0.4		0.3
.Makine imalat			333.0	2.9		2.3
.Elektrikli Cihazlar	11.0	0.4	294.0	2.5	26.7	2.1
.Taşıt araçları			118.0	1.0		0.8
.Diğer sanayi	6.0	0.2	184.5	1.6	30.8	1.4

İhracatın sektörlere göre dağılımı incelendiğinde sanayi mallarının payında önemli artışlar kaydedildiği gözlenmektedir. 1980 yılında sınai yatırım mallarının ihracatı toplam ihracatın yüzde 36 sını oluştururken, 1987 yılında toplam ihracatın yüzde 79'u, 1988 yılında yüzde 76.7'si sanayi mallarından meydana gelmektedir.

	Toplam İhracatın İçindeki Payı			Mukayeseli Üstünlük Göstergesi		
	1980	1988	Değişme	1980	1988	Değişme
Demir-Çelik	1.16	12.50	10.78	20.00	108.30	5.42
Elektrikli Cihazlar	0.40	2.52	6.30	11.80	33.60	2.85
Lastik,Plastik	0.55	3.02	5.49	23.90	82.50	3.45
Diğer Sanayi	0.35	1.58	4.51	29.20	38.80	1.33
Makine İmalat	0.75	2.86	3.81	7.10	17.10	2.41
Demirdışı Metal	0.63	1.94	3.08	57.30	67.60	1.18
Deri Kösele	1.70	4.41	2.59		1225.00	
Kimya Sanayii	2.61	6.30	2.41	28.40	45.50	1.60
Sanayi Ürünleri Top.	27.47	66.26	2.41	62.90	96.00	1.53
İşlenmiş Petrol Ürün.	1.32	2.84	2.15		118.80	
Sanayi Kesimi	36.00	76.69	2.13	75.80	101.50	1.34
Dokumacılık	14.58	27.45	1.88	1458.00	1516.60	1.04
Cam,seramik	1.23	2.00	1.63	307.50	204.10	0.66
Madeni Eşya	0.28	0.44	1.57	93.30	102.30	1.10
Orman Ürünleri	0.15	0.19	1.27		316.70	
Tarıma dayalı ürün.	7.20	7.59	1.05	189.50	147.40	0.78
Taşıt Araçları	1.73	1.01	0.58	61.80	21.00	0.34
Madencilik	6.56	3.23	0.49	13.00	16.20	1.25
Tarım ve Hayvancılık	54.40	20.08	0.37	907.30	57.70	0.06

İhracat ithalattan daha hızlı arttığı için 1980 yılında yüzde 36.8 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı 1987'de yüzde 72 ye ve 1988'de yüzde 81.3'e yükselmiştir.

İHRACATIN MADDE ANA GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI (FOB)

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Gıda,canlı hayvan	42.5	35.6	32.2	31.9	26.9	20.0	25.0	21.2
İçki ve Tütün	8.2	8.5	6.1	4.2	3.1	4.2	3.7	3.2
Akaryakıt hariç yenilmeyen hammadeler	14.4	11.3	10.1	8.6	7.8	8.1	5.1	
Madeni yağlar,yağlar ve ilgili müstahsallar	1.4	2.3	6.0	4.1	5.7	4.7	2.5	2.3
Hayvanı veya nebatî menşeli katı ve mayı yağlar	0.2	1.7	0.7	1.6	0.6	0.9	1.1	0.8
Kimyevi müstahsallar	2.6	2.1	2.8	2.6	2.8	3.8	5.5	6.6
Mamul maddeler	16.9	22.8	27.3	27.8	27.8	32.9	29.6	26.2
Makinelere ve ulaştırma araç.	2.9	4.4	5.2	5.2	5.0	8.1	5.6	10.7
Çeşitli mamul eşya	5.1	8.3	8.3	12.5	19.4	17.4	18.8	23.7
Kategoriler itibariyle tasnif edilmemiş eşya ve muamele	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.2	0.2

Sınai malların ihracatında sektörler itibariyle yoğunlaşma oranlarında bir değişiklik görülmemiştir. 1980 sonrasında sınai ürünler ihracatında gözlenen önemli artışlar büyük ölçüde dokumacılık, tarıma dayalı ürünler ve demir-çelik olmak üzere üç ana sektörün ihracatından kaynaklanmaktadır. Söz konusu üç sektör toplam sınai mallar ihracatının yüzde 62 sini oluşturmakta ve paylarında dönem zarfında bir azalma eğilimi görülmemektedir.

İhracat artışlarının önümüzdeki yıllarda süreklilik kazanabilmesi için ihracat ürünlerini çeşitlendirme birinci derecede önem kazanmaktadır.

1980 sonrasında sanayi sektörünün ihracat içindeki payı 1980'de yüzde 36 dan 1988'de yüzde 76.69'a 2.13 katına yükselmiştir. Bazı ürünlerin ihracat içindeki payı patlama gösterirken diğer bazı ürünlerin payı gerilemiştir. İhracat içindeki paylarını süratle arttıran ürünlerin başında demir-çelik, elektrikli cihazlar ve lastik-plastik gelmektedir.

İhracat içindeki paylarını arttırmış olan diğer ürünler değişme büyüklüğüne göre makine imalat, demir dışı metaller, deri ve kösele, kimya sanayii, işlenmiş petrol ürünleri, dokumacılık, cam ve seramik, madeni eşya ve orman ürünleridir.

İHRACATIN SEKTÖREL DAĞILIMI

	1980	1988	1980-1988 Dağılımında Değişme Katsayısı
Tarım ve Hayvancılık	54.4	20.1	0.4
Madencilik ve Taşocaklığı	6.6	3.2	0.5
Sanayi	36.0	76.7	2.1
-Tarıma dayalı ürünler	7.2	7.6	1.1
-İşlenmiş Petrol Ürün.	1.3	2.8	2.2
-Sanayi Ürünleri	27.5	66.3	2.4
.Çimento	1.4	0.1	0.0
.Kimya Sanayii	2.6	6.3	2.4
.Lastik-Plastik San.	0.6	3.0	5.5
.Deri-Kösele Sanayii	1.7	4.4	2.6
.Orman Ürünleri Sanayii	0.2	0.2	1.3
.Dokumacılık Sanayii	14.6	27.5	1.9
.Cam-Seramik	1.2	2.0	1.6
.Demir-Çelik	1.2	12.5	10.8
.Demirdışı Metal	0.6	1.9	3.1
.Madeni Eşya	0.3	0.4	1.6
.Makine İmalat	0.8	2.9	3.8
.Elektrikli Cihazlar	0.4	2.5	6.3
.Taşıt Araçları	1.7	1.0	0.6
.Diğer Sanayi	0.4	1.6	4.5
	100.0	100.0	1.0

Tarıma dayalı sanayi ürünlerinin ihracat içindeki payı yüzde 7.2'den yüzde 7.6'ya düşük bir gelişme göstermiştir. Taşıt araçları ihracatının payı ise 1980 ile 1988 arasında yüzde 1.73 ten yüzde 1.01'e gerilemiştir. Madencilik ürünleri ihracatının payı da önemli oranda azalarak

yüzde 6.56'dan yüzde 3.23'e düşmüştür. Tarım ve hayvancılığın payı ise yüzde 54.44'ten yüzde 20.08'e gerilemiştir.

Bir ürünün ihracat içindeki nisbi payı ithalat içindeki nisbi payına bölündüğü zaman ortaya çıkan oran mukayeseli üstünlüğün bir göstergesi sayılabilir. Buna göre 1988 yılında en yüksek gösterge sırasıyla şunlardır:

Dokumacılık	1,516.6
Deri-Kösele	1,225.0
Tarım ve Hayvancılık	577.0
Orman ürünleri	316.7
Cam ve Seramik	204.1
Tarıma dayalı ürünler	118.8
Demir-Çelik	108.3
Madeni eşya	102.3

Ürünün $\left(\frac{\text{nisbi ihracat}}{\text{nisbi ithalat}} \times 100 \right)$ hesabında 100'ün altında olmakla

beraber nisbeten yüksek bir

Ürünün $\left(\frac{\text{nisbi ihracat}}{\text{nisbi ithalat}} \times 100 \right)$ hesabında 100'ün altında olmakla

beraber nisbeten yüksek bir oran gösteren iki sektör yüzde 82.5 ile lastik- plastik ve yüzde 67.6 ile demir dışı metallerdir.

Mukayeseli üstünlük göstergesi olarak 100'e kıyasla en düşük oranlar sırasıyla şunlardır.

Madencilik	16.2
Makine İmalat	17.1
Taşıt araçları	21.0
Elektrikli Cihazlar	33.6
Kimya Sanayi	45.5

Ancak 1988 yılında 100'ün altında olmakla beraber 1980-1988 arasında mukayeseli üstünlük göstergesini önemli ölçüde yükseltmiş olan şu dört sektör dikkat çekmektedir.

Lastik, plastik	23.9'dan	82.5'e
Elektrikli Cihazlar	11.8'den	33.6'ya
Makine İmalat	7.1'den	17.1'e
Kimya Sanayi	28.4'ten	45.5'e

Sanayi ürünler ihracatı ile ithalatı karşılaştırıldığı zaman 1980 ile 1988 arasında mukayeseli üstünlük göstergesinde bir iyileşme olduğu açıkça görülmektedir. Sanayi kesimi için 1980'de yüzde 75.8 olan mukayeseli üstünlük göstergesi 1988 yılında 101.5'e yükselerek 1.34 katsayısına eşit bir iyileşme göstermiştir. Tarıma dayalı işlenmiş ürünlerle, petrol ürünleri dışındaki sanayi ürünleri bakımından mukayeseli üstünlük daha düşük düzeylerde fakat daha hızlı meydana gelmiştir. Sanayi ürünlerinin 14 sektör olarak mukayeseli üstünlük göstergesi 1980'de yüzde 62.9'dan 1988'de yüzde 96'ya yükselerek 1.53 katsayılı bir düzelme göstermiştir.

SITC eşya sınıflamasına göre işlem gören 59 madde grubunun 18'inde ihracat payının ithalat payından daha yüksek olduğu ve mukayeseli üstünlük göstergesinin 1'in üstünde olduğu anlaşılmaktadır. 1986 yılı ihracatı içinde sözkonusu 18 madde grubu toplam ihracatın yüzde 55.5'ini oluşturmakta idi.

**SITC SINIFLAMASINA GÖRE MUKAYESELİ ÜSTÜNLÜK GÖSTERGESİ
1'İN ÜZERİNDE OLAN SİNAİ ÜRÜNLER (1986)**

	Ihracat İçindeki Payı	İthalat İçindeki Payı	Gösterge
Giyecek eşya	16.70	0.02	835.00
Seyahat eşyası, el çantaları	0.20	0.00	50.00
Mobilya	0.50	0.02	25.00
Dokuma iplikleri, dokumalar	12.60	1.40	9.00
Ağaç ve mantardan mamul madde	0.40	0.05	8.00
Ayakkabılar	0.30	0.05	6.00
Sihhi cihazlar, ısıtma ve aydınlatma cihazları	0.20	0.04	5.00
Tabii gübreler, işlenmemiş madde	2.60	0.60	4.30
Uçan yağlar, tuvalet, muhafaza ve temizleme müstahsalları	0.60	0.20	3.00
Metal olmayan maddelerden yapılmış eşyalar	2.30	1.00	2.30
Dokuma elyafı ve artıkları	3.50	1.75	2.00
Mamul kauçuk	0.70	0.35	2.00
Katı ve mayı yağlar	0.20	0.10	2.00
Demir ve çelik	10.00	6.70	1.50
Madenden mamul eşyalar	1.60	1.30	1.20
Mamul gübreler	1.70	1.40	1.20
Muhtelif mamul eşya	0.80	0.70	1.10
Kağıt, mukavva	0.60	0.60	1.00

İTHALATIN MADDE ANA GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI (CIF)

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Gıda, canlı hayvan	1.9	2.6	2.4	0.7	3.3	2.6	2.4	2.6
İçki ve Tütün	0.0	0.0	0.0	0.0	0.3	0.5	1.1	1.3
Akaryakıt hariç yenilmeyen hammad.	3.8	5.1	4.4	5.4	5.3	5.7	7.6	9.4
Madeni yağlar, yağlar ve ilgili müstahsallar	50.0	44.2	43.8	40.8	35.6	33.6	19.9	22.5
Hayvani veya nebatî menşeli katı ve mayı yağlar	1.5	1.2	1.2	1.0	2.2	1.9	1.3	1.0
Kimyevi müstahsallar	15.6	14.9	11.6	13.9	14.6	13.1	14.4	15.2
Mamul maddeler	8.8	10.1	10.0	10.8	11.8	13.4	13.7	16.5
Makineler ve ulaştırma araç.	17.5	22.0	26.3	25.7	25.3	27.1	36.6	28.5
Çeşitli mamul eşya	0.7	1.0	1.4	1.7	1.8	2.2	3.0	2.9
Kategoriler itibarıyla tasnif edilmemiş eşya ve muamele	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

İTHALATIN SEKTÖREL DAĞILIMI

	1980	1988	1980-1988 Dağılımında Değişme Katsayısı
Tarım ve Hayvancılık	0.6	3.5	5.8
Madencilik ve Taşocaklığı	50.6	20.0	0.4
Sanayi	47.5	75.6	1.6
-Tarıma dayalı ürünler	3.8	5.2	1.4
-İşlenmiş Petrol Ürün.		2.4	
-Sanayi Ürünleri	43.7	69.0	1.6
.Çimento		0.4	
.Kimya Sanayii	9.2	13.8	1.5
.Lastik-Plastik San.	2.3	3.7	1.6
.Deri-Köşe Sanayii		0.4	
.Orman Ürünleri Sanayii		0.1	
.Dokumacılık Sanayii	1.0	1.8	1.8
.Cam-Seramik	0.4	1.0	2.5
.Demir-Çelik	5.8	11.5	2.0
.Demirdışı Metal	1.1	2.9	2.6
.Madeni Eşya	0.3	0.4	1.4
.Makine İmalat	10.6	16.7	1.6
.Elektrikli Cihazlar	3.4	7.5	2.2
.Taşıt Araçları	2.8	4.8	1.7
.Diğer Sanayi	1.2	4.1	3.4
	100.0	100.0	1.0

SEÇİLMİŞ SEKTÖRLERDE İHRACAT PAYININ İTHALAT PAYINA ORANI

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Dokuma elyafı ve artıkları	17.3	10.5	7.0	3.4	3.0	2.7	2.0
Tabii Gübreler,İşlenmemiş maden	7.0	2.3	3.0	3.3	5.4	4.0	4.2
Mamül gübreler			1.3	0.2	0.4	0.6	1.2
Dokuma İplikleri,dokumalar	11.5	13.8	11.4	13.7	12.8	10.2	8.7
Metal olmayan madenlerden yapılmış eşyalar	5.4	13.3	12.5	4.9	4.4	4.6	2.4
Demir ve çelik	0.2	0.3	1.0	1.1	1.2	1.4	1.5
Madenden mamul eşya	0.5	0.7	1.3	1.5	1.1	2.6	1.2
Giyecek eşya	450.0	667.0	694.0	1,131.0	1,777.0	1,518.0	1,670.0

SEKTÖREL İHRACAT PAYININ SEKTÖREL İTHALAT PAYINA ORANI

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Gıda, canlı hayvan	22.4	22.3	23.0	45.6	8.2	7.7	10.4	8.2
İçki ve Tütün					10.3	8.4	3.4	2.5
Akaryakıt hariç	5.3	2.8	2.6	1.9	1.6	1.4	1.1	0.5
yenilmeyen hammad.								
Madeni yağlar, yağlar	0.0	0.1	0.1	0.1	0.2	0.1	0.1	0.1
ve ilgili müstahsallar								
Hayvanı veya nebati	0.1	1.4	0.6	1.6	0.3	0.5	0.9	0.8
menşeli katı ve mayı yağlar								
Kimyevi müstahsallar	0.2	0.1	0.2	0.2	0.2	0.3	0.4	0.4
Mamul maddeler	1.9	2.3	2.7	2.6	2.4	2.5	2.2	1.6
Makinelere ve ulaştırma araç.	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.3	0.2	0.4
Çeşitli mamul eşya	7.3	8.3	5.9	7.4	10.8	7.9	6.3	8.2

İhracatta ülkeler itibariyle yoğunlaşma oranları son dokuz yıl süresince önemli bir değişiklik göstermemiştir. Ülkeler itibariyle en çok ihracat yapılan dört veya sekiz ülkenin payları incelendiğinde, 1980-1988 döneminde yoğunlaşmanın azalmadığı görülmektedir.

İHRACATTA ÜLKELER İTİBARIYLA YOĞUNLAŞMA ORANLARI 1980 - 1988

	<u>Dört Ülke</u>	<u>Sekiz Ülke</u>
1980	40.0	56.9
1983	47.4	66.3
1986	42.1	62.8
1987	46.1	64.5
1988	41.6	58.5

Dış ticaret, özel ve kamu sektörü olarak incelendiği takdirde özel sektörün dış ticaret fazlası verdiği, kamu sektörünün ise açık verdiği görülmektedir.

İhracatı Teşvik Önlemlerinin İmalat Sanayii Üretimi Üzerindeki Etkileri

Sanayi ürünleri ihracatının en fazla arttığı 1981, 1984 ve 1987 yıllarında imalat sanayiinin büyüme hızı da en üst düzeyde belirlenmiştir. İmalat sanayiinin faktör fiyatlarıyla büyüme hızı 1981'de yüzde 8.4, 1984'te yüzde 10.1 ve 1987'de yüzde 9.7 olmuştur.

Sanayi ürünleri ihracatının yüksek oranda arttığı bu üç yılı izleyen 1982, 1985 ve 1988 yıllarında ise sanayi ürünleri ihracatının artış oranı büyük çapta gerilemiştir. İmalat sanayiinin büyüme hızında da dramatik olarak nitelendirilebilecek gerilemeler meydana gelmiştir. İmalat

sanayiinin faktör fiyatlarıyla ifade edilen büyüme hızı 1982 yılında yüzde 8.4'ten yüzde 4.9'a, 1985 yılında yüzde 10.1'den yüzde 5.4'e ve 1988 yılında yüzde 9.7'den yüzde 1.8'e gerilemiştir.

Sanayi ürünleri ihracatının 1981, 1984 ve 1987'de patlama göstermesi aynı yıllar için toplam iç talebin düşük oranlarda belirlenmesine imkan hazırlamıştır. Buna mukabil sanayi ürünleri ihracatı artış oranının sıfıra yaklaştığı 1983 ve sıfırın altında olduğu 1986 yılında toplam iç talebin yüksek düzeylerde belirlenmesi imalat sanayiinin büyüme oranını olumlu yönde etkilemiştir.

1980 sonrasında sanayi ürünleri ihracatında ve toplam iç talepte meydana gelen üçer yıllık dalgalanmaların kısa bir süre devam edeceği kabul edilirse 1989 yılında sanayi ürünleri ihracatı artış oranının 1988'deki yüzde 10.9 oranının altında oluşacağı, buna mukabil toplam iç talep artış oranının yükseleceği ve imalat sanayii büyüme hızının 1988'de gerilemiş olduğu yüzde 1.8 oranından yüzde 6'ya yükseleceği tahmin edilebilir.

1990 yılında ise sanayi ürünleri ihracatı artış oranının yükselmesiyle beraber iç talebin yüzde 5 civarında belirlenmesi, imalat sanayi büyüme hızının yüzde 9 civarında yükselmesine imkan verebilecektir.

Döviz Kuru Politikası ve İhracat

İhracatı teşvik önlemleri arasında reel döviz kuru önemli bir etkidir. Nominal dolar kurunu DİE'nin Türkiye tüketici fiyat endeksine bölmek suretiyle bulunan reel kurun ihracatın patlama gösterdiği 1981, 1984 ve 1987 yıllarında etkisini sürdürdüğü görülmektedir. Özellikle 1984 yılında reel kur, 1980'de 0.76 olan seviyesinden 1.03 seviyesine yani dokuz yılın maksimum düzeyine yükselmiştir.

1987 ve 1988 döneminde ise enflasyonun şiddetlenmesine rağmen reel kur nisbi bir istikrara kavuşmuş ve dış ticaret üzerinde olumlu etki yapmıştır.

İçinde bulunduğumuz dönemde enflasyonun yavaşlamasına paralel olarak devalüasyonların da yavaşlaması ve reel kurun büyük sapmalar göstermemesi amaçlanmaktadır.

YILLIK ORTALAMA DÖVİZ KURLARI

	Nominal Dolar Kuru	Tüketici Fiyat Endeksi	Reel Kur
1980	76.0	100.0	0.76
1981	111.7	136.2	0.82
1982	162.5	182.6	0.89
1983	225.5	239.9	0.94
1984	366.7	356.0	1.03
1985	522.0	516.1	1.01
1986	669.0	694.7	0.96
1987	855.1	964.6	0.89
1988	1,498.8	1,691.6	0.89

Vergi İadesi ve İhracat

İhracatta vergi iadesi uygulaması 1980 sonrasında sanayi ürünleri ihracatı ve dolayısıyla imalat sanayiinin büyümesi üzerinde etkisini sürdürmüştür. Ancak istikrarlı bir vergi iadesi politikasının izlendiğini iddia etmek mümkün değildir. Genel makro ekonomik politikalar incelendiği zaman gözlemlenen istikrar eksikliği vergi iadesinde de göze çarpmaktadır. 1981 ve 1984 döneminde, sanayi ürünleri vergi iadesinin toplam sınai mamuller ihracatına oranı 1981 yılında yüzde 5.9'dan yüzde 9.5'e, 1984 yılında yüzde 14.8'ten yüzde 18.3'e yükseltilmiştir. Son yıllarda ise bu oran düşürülmüş ve daha sonra vergi iadesi bütünüyle kaldırılmıştır.

Sektörler arasında vergi iade oranları bakımından büyük farklar olduğu gibi, bu farkların zaman içinde arttığı veya azaldığı görülmektedir.

Diğer Teşvikler

Vergi iadesinin kalkmasıyla meydana gelen boşluğu doldurmak için daha çok üretim düzeyinde ve ihracat bakımından geliştirilmek istenen sınırlı sayıda sektörlere selektif teşvikler uygulanması gerekmektedir.

İhracat kredileri 1980 sonrasında önem kazanan bir teşvik şekli olarak göze çarpmaktadır. İhracat kredilerinde iki ayrı teşvik unsuru bulunmaktadır: İhracat kredilerinin toplam banka kredileri içindeki payının artması ve ihracat kredisi faiz oranının genel kısa süreli işletme kredisi faiz oranlarının altında tutularak ihracat kredisi alana sağlanan subvansiyon.

İhracat kredilerinin toplam kredilere oranı bakımından da önemli dalgalanmalar olduğu anlaşılmaktadır. İhracat kredilerinin toplam Merkez Bankası kredileri içindeki payı 1981-1983 yıllarında yüzde 6-7'lerden yüzde 11-15'lere yükseltilmiş, daha sonraki yıllarda sıfıra kadar indirilmiştir. 1988'de payın yüzde 4.4'te belirlenmesi gecikmiş bir tedbir olarak görülmektedir. Bu konuda da istikrar eksikliği sınai ürün ihracatını da, imalat sanayiinin büyümesini de olumsuz etkilemiştir.

Mevduat bankalarının ihracat kredilerindeki dalgalanmalar da ihracatı ve dolayısıyla imalat sanayii üretimini olumsuz etkilemiştir. 1982 yılında ihracat kredilerinde yüzde 7.1'den yüzde 21'e önemli bir artış olmuş, bu oran 1983'te yüzde 22.6 seviyesine kadar yükselmiştir. 1985'te ise ihracat kredilerinde önemli bir gerileme olmuş ve oran yüzde 18.1'den yüzde 12.8'e inmiştir. 1987'de yüzde 18.8'den yüzde 14.1'e bir gerileme, 1988'de ise yüzde 16.8'e doğru nisbi bir düzelme olmuştur.

Merkez Bankasının ve mevduat bankalarının ihracat kredilerinde meydana gelen dalgalanmalar, ihracat kredilerinin toplam ihracata oranında istikrarsızlığın derecesini yansıtan değişmelere meydan vermiştir. 1983'te ihracat kredilerinin toplam ihracata oranı yüzde 56 iken üç yıllık tedrici bir gerileme sonunda bu 1986'da yüzde 3'e inmiştir.

Sanayi Kredilerindeki Gerilemeler

Merkez Bankası'nın ve mevduat bankalarının kredi politikasındaki aşırı dalgalanmalar yalnız ihracat kredilerinde değil sanayi kredisinde de görülmektedir.

Merkez Bankası'nın sanayie verdiği kredilerin toplam krediler içindeki payı 1982'de yüzde 29.4'ten tedrici olarak azaltılarak, 1984'te yüzde 19.8 ve 1987 ve 1988'de yüzde 18'e düşürülmüştür.

SEKTÖRLER İTİBARIYLA MERKEZ BANKASI KREDİLERİNİN DAĞILIMI

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988*
Hazineye avanslar	28.3	29.2	27.4	60.0	61.1	59.7	40.0	40.0
Tarımsal destekleme	25.3	22.3	15.6	5.2	9.5	11.8	22.2	24.1
Tarım	8.1	2.4	3.8	3.7	3.5	2.7	13.4	17.3
Sanayi	23.3	29.4	27.2	21.9	19.8	20.7	18.0	18.0
Küçük esnaf	1.4	1.3	1.6	0.8	2.1	1.6	4.5	4.0
İhracat	12.2	11.1	14.7	3.8	0.5	0.0	1.6	4.4
Ticaret	1.4	4.3	9.5	2.0	1.9	1.8	1.1	0.5
Diğer				0.6	1.5	1.6	0.9	0.6
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

* Kasım 1988 itibariyle

Mevduat bankalarının sanayie sunduğu krediler de 1981 yılında toplam kredilerin yüzde 34.8'ini oluştururken, 1983'te yüzde 21.7'ye gerilemiş, 1985'te yüzde 31.2'ye yükseltilmiş ve daha sonraki yıllarda azaltılarak 1988'de yüzde 21.2'ye inmiştir.

SEKTÖRLER İTİBARIYLA MEVDUAT BANKALARI KREDİLERİNİN DAĞILIMI

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Tarım	20.2	18.6	21.2	16.9	17.2	13.9	18.4	14.9
Sanayi	34.8	30.9	21.7	27.2	31.2	25.7	22.8	21.2
Küçük Esnaf	4.8	5.1	5.2	5.3	0.6	4.7	4.3	4.3
İnşaat	2.5	3.9	5.4	7.9	10.6	13.6	16.8	17.9
Turizm	0.2	0.1	0.1	0.2	0.1	0.1	0.0	0.1
İhracat	7.1	21.0	22.6	18.1	12.8	18.8	14.1	16.8
İthalat	2.3	3.2	1.9	4.3	4.6	1.0		
İç Ticaret	11.2	15.7	19.9	17.5	15.0	20.6	21.5	22.4
Diğer Mali Kur.	0.1	0.3	0.4	0.6	0.3	0.2	0.0	0.0
Dağıtılmayanlar	16.8	1.2	1.6	2.0	3.6	1.4	1.5	1.5
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

İmalat sanayii yatırımlarının ana finansman kaynağı olan yatırım ve kalkınma bankalarının imalat sanayiine tahsis ettiği kredilerin payı 1986 yılında yüzde 87.6'dan 1987'de yüzde 85.3'e ve 1988'de yüzde 78.6'ya gerilemiştir.

SEKTÖRLER İTİBARIYLA KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI KREDİLERİ

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988*
Sanayi	89.1	91.5	91.8	92.2	92.2	92.6	88.2	80.5
Madencilik	2.6	2.1	1.7	2.4	0.2	0.0	0.0	0.0
Enerji	9.7	10.1	9.9	8.9	8.8	4.9	2.9	1.9
İmalat Sanayi	76.8	79.3	80.2	80.9	83.2	87.6	85.3	78.6
Ulaştırma ve Haberleşme	10.0	7.1	5.7	4.6	3.8	2.6	1.7	1.1
Turizm	0.9	1.4	2.5	3.2	4.2	4.8	10.1	18.3
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

* Eylül sonu itibariyle

İç Talep, Kapasite Kullanımı ve İhracat

1980 sonrası ihracat atılımı yurtiçi talebin nispeten sınırlı olduğu bir dönemde gerçekleştirilmiştir. Diğer taraftan imalat sanayiinde atıl kapasitenin mevcudiyeti sınai ürün ihracatı artışlarına imkan vermiştir. Kapasite kullanımı tedrici olarak artarak 1988 yılının ilk üç ayında maksimuma ulaştıktan sonra süratle gerilemeye başlamıştır.

Üretim kapasitesini tam olarak kullanmama nedenleri incelendiğinde talep yetersizliğinin önemli bir ağırlık taşıdığı ve bu ağırlığın süratle arttığı gözlenmektedir. Talep yetersizliğinin payı 1983'te yüzde 45.4'ten tedrici olarak artarak 1988 yılının üçüncü üç ayında yüzde 56'ya yükselmiştir. Aynı dönem zarfında iç talebin ağırlığı yüzde 31.7'den yüzde 37.3'e, dış talep yetersizliği yüzde 13.6'dan yüzde 18.7'ye yükselmiştir.

Mali sorunlar etkilerini sürdürmektedir. 1986'da mali sorunların ağırlığı yüzde 23.9 iken 1988 yılının üçüncü çeyreğinde yüzde 23.2'ye gerilemiştir.

Başta iç talep yetersizliği olmak üzere, mali güçlükler ve dış talep yetersizliği mevcut kapasiteyi tam olarak kullanmama nedenlerinin yüzde 79.2'sini oluşturmaktadır.

Mevduat ve Kredi Faiz Oranları

1980 sonrasında vadeli mevduata uygulanan nominal faiz oranı tüketici endeksine göre belirlenen enflasyon oranının üstünde gerçekleşmiş ve pozitif reel faiz oranları sağlamıştır. Ancak reel faiz oranlarında önemli dalgalanmalar gözlenmektedir. Bazı makro ekonomik serilerde tespit edilen üçer yıllık dalgalanmalar reel faiz oranlarında da gözlenmektedir.

1982-1984 döneminde tedrici bir yükselme, 1985'te sıfıra yakın bir düzeye gerileme, 1986'da reel faizde önemli bir patlama ve 1986-1988 arasında reel faizde süratle bir gerileme. Bu gerileme sonunda 1988 yılında reel faiz oranı yüzde 7.6 oranında negatif düzeye inmiştir.

1980 sonrası dönemde reel mevduat faizinin pozitif olması vadeli mevduatın GSMH'ya oranının sürekli olarak artmasına imkan vermiştir. Ancak, banka mevduatındaki bu olumlu gelişmeler toplam kredilere ve özel kesim kredilerine yansımamıştır.

Toplam kredilerin GSMH'ya oranı 1977 yılında yüzde 58.7'den 1980-1983 döneminde yüzde 35-38'e gerilemiştir. 1984'ten sonra ise toplam mevduat/GSMH oranı süratle yükselirken toplam krediler/GSMH oranı yüzde 25-27 düzeyine ve 1988 yılında yüzde 24 düzeyine düşmüştür.

1976 yılında GSMH'nın yüzde 23.9'una eşit olan özel kesim kredileri 1980 yılında yüzde 14.9'a geriledikten sonra üç yıl süresince tedrici olarak yükselerek 1983'te yüzde 23.4'e ulaşmıştır. 1984-1988 döneminde ise yüzde 20 etrafında dalgalanarak 1988 yılında yüzde 20'nin de altına düşmüştür.

Özel kesimin yararlandığı kredilerin faiz oranları mevduat faiz oranlarından takribi olarak yüzde 70-77 oranından daha yüksektir. Rezerv maliyetinden, işletme maliyetlerinden ve vergiden oluşan bu fark çok geniş bir spread yaratmakta ve finansman maliyetini yaklaşık olarak yüzde 30'luk bir reel faize eşit hale getirmektedir.

Faizin yüksekliği sanayinin maliyetlerinin yükselmesine de neden olmaktadır. Özel sektör kuruluşlarında işletme dışı kaynakların yüzde 60-65 düzeyinde olması yüksek faizlerin maliyetler üzerindeki etkisinin büyük boyutlara ulaşmasına yol açmaktadır.

Mevduat faiziyle kredi faizi arasındaki büyük farkın nedenleri vergiler ve rezerv maliyeti kadar işletme maliyetinin yüksekliğidir. Şube ve personel başına mevduatın düşüklüğü, işletme giderlerinin ve vergi öncesi karın toplam aktifler içindeki payının boyutları ve tahsili gecikmiş alacakların toplam krediler içindeki payının yüksekliği, bankaların işletme maliyetlerinin yüksek olmasına neden olmaktadır.

Kredi faizlerinin yüksekliği ve ikraz olunan fonların GSMH'ya oranla düşüklüğü, dış borç faiz ve ana para ödemelerinin yüksekliği ve iç borçlanma yolu ile dış borç servisinin gerçekleştirilmesiyle yakından ilgilidir. İç borçlanma yoluyla dış borç servisinin gerçekleştirilmesi fonları kamu kesimine kaydırmakta, kredi maliyetlerini yükseltmekte ve üretimi de, özel yatırımları da olumsuz yönde etkilemektedir.

Bankacılık sisteminde mevduat artışının kredi artışından fazla olması da iç borçlanmanın bir bakıma banka sistemi tarafından finanse edilmesi sonucunu doğurmuştur.

İçinde bulunduğumuz dönemde en önemli hedefler ekonominin istikrar içinde büyümesi ve ihracat artışlarının istikrarlı bir süreklilik kazanmasıdır. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için ekonomideki makro dengesizliklerin ortadan kalkmasını amaçlayan bir iktisat politikasının

benimsenmesi ve uygulanması gerekmektedir.

Pozitif Faiz Politikası

İstikrar politikalarının temel amacı sıkı para politikası yardımıyla harcamalardaki genişlemeyi yavaşlatarak enflasyonu denetim altına almaktır. Sıkı para politikasının para miktarı ile ilgili uygulamalarının bir ucu Merkez Bankası emisyonunda, diğer ucu bankaların yaratmakta oldukları banka parasıdır. Banka parasının ana kaynağı olan mevduat ve başlıca yansıması olan krediler üzerinde faiz oranının etkisi, sözkonusu oranı para politikasının başlıca araçlarından biri haline getirmektedir.

Faiz haddini, kabaca, para talebi ile arzı birlikte belirler. Talep, arzdan daha hızlı genişliyorsa faizlerin sürekli yükseleceği açıktır.

Öte yandan faiz de para talebi ile arzını etkiler. Faiz yüksek olunca para kullanmak pahalıya geldiğinden, talep azalır. Oysa mesela tasarrufların avantajı arttığından, arz genişler.

Faizi mutlaka para talep ve arzı belirler ama tam tersine bu talep ve arzı etkileyen biricik unsur faiz değildir. Mesela devlet aşırı para harcıyıp açığını para piyasasından karşılıyorsa, para talebi faize bağlı olmaksızın genişliyor demektir.

O zaman da serbest bırakılıp yükselen faiz para talebini sınırlayacağına, genişleyen para talebi faizleri yükseltmeye devam eder. Yani ilişkiler tersine çalışır.

Tabii yükselen faizin tasarruflar, mevduat vs gibi arz unsurlarını da olumlu yönde etkileyeceği muhakkaktır. Ama tasarrufun asıl kaynağı gelirdir. Onun için faizi serbest bırakarak tasarrufları genişletmenin de bir sınırı vardır.

Türkiye'de uzun yıllar faiz haddi, tasarrufları uyarmak ve kredi taleplerini sınırlamak için kullanılabilecek bir araç olarak düşünülmedi. Enflasyon hızının çok altında kalan faiz hadlerinin tasarrufları sınırladığı ve aşırı kredi talebi yarattığı, sonuç olarak enflasyona bir hız daha kattığı anlaşıldıktan sonradır ki 1978 yılından başlayarak mevduat faizleri önemli oranda arttırılmaya başlandı. Ancak 1981 yılına kadar faizler yine de enflasyonun çok altında kaldı ve mevduat sahibine önemli kayıplar verdirdi. 1980 yılında bu kayıplar ara yüzde 30'u aştı.

1 Temmuz 1980'de faizler kısmen serbest bırakıldı, ama bu kez de anlaşmalarla değişmez oranlar belirlendi. Bazı bankaların bu anlaşmaya uymaması ve 1982 Haziran ayında ortaya çıkan banker bunalımı nedeniyle faizler yeniden tepeden belirlenmeye başladı ve 1983 yılında önemli oranda düşürüldü. Bunun üzerine mevduat artışı yavaşlamaya ve enflasyon hızlanmaya başlayınca 1984 yılında mevduat faizleri yeniden yükseltildi. 1985 yılında da aynı eğilim devam etti ama, daha sonra enflasyonun yavaşladığı gerekçesiyle tenzilat dönemi başladı.

Mevduat faizlerinin ne kadar sık değiştirildiğine, 1986-1987 yılları örnek olarak alınabilir. 1986 yılının Mart ayında bir yıl vadeli mevduatın faizi yüzde 55 olarak belirlendi. Üç ay sonra

bu oran yüzde 52'ye, Ekim ayında yüzde 48'e ve yıl sonunda yüzde 45'e düşürüldü. Şubat 1987'de de yüzde 43 oldu. Temmuz ayında ise serbest bırakıldı. Ancak iki yıl süren tenzilat döneminde mevduat artış hızı gözle görünür biçimde yavaşladı. Ayrıca 1984 yılında yüzde 50 dolayında seyreden enflasyon, 1985 yılında yüzde 44 ve 1986 yılında yüzde 31 dolayına çekilebilmişken, 1987 yılında fiyatlar yine hareketlendi.

Bunun üzerine, 1988 yılı başında serbest kur, resmi döviz kuruna göre yüzde 20'den fazla fark yapmaya başlayınca yeni bir önlem paketini yürürlüğe koymak zorunda kalan hükümet 4 Şubat kararlarını aldı ve diğer birçok önlem yanında mevduat faizleri uzunca bir aradan sonra yeniden yükseltildi.

Böylece mevduat artışının hızlanacağı, parasal genişlemenin yavaşlayacağı, serbest piyasada dövize yönelen paranın bankalara kayacağı ve sonuç olarak enflasyonun yavaşlayıp paralel piyasa döviz kurunun resmi kura yaklaşacağı düşünüldü. Nitekim enflasyon dışında bütün hedeflerin belli ölçüde gerçekleştiği gözlemlendi. Ancak vadesiz mevduat faizinin yüzde 10'dan yüzde 36'ya çıkarılması umulan etkiyi yaratmadı. Çünkü, işletmeler ve özel kişiler için mesela bir ay vadeli hesap daha kullanışlı görüldü. Yani bankaların yükü arttı ama vadesiz mevduatta beklenen sonuç gerçekleşmedi.

1987 yılı yaz ayları fiyat hareketleri açısından hayli durgun geçmişti. Seçim dolayısıyla sonbaharda hızlanmaya başlayan aylık fiyat artışları kış aylarında olağanüstü düzeylere çıktı.

1988 yazında ise aylık fiyat artışları geçen yılın üstünde olduğundan 12 aylık enflasyonun aritmetik olarak Aralık ayına kadar her ay yükseleceği biliniyordu. Enflasyon, ancak yıl sonunda yavaşlama eğilimine girebilir ve Aralık sonunda yüzde 75 dolaylarında kalabilirdi.

Şu halde Aralık ayına kadar Türk Lirasının mevduat dışındaki alternatif yatırım alanlarına, özellikle dövize gitmemesi için mevduat faizlerinin bir miktar daha yükseltilmesi gerekiyordu. Oysa Ağustos ortasında tam tersi yapıldı ve faizlerde tenzilatla gidildi. Bu yüzden Eylül başında önce tereddüte düşen tasarruf sahipleri enflasyon rakamları açıklandıkça ve açıklanan rakamlar bir öncekine göre büyüdükçe tereddütten sıyrılıp öncelikle döviz alımına yöneldi. Bunun üstüne bankaların döviz sorumluluklarını yerine getirme aceleciliği de çakışınca paralel piyasada döviz fiyatları hızla yükselmeye ve resmi kurların çok üstüne çıkmaya başladı.

Bunun üzerinde 13 Ekim'de faizler serbest bırakıldı ve bankaların döviz tevdiat hesabı karşılıklarını Merkez Bankası'na döviz olarak değil TL olarak yatırmaları yükümlülüğü getirildi. Amaç banka mevduatını tekrar çekici hale getirerek ve bankalardan TL çekerek döviz talebini daraltmaktır. Ayrıca Merkez Bankası döviz ve TL piyasasına doğrudan girerek bu hareketi hızlandırdı; sonuç olarak döviz fiyatları düşmeye başladı. Bu durumda önlemlerin kısa dönemde başarılı olduğu söylenebilir.

Ancak, kısa bir süre sonra bankalar mevduat faizlerini belirlemede tereddüte düşünce Merkez Bankası bir müdahalede daha bulunarak vadesiz mevduat ile bir yıl vadeli mevduata minimum ve maksimum sınırlar koymak zorunda kaldı.

Ancak, kredi faizleri de sanayiciler için tahammül edilemez düzeylere çıkınca üretim ve yatırım faaliyetinde aksamalar başladı.

1989 yılının ilk aylarında kredi talebindeki durgunluk dolayısıyla bankalar kredi faizlerini olağanüstü düzeylerinden aşağıya doğru çekmeye çalıştılar ama üretim ve yatırımların canlanması açısından çok geç kalınmıştı.

Aslında Türkiye'de de görüldüğü gibi faiz hadleriyle oynayarak tasarrufları, tüketim ve yatırım harcamalarını, dolayısıyla fiyat artışları ile üretimi etkilemek mümkündür ama kolay değildir. Çünkü, para piyasası çok karmaşık bir yapıya sahip olduğundan mesela faizler düşürülürken beklenen yönde değişen ekonomik büyüklükler, yükseltilirken birbirlerinden bağımsız olarak hareket etmeye başlayabilirler. Bunu önlemek için para politikası yanında maliye politikasının da devreye sokulması şarttır. Aslında Türkiye'de güçlük burada başlıyor.

Para piyasasında en büyük müşteri, devlettir. Piyasaya devlet tahvilleriyle, gelir ortaklığı senetleriyle ağırlıklı olarak giren devlet, faizler üzerinde çok taraflı baskılar yaratıyor. Devletin para piyasasına bu kadar yoğun biçimde başvurmasının nedeni ise, kamu kesiminin açıkları. Şu halde faiz politikasının özel tasarrufları yeteri kadar uyarması, tüketim harcamalarını kısıpabilmesi ve böylece enflasyonu dolaylı biçimde yavaşlatabilmesi için devletin kendi açıklarını finanse etmek için para piyasasından çok maliye politikasına ağırlık vermesi gerekiyor. Kısacası yükselen faizlerin tasarrufları uyarması, harcamaları kısması ama üretim ve yatırımlar üzerinde olumsuz etkiler yaratmaması için kamu harcamalarını kısmak ve kamu gelirlerini takviye etmek şarttır. Tabiidir ki vergi gelirlerini arttırırken de üretimi ve yatırımı değil, tüketimi vergilemek, vergi uygulamasını yaygınlaştırmak, tüketimden alınan vergilerin toplumsal etkilerini de dikkate almak şart oluyor.

Faizler ilerde daha da düşebilir mi? Devlet para piyasası üzerindeki baskılarını azaltabilirse ve mevduat faizleri ile kredi faizleri arasındaki büyük farkın önemli bir nedeni olan yasal kesinti ve yükleri bir miktar hafifletebilirse faizlerin düşmesi ihtimali var. Ayrıca bankacılık sektörünün de mevduat faizi dışındaki yüksek maliyetlerini kısmaaya özendirilmesi gerekiyor.

Ancak soruna bir de genel hatlarıyla bakmak lazımdır. Türkiye'de gönüllü tasarrufların faiz dahil her tür teşvikle varabileceği bir üst sınır mevcuttur. Aynı husus vergiler için de söz konusudur. Yani ülkenin kaynakları sınırlıdır. Yatırımları, üretimi ve kalkınma hızını bu sınırın üstüne zorlamamak gerekiyor. Aksi takdirde kaynak talebi, arzını aşar ve faizler hep yüksek kalır.

Avrupa Topluluğu'na tam üye olmak için başvuruda bulunmuş olan Türkiye'de para piyasasının, Topluluk piyasaları ile uyumlu hale gelmesi gerekecektir. Bunun için serbest faiz zorunludur. Bu nedenle devletin, yukarıda sayılan koşulları kısa sürede yerine getirmesi şart oluyor. Çünkü bu koşullar gerçekleşmeden serbest bırakılan faizlerin, para piyasasında istikrarlı bir denge sağlayamayacağı açıktır.

Ayrıca, faiz dışı açılma konusunda döviz kurlarından sonra gerçekten çok önemli bir unsur haline gelmek üzeredir.

Bir ülkenin dünya ekonomisi ile köprü kurmasını sağlamak için yalnızca döviz kurlarını düzeltmek yetmez; faiz hadlerini de aynı mantıkla devamlı düzeltmek veya serbest bırakmak gerekir. Dünya fiyatlarına uygun bir iç piyasanın belirlenmesi fikrine Türkiye bugün iyice alışmış bulunuyor. Döviz kurları, iç enflasyon hızı ile alış-veriş yapılan ülkelerin ortalama enflasyon oranları arasındaki fark kadar düzeltildikçe, Türkiye'nin mal piyasaları ile dünya piyasaları arasında oldukça sağlam köprüler kurabilmektedir. Ama bir gün gelip para ve sermaye piyasaları da dışa açıldığında yalnızca döviz kurlarını düzeltmenin yetmediği, faizlerin de zorunlu olarak devamlı dalgalandığı bir döneme girilmiş olunacaktır.

Kısaca özetlemek gerekirse serbest faiz, piyasa mantığının dışı açılmanın, Batı piyasalarıyla uyumun gerekliliği için şarttır. Ancak serbest bırakılan faizin para piyasasında istikrarlı bir denge sağlaması için, aşırı fon talebini sınırlamak gerekmektedir.

Burada da en büyük görev devlete düşüyor. Çünkü enflasyon hızı makul seviyelere düşürülmeden, onunla bağlantılı olarak ılımlı büyüme hızları hedef seçilip kamu harcamaları disiplin altına alınmadan, serbest bırakılan faizler istikrarı sağlayamaz. Faiz yıllar önce, fiyat artışları bu kadar hızlı değilken, serbest bırakılmış olsaydı bugün hem pozitif faizler kendiliğinden belirlenmiş, hem de gerçek enflasyon oranı hakkında bizlere sağlam kanıtlar vermiş olacaktı. Ayrıca bu şekilde ortaya çıkan faiz oranları ekonomi politikası yürütenlerin elinde kullanışlı bir araç olarak belli sınırlar içinde dalgalandırılabilirdi.

Şimdi enflasyon tam anlamıyla kontrol edilemediğinden böyle yararlı bir araçtan ne yazık ki yoksun kalmış bulunuyoruz.

Kur Politikası

Döviz piyasasında kamunun her tür müdahalesi kambiyo rejimi içinde gerçekleştirilir. Bu müdahaleler özel ve tüzel kişilerin bizzat ya da bankalar aracılığı ile yurt içinde ya da yurt dışında gerçekleştirdikleri döviz alım satımlarına yönelmiştir. Kambiyo rejiminin araçları bazen açıkça bellidir; bazen de diğer müdahale araçları ile içiçe geçmiş haldedir. Mesela belli bir malın ithali kısıtlandığı ya da serbestleştirildiğinde döviz alım satımına dolaylı bir müdahale ortaya çıkmış olmaktadır.

Kambiyo rejiminin temel amacı dış ödemelerde dengeyi sağlamak ve korumaktır. Türkiye'de Birinci Dünya Savaşı'na kadarki dönemde bu anlamda bir kambiyo rejiminden sözedilemez. 1914 yılında kurulan Kambiyo Komisyonu ilk kez döviz alım satımını düzenlemek görevini yüklenen bir resmi organ oldu. Savaştan sonra bu sınırlı denetim de kaldırıldı. Serbest kambiyo uygulaması Cumhuriyet'in ilanından 1929 yılına kadar devam etti. Söz konusu yıl, hükümetlerin dış ekonomik ilişkilere müdahalesini erteleyen geçici Lozan maddesi yürürlükten kalktı. Hükümet önce 1447 sayılı Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsaları Kanunu, sonra da 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu ile 1930 yılından başlayarak kambiyo kontrol rejimini yürürlüğe koydu. 1447 sayılı kanun Maliye Bakanlığına döviz ihtiyaçlarını saptama yetkisini verirken, 1567 sayılı kanunun 1. maddesi kambiyo kontrol rejimini açıkça getiriyordu.

Türkiye 1567 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği 1930 yılından bu yana sabit kur esasına dayanan

bir kambiyo rejimini, bazı değişikliklerle devam ettirmektedir. İlk resmi kur ayarlaması 1931 yılında yapılmış ve 1567 sayılı kanunun 1. maddesi ile hükümete verilen, kambiyo alanında önlemler alma yetkisi içinde kurulan Bankalar Konsorsiyumu, 1 Sterlin'in Türk Lirası olarak değerini 10.30 TL olarak tespit etmiştir. Daha sonra aynı yılın Aralık ayında, Merkez Bankası Fransız Frankını baz alarak 1 TL.sının Frank cinsinden dış değerini 12.06 FF olarak belirlemiştir.

Bu ayarlamalardan sonra uzun bir dönem boyunca Türk Lirasının resmi değeri sabit tutulmuş ancak çeşitli miktar kısıtlamaları, primli kurlar, deblokaj kurları vs. gibi uygulamalarla hayli karmaşık bir katlı kur sistemi ve kambiyo rejimi izlenmiştir. Savaş sırasında rejim doğal olarak daha da karmaşıklaşmıştır. Ancak bu karmaşıklıkta Türkiye yalnız kalmamış, diğer ülkeler de her tür mantıksız uygulamada birbirleriyle yarışmışlardır.

Savaş sonunda Batı ülkelerinin başlıca endişesi, yıkılmış Avrupa ekonomilerinde başgösterecek ödeme güçlüklerinin tüm ülkeleri yeniden yoğun bir kambiyo kontrol uygulamasına iteçeği ve bunun da uluslararası ticareti kısıtlayarak sanayilerin yeniden kurulmasını engelleyeceği idi. Bu nedenle yeni oluşan uluslararası kuruluşlar üye ülkelere dış ekonomik ilişkilerde liberalleşmeyi öğütler ve teşvik ederken hükümetler de yeni uluslararası ortamda biraz da söz konusu teşviklerden yararlanmak amacıyla bu öğütlere hızla uydular.

Türkiye de bu hava içinde ithalatta mal türleri ile sınırlanmış bir liberasyona gitti ve 7 Eylül 1946'da yüzde 116 oranında devalüasyon yaptı. Ama Türk Lirasının resmi değeri yine uzun süre ısrarla sabit tutuldu ve onikişer yıllık aralarla, 1958'de yüzde 320 oranında, 1970'de yüzde 66 oranında iki devalüasyon yapıldı.

Sonraları kurlar daha sık ayarlanmaya başlandı ama bu ayarlamaların çoğu yetersiz kalarak döviz kazananları adeta cezalandırdı, döviz harcayanları ise armağanlandırdı. Doğal olarak bu arada önemli ithal rantları doğdu ve bu rantlar gelir - servet - kaynak dağılımının bozulmasında önemli olumsuz etkiler yarattılar.

1 Mayıs 1981 tarihinden başlayarak Merkez Bankası, kurları günlük olarak ayarlamaya başladı. 1984 yılı başından itibaren de yeni kambiyo rejimi içinde bankalara günlük ilan edilen kurların belli oranlarda altında ve üstündeki fiyatlarla döviz alım-satımı yapma özgürlüğü getirildi. Sonunda da bankalararası serbest döviz piyasası kuruldu ve denge kurları bu piyasada belirlenmeye başladı.

Kur Politikası ve Sanayileşme

Kur politikasının sanayi kesimi üzerindeki etkileri tartışılırken üzerinde en çok durulan konular ithal ikame ve korumacılık hipotezleridir. Bu hipotezlere göre 1950 yılından bu yana uygulanan ithal ikame ve koruma politikalarının başlıca araçlarından birisi, bilerek veya bilmeyerek, kambiyo kuru olmuştur. Başka bir deyişle miktar kısıtlamaları ve yüksek tarifeler yanında devamlı aşırı değerlenmiş durumda tutulan Türk Lirası ithal ikame ve korumacılık politikalarını desteklemiştir. Burada çelişik gibi görünen bir noktayı açıklamakta yarar vardır. Aşırı değerlenmiş Türk Lirası ithal fiyatlarını yapay biçimde düşük tuttuğuna göre uygulanan kur politikası ithal ikame politikasını destekler nitelikte sayılabilir mi? İki nedenle kur politikasının ithal ikamesini desteklediği yargısına varılabilir:

i) Aşırı değerlenmiş kur politikası, yüksek tarifelerin ithalatı sınırlayan etkilerini daraltmakla birlikte, spesifik miktar yasaklamaları ve sınırlamaları ile birlikte kullanıldığında ithal ikame sanayilerinin kurulup gelişmesini sağlayan makine-teçhizat ve hammadde ithalatını kolaylaştırıp, mamul mal ithalatını zorlaştırabilir.

ii) Aşırı değerlenmiş kurlar, ihracatı sınırlayıp göreceli olarak iç piyasalara dönük üretim yapmanın çekiciliğini arttırarak ithal ikame ve korumacı politikalarının etkinliğini yükseltebilir.

Türkiye'de her iki mekanizma da işlemiş ve kur politikası dışı açılmayı değil ithal ikamesi ve korumacılığı destekler niteliğini uzun bir süre hiç kaybetmeden devam ettirmiştir. Burada önem verilmesi gereken temel nokta, ekonomiyi içe kapalı tutup dünya ekonomisinin en olumsuz konjonktüründe yarattığı döviz darboğazı ile sorun yaratan ithal ikamesi ve koruma politikasının, sanayileşme ve kalkınmanın ana uyarıcısı olup olmadığıdır. Eğer böyle bir uyarıcı işlevi olmuşsa sözkonusu politika, yarattığı dış denge sorunlarına karşın, yine de kendini aklamış demektir. Ancak, ne yazık ki bulgular bu yönde değildir. İthal ikamesi ve ona bağlı olarak yürütülen kur politikası Türkiye'nin sanayileşmesinde önemsenecek kadar az etki yaratmıştır.^{1/} İlginç olan durum, aynı politikayı izleyen diğer ülkelerden farklı olarak ithal ikamesi ve koruma politikası ara ve yatırım malları sanayilerinin büyümesini teşvik edeceğine, aksine bu sektörlerin yeterince gelişmesini engellemiştir.^{2/} Bunun da nedeni son derece açıktır.

Türkiye'nin sanayileşme çabalarında içine düşmüş olduğu en önemli çelişkilerden biri, ara ve yatırım malları üreten sanayilerin gelişmesinin engellenmiş olmasıdır. Gelişmekte olan ülkelerde ithal ikamesi politikası ve aşırı değerlenmiş kurun yarattığı bu çelişki, genellikle hemen düzeltilmeye veya yokedilmeye çalışılmış ve genellikle bu konuda başarılı da olunmuştur. Ancak başarıların temelli olması için öncelikle ithal ikame ve kur politikalarının özenle gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Gelişmekte olan ülkeler sanayileşmeye genellikle ara ve yatırım malları sanayilerinden başlamak isterler. Ancak çeşitli zorunluklar (finansman güçlükleri, iç talebin yapısı, ölçek sorunu vs.) nedeniyle işe tüketim mallarının montaj aşamasından başlarlar. Bu süreç döviz gereksinmesini devamlı artırır ve kısa sürede bir çıkmaz ile karşılaşılır. Sınırlı döviz ve finansman imkanları, kurulmuş olan sanayilerin ve kurulmakta olan benzerlerinin hammadde ve teçhizat gereksinmelerini karşılamak üzere mi kullanılacaktır, yoksa ara ve yatırım malları sanayilerinin kurulmasına mı tahsis edilecektir? Ülkenin kısa dönemli kalkınma, istihdam ve döviz sorunları ikinci alternatifte öncelik verilmesini devamlı engeller. Üstelik kurulmuş sanayilerin ve kurulacak benzerlerinin teçhizat gereksinmelerine sınırlı imkanların tahsisi, başka bir deyişle sağlanan döviz ve finansman imkanlarının devamlı teçhizat ithaline yönelmesi yerli ara ve yatırım malları sanayilerinin kurulmasını ve gelişmesini bir kere daha engellemiş olur. Daha açık bir ifade ile gelişmekte olan ülkelerde yerli ara ve yatırım malları sanayileri iki alanda birden mücadele etmek durumundadırlar: Sınırlı finansman ve döviz imkanlarını kısmen kendi alanlarına çekmek ve çok elverişli koşullarla ithal edilen yabancı ara ve yatırım mallarıyla rekabet etmek. Türkiye'de özellikle yatırım malları sanayilerinin mücadele etmek zorunda kaldıkları üçüncü bir faktör, aşırı değerlenmiş Türk Lirasının yabancı makine-teçhizat

---

1/ U. Korum - Türk İmalat Sanayii ve İthal İkamesi: Bir Değerlendirme

2/ T. Çiller - Türk Sanayiinde İthal İkamesi ve Koruma Politikası - İKV, İstanbul 1977

fiyatlarını yapay olarak daha da düşük tutup söz konusu malların ithalini olağanın üstünde uyarılmış olmasıdır.

Türkiye'de kur politikası çok uzun bir dönem boyunca izlenen ithal ikamesi ve korumacılık politikasının önemli bir parçası olarak kullanılmıştır. Oysa bu politikanın bütünü sanayileşmede pek etkili olamadığı gibi sanayi yapısında önemli olumsuz sınırlamalara da neden olmuştur. Bunun en açık örneği, aşırı değerlenmiş kur politikasıyla yapay olarak düşük tutulan makine-teçhizat ithal fiyatlarının söz konusu mal grubunun ithalini olağanın üstünde uyararak sanayi sektörünü belli yönde bir teknoloji seçimine zorlamış olmasıdır. Bu zorlama sonunda sanayi yapısı içindeki yatırım malları imal eden sektörler yeterli derecede gelişmemişlerdir. Başka bir deyişle, sanayinin gelişmesinde önceliği tüketim malları üreten alt sektörlerin almasının temel nedeni şimdiye kadar sık sık ileri sürülen ve artık iyice demode olmuş unsurlardan çok yanlış uygulanan bir kur politikasıdır. Bu sonuç, kamunun yanlış uyguladığı global politikaların ve gereğinden fazla başvurduğu doğrudan müdahalelerin ekonomi üzerinde kişisel davranışların etkilerinden çok daha geniş boyutlarda olumsuzluklar yaratabileceğini vurgulamaktadır.

Kur politikasının Türk sanayii ve ihracat üzerindeki etkileri üzerinde şimdiye kadar çok şeyler söylendi ve yazıldı. Genel kanı aşırı değerlenmiş kurların sanayinin yapısında ve ihracatın gelişmesinde çok olumsuz etkiler yarattığı yönündedir. Daha da geniş bir genelleme ile izlenen kur politikasının ekonominin dışa açılmasını engellediği ve geçirilen bunalımlarla birinci derecede rol oynadığı da ileri sürülmektedir.

Kısaca özetlemek gerekirse, Türkiye büyük dünya bunalımı sırasında uygulamaya başladığı sıkı bir kambiyo kontroluna dayanan sabit kur politikasını, zaman zaman çeşitli yönlerde değiştirmekle birlikte, uzunca bir süre devam ettirmiştir. Bu uygulama genel olarak olumsuz sonuç vermiş ve amaçlanan tersine ekonominin dış dengesi sağlanacağına sabit kur politikası hem iç hem de dış dengelerin bozulmasına yol açan her türlü yanlışlığa neden olmuştur.

1980 yılı başında yürürlüğe konan istikrar önlemleri kur politikasına da özel bir yer vermiştir. Ancak ileriye dönük olarak uygulamaya konması gereken daha bir çok önlemin bulunduğu açıktır.

1981 yılı Mayıs ayı başından bu yana da döviz kurları günlük olarak belirlenip ilan edilmektedir. Uzun aralıklarla yapılan devalüasyonlara ve kur ayarlamalarına şartlanmış olan kamuoyu için bu yepyeni bir uygulama olmuştur. Ancak, bazen çapraz kurların düzeltilmesi biçiminde de nitelenen söz konusu uygulamanın bazı kavram karışıklıklarına neden olduğu da gözlenmektedir.

Türkiye, 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma hakkındaki kanunun yürürlüğe girdiği 1930 yılından bu yana sabit kur esasına dayanan bir kambiyo kontrol rejimini, bazı değişikliklerle devam ettirmektedir. Döviz kurlarının piyasa mekanizması aracılığı ile değil de resmi merciler tarafından belirlenmesi, nominal kurları olması gereken seviyelerinin altında tutarak Türk Lirasını aşırı değerlenmiş kılmıştır. Bu aşırı değerlenme, döviz kazandırıcı işlemleri cezalandırmış, döviz harcatan işlemleri armağanlandırmış, iç sanayinin devamlı korunmasına yol açarak dışa açılmayı engellemiş, sanayinin yapısını çarpıtmış, yarattığı olağanüstü rantlarla gelir ve kaynak dağılımını bozmuştur. Bu nedenlerle, Türk ekonomisini sağlığa kavuşturmayı amaçlayan 24 Ocak 1980 önlemleri içinde, kambiyo politikasında

değişiklik önerisi ağırlıklı bir yer almıştır.

Nitekim önce yüksek oranlı bir devalüasyonla aşırı değerlenmenin giderilmesine çalışılmış ve daha sonra uygulanan sürekli kur ayarlamalarıyla bu düzeltmenin devamlılığı sağlanmıştır. Sonunda yukarıda açıklandığı üzere kurların hergün tespit ve ilan edildiği bir uygulamaya kadar gelinmiştir. Bununla birlikte uygulamanın esası yine de günlük ayarlanan sabit kur sistemidir.

Söz konusu sistemin ve tespit edilen kurların gerçekçi olup olmadığı hakkında yoğun tartışmalar yapılmaktadır. Bazılarına göre resmi kur ile paralel piyasa kuru arasındaki farkın bazen ihmal edilebilecek kadar küçük olması, uygulamanın gerçekçiliğini kanıtlamaktadır. Diğer bazılarına göre ise gerçekçi kurun göstergesi paralel piyasa değil, normal döviz arz ve talebinin eşitlenmesidir. Dış kredilerle desteklenen döviz arzının yarattığı dengeler gerçekçi sayılamaz. Nitekim satınalma gücü paritesi esasına dayanılarak hesaplanan kurların resmi kurlara göre çok farklı olması bu durumu açıkça vurgulamaktadır.

Tartışmalarda ileri sürülen fikirlerden hangisinin doğru olduğunu kesin olarak belirlemek güçtür, ama bu tartışmaların ortaya koymuş olduğu husus şudur: Döviz kurları serbest piyasa koşulları içinde belirlenmedikçe resmi mercilerce hesaplanıp ilan edilen kurların gerçekçiliği üzerindeki tartışmalar da devam edip gidecektir.

Türkiye 1980 yılı başından bu yana ekonomide fiyat mekanizmalarının etkinliğini arttırma çabasındadır. Bu nedenle çoğu mal fiyatları serbest bırakılmış ve faizin serbestçe oluşması için önemli adımlar atılmıştır. Ancak şurasını da kabul etmek gerekmektedir ki, kurların her gün tespit ve ilan edilmesi de, serbest döviz piyasasına doğru gidişte önemli bir adımdır. Kur politikasında son amaç da tabiidir ki Türk Lirasını konvertibl hale getirmektir. Ancak konvertibilite ile serbest döviz piyasası aynı şey değildir.

Konvertibilite olarak adlandırılan uygulamanın çeşitli tanımları yapılabilir. En basit tanımı, bir ülkenin ulusal parasının diğer ülke paralarıyla değiştirilme serbestliğidir. Konvertibilitenin koşullarına, türlerine ve diğer ayrıntılarına girmeden hemen belirtmek gerekir ki döviz kurunun piyasa koşulları içinde serbestçe belirlenmesi ile konvertibilite hem anlam hem de uygulama olarak birbirinden farklı şeylerdir. Bir ülke sabit kur sistemi ile de konvertibiliteye geçebilir. Ancak bu takdirde döviz kurlarının son derece gerçekçi bir biçimde tespit edilmesi gerekir. Eğer çeşitli ekonomik, teknik ve hatta politik nedenlerle gerçekçiliği sağlamada güçlük çekiliyorsa en doğru yol, döviz kurunun belirlenmesini piyasa koşullarına bırakmaktır. Bu nedenle Türkiye gibi, yakın bir gelecekte konvertibiliteye geçmeyi amaçlamış ülkelerde, bu amaca varmanın ön koşulu olan ekonomik istikrar ile beraber serbest döviz piyasasının oluşturulmasıdır. Türkiye bu noktadan sonra cesaretle kararını vermelidir.

DÖVİZ KURLARI
(\$ Karşılığı TL.)

1946	Eylül	2.80
1958	Ağustos	9.00
1970	Ağustos	14.85
1971	Aralık	14.00
1974	Mayıs	13.50
1974	Haziran	13.85
1975	Nisan	14.00
1975	Temmuz	14.25
1975	Ağustos	14.40 - 14.75
1975	Ekim	15.00
1976	Mart	15.50
1976	Nisan	16.00
1976	Ekim	16.50
1977	Mart	17.50
1977	Eylül	19.25
1978	Mart	25.00
1979	Haziran	47.10
1980	Ocak	70.00
1980	Aralık	89.25
1981	Yıllık Ortalama	110.10
1982	Yıllık Ortalama	160.76
1983	Yıllık Ortalama	249.20
1984	Yıllık Ortalama	362.15
1985	Yıllık Ortalama	509.15
1986	Yıllık Ortalama	664.95
1987	Yıllık Ortalama	887.12
1988	Yıllık Ortalama	1,394.05

KURLAR (Dolar Karşılığı TL.)

<u>Yıllar</u>	<u>Nominal Kurlar</u>	<u>Satınalma Gücü Paritesi</u>
1950	2.80	3.83
1951	2.80	3.67
1952	2.80	3.81
1953	2.80	3.94
1954	2.80	4.35
1955	2.80	4.66
1956	2.80	5.30
1957	2.80	6.07
1958	9.00	6.91
1959	9.00	8.33
1960	9.00	8.71
1961	9.00	9.00
1962	9.00	9.49
1963	9.00	9.83
1964	9.00	9.92
1965	9.00	11.06
1966	9.00	11.04
1967	9.00	11.97
1968	9.00	13.73
1969	9.00	13.73
1970	14.85	13.97
1971	14.15	16.21
1972	14.15	18.32
1973	14.15	21.02
1974	13.99	23.94
1975	15.15	29.18
1976	16.66	36.12
1977	19.44	42.43
1978	25.25	59.20
1979	36.06	69.50
1980	79.62	116.60
1981	110.10	144.58
1982	160.76	169.16
1983	249.20	228.37

Kaynak: Satınalma gücü parite hesapları 1978 yılına kadar A.O. Krueger (Bknz. "Ekonominin dışa açılmasında kambiyo kuru politikası" Türk Ekonomisinin Dışa Açılma Sorunları içinde; İstanbul 1979) tarafından yapılmış, daha sonraki dönem için paralel bir yöntem izlenmiştir. Yani Türkiye'nin enflasyon hızı ile batı ülkelerinin ortalama enflasyon hızı arasındaki yıllık farklar dikkate alınmıştır.

Para ve Sermaye Piyasalarında Kamu Ağırlığı

Kamu kesiminin finansman ihtiyaçları mali kesimin performansını doğrudan doğruya etkilemektedir.

Kamu tahvillerinin getiri oranlarının yüksek tutulması yoluyla kamu kesimi tasarruf kaynaklarına ortak olmakta, kredi faizlerinin ve kredi-mevduat faiz farkının artmasına yol açmaktadır.

1988 yılında özel sektörün tasarrufu özel sektör yatırımlarından 4.9 trilyon TL daha fazla olmuştur. GSMH'nın yüzde 4.9'una eşit olan bu tasarruf fazlası kamu sektörü tarafından kullanılmıştır. Altyapı yatırımlarının gestation periyodunun uzunluğu ve bu tür yatırımların toplam yatırımlar içindeki ağırlığı, arz ve talep arasında ortalama gestation periyodu boyunca sürecektir bir dengesizlik yaratmaktadır. Yapılan kamu harcamaları çarpan aracılığı ile toplam talepte bir genişleme meydana getirirken toplam arzda gestation periyodu süresince bir artış meydana getirmemektedir. Bu suretle kamu kesiminin kısa vadeli borçlanma suretiyle uzun vadeli yatırımlara girişi hem toplam talep bakımından hem de toplam arz bakımından enflasyoncu etkiler yaratmaktadır. Bu tür bir iktisat politikasının alternatifi, fonların bir kısmının özel sektörün sınai yatırımlarına bırakılmasıdır.

Kamu yatırımlarından farklı olarak özel sektör yatırımları, gestation periyodları kısa olduğu için, üretim ve arz artışı sağlamak suretiyle toplam talepteki artışı toplam arzda meydana gelen artışla dengeleyebilmekte, ihracat yolu ile döviz de sağlayabilmektedir.

Öte yandan kamu kesiminin, mahalli idareler dahil, yatırımlarını gerçekleştirmek için aldığı yüksek boyutlu dış borçları ve bunların faizlerini geri ödeyebilecek döviz gereği de zamanında sağlanamamaktadır.

Ayrıca, kamu sektörünün para ve sermaye piyasalarında kalabalıklaşma (crowding out) meydana getirmek suretiyle faiz oranlarını yükseltmesi, fon aktarma maliyetinin yüksekliği nedeniyle reel kredi faizlerinin yükselmesine neden olmaktadır. Kredi faizlerinin yüksekliği ise enflasyonu etkilemektedir.

Artan kamu harcamalarına karşılık kamu gelirlerinin aynı oranda artmaması, kamu kesimini, açığı kapatmak amacıyla emisyon artışına, iç ve dış borçlanmaya başvurmak zorunda bırakmaktadır. Her üç araç fiyat artışlarını etkilemektedir. İç borçlanma kredi faizlerini arttırarak yeni bir enflasyon etkisine daha yol açmaktadır.

Para ve sermaye piyasalarında kamu ağırlığı ve bunun arkasında yer alan kamunun finansman açıkları, faizlerin yükselmesine, işletme sermayesi ve yatırım sermayesi için gerekli fonların kısıtlanmasına, enflasyonun şiddetlenmesine, işletme sermayesi ihtiyacının artmasına ve yüksek faizler karşısında karşılanmamasına yol açmaktadır.

Yüksek enflasyonun toplam talebin yavaşlaması yönündeki etkisi karşısında imalat sanayiinin üretimi kısma şeklindeki mecburi tepkisi toplam arz ve toplam talep üzerindeki şokların enflasyon üzerindeki karşılıklı etkilerinin bir sonucudur.

1988 yılında imalat sanayii üretimi yüzde 1.9 oranında gerilerken imalat sanayii ortalama fiyat artışı yüzde 81 olmuştur. Bu bir ortalamadır. İmalat sanayiinin bazı alt sektörlerinde fiyat artışları çok daha şiddetli olmuştur. Kağıt basım sanayiinde fiyatlar yüzde 87 oranında, ana metal sanayiinde yüzde 111 oranında artmıştır.

Böylece kamu kesiminin piyasadaki büyük ağırlığı, imalat sanayii üzerinde çok taraflı olumsuz etkiler yaratmaktadır.

BÖLÜM III

İMALAT SANAYİİNİN 1989 BAŞINDAKİ DURUMU

İmalat sanayii ve hizmet sektörlerinde 1980 sonrasında üçer yıllık dalgaların mevcudiyeti dikkati çekmektedir. Buna mukabil tarım sektöründe iki yıllık bir dalgalanma görülmektedir. Tarım için tek yıllar kötü, çift yıllar iyi sonuçlar vermiştir.

Bu iki dalgalanmanın bir araya gelmesi GSYİH'daki büyümeyi etkilemiştir.

İmalat sanayii ve hizmetler bakımından 1981, 1984 ve 1987 yılları önemli gelişme hızları sergilerken 1982, 1985 ve 1988 yılları gelişme hızlarında önemli gerilemeler göstermiştir.

İmalat sanayii üretimi özel reel tüketimden ve reel sanayii ürünleri ihracatından etkilenmektedir. Bundan başka toplam reel yatırım da hem ani hem de gecikmeli olarak imalat sanayiinin üretimini etkilemektedir.

Bütün bu değişkenlerde yıldan yıla meydana gelen değişme oranlarında büyük sapmalar görülmektedir.

Para arzında da benzer sapmalar görülmektedir. Para arzı artışı 1981, 1984 ve 1987'de hızlanmıştır.

Ekonomideki dalgalanmalar hükümetin para, maliye ve dış ticaret politikalarından kaynaklanmaktadır.

İhracatta, yatırımlarda ve yurtiçi tasarruflarda süratle ve büyük çapta sonuçlar almak için teşviklerde, kamu açıklarında, döviz kurlarında ve faizlerde büyük artışlara sebebiyet verecek iktisat politikası izlenmiştir.

Üç yıllık dönemler şeklinde incelendiği takdirde bu politikaların ilk yıllarında önemli sonuçlar verdiği, daha sonra erozyona uğradığı görülmektedir.

İktisat politikasının bu istikrarsız seyri kamu sektörünün borçlanma gereği ve enflasyon üzerinde üçer yıllık dalgalanmalar meydana getirmiştir.

Dikkati çeken ve gelecek için endişe verici önemli bir gözlem, dalgalanmaların zamanla daha şiddetlenmesi ve daha önceki yıllarda bir yıl süren enflasyon patlamasının uzamasıdır.

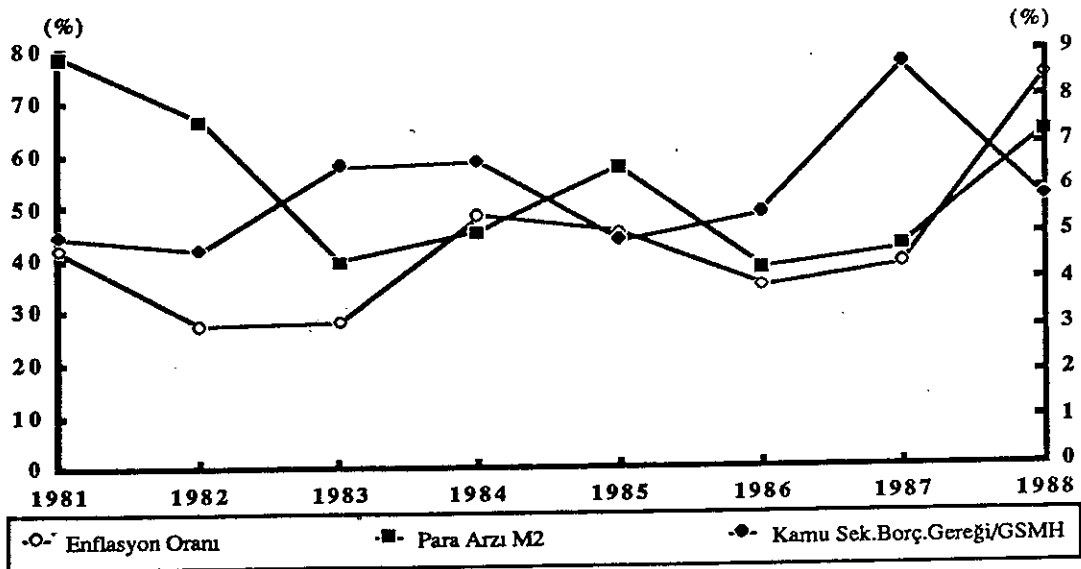
Kamu sektörü borçlanma gereği 1981'de GSMH'nin yüzde 5'i iken, 1984 maksimumu yüzde 6.6'ya, 1987 maksimumu yüzde 8.7'ye yükselmiştir.

Enflasyon göstergesi olarak GSMH deflatörü de 1981'de yüzde 41.9'dan 1984'te yüzde 49.9'a ve 1988'de yüzde 65.7'ye yükselmiştir.

Tüketici fiyat endeksi de 1981'de 37.6'dan 1984'te yüzde 48.4'e, 1988'de yüzde 75.4'e yükselmiştir.

1987 bir patlama yılı olmuştur. Patlama kamu sektöründen kaynaklanmıştır. Kamu sektörünün açığı GSMH'nin yüzde 6'sına, borçlanma gereği yüzde 8.7'sine ulaşmıştır. Diğer taraftan sınav ürün ihracatı yüzde 51.5 oranında artmıştır.

	Kamu Sektörü Borçlanma Gereği/GSMH	Enflasyon Oranı(%)	Para Arzı (M2)Artışı %
1981	5.0	41.9	78.7
1982	4.7	27.2	66.4
1983	6.5	28.0	39.4
1984	6.6	48.4	44.9
1985	4.9	45.0	57.4
1986	5.5	34.6	38.1
1987	8.7	38.9	42.2
1988	5.8	75.4	64.2

1988'de ise kamu açığı gerilemiş, sınai ürün ihracatı yavaşlamıştır.

İmalat sanayii 1988 yılının ikinci yarısında resesyona girmiştir. Üretim üçüncü üç ayda yüzde 3.1 oranında, dördüncü üç ayda yüzde 10.4 oranında azalmıştır. 1988 yılının birinci üç ayında üretimde meydana gelen ve yüzde 14.8 olan üretim artışı ağırlıklı yıllık ortalamanın negatif olmasına engel olmuştur. Ağırlıklı yıllık ortalamaya göre üretim yüzde 0.09 oranında artmıştır.

Üretimde gerileme her iki sektörde -özel ve devlet- aynı zamanda meydana gelmiştir. Üretimdeki gerileme dördüncü üç ayda kamu ve özel kesimlerde aynı oranlarda olmuş, imalat sanayii üretimi yüzde 10.3 oranında gerilemiştir. Üçüncü üç ayda özel kuruluşlarda üretim yüzde 4.1 oranında, devlet kuruluşlarında yüzde 1.4 oranında, toplam imalat kesiminde ise yüzde 3.1 oranında gerilemiştir. Ağırlıklı yıllık ortalamaya göre üretim özel kesimde yüzde 0.4 oranında gerilerken devlet kesiminde yüzde 0.8 oranında artmıştır.

Ağırlıklı yıllık ortalamaya göre özel kesim üretimi sekiz sektörün dördünde gerilemiş, bir sektörde değişmemiş, diğer bir sektörde çok az artmış ve iki sektörde geçmiş eğilimlere yakın oranlarda yükselmiştir.

Resesyondan etkilenmemiş iki sektör gıda, içki ve tütün ile taş ve toprağa dayalı sanayidir. 1981-1988 döneminde gıda içki ve tütün üretimi yüzde 43.5 oranında artmıştır. Ortalama yıllık artış yüzde 5.3'tür. 1988'de üretim artışı ise yüzde 10.1'dir. Ancak, yüksek üretim artışları yılın ilk dokuz ayında meydana gelmiştir. Yılın son üç ayında ise üretim yüzde 4 oranında gerilemiştir.

1981-1988 döneminde taş ve toprağa dayalı sanayinin üretimi yüzde 79.4 oranında, yılda ortalama yüzde 8.7 oranında artmıştır. 1988 yılındaki üretim artışı ise yüzde 7.4 olarak belirlenmiştir. Yılın ilk üç ayında yüzde 26 gibi çok yüksek bir üretim artışı sağlayan bu sektörde üretim artış oranları yüzde 6.7'ye ve yüzde 3.8'e geriledikten sonra yılın son üç ayında yüzde 0.8 negatif olmuştur.

1981-1988 döneminde dokuma giyim eşyası ve deri sanayiinin üretimi yüzde 59.9 oranında, yılda ortalama yüzde 6.9 oranında artmıştır. 1988 yılında bu sektörün üretim artış oranı yüzde 2.6'ya gerilemiştir. Üretimdeki yavaşlama ve gerileme yılın ikinci yarısında meydana gelmiştir. Üçüncü üç ayda yüzde 8.7 oranında azalan üretim, son üç ayda ancak yüzde 1.6 oranında artmıştır.

1981-1988 döneminde kağıt, kağıt ürünleri ve basın sanayiinin üretimi yüzde 71.6 oranında, yılda ortalama yüzde 8 oranında artmıştır. 1988 yılında üretimde artış kaydedilmiştir. Yılın ilk yarısında yüzde 19.2 ve yüzde 6.4 üretim artışlarına mukabil yılın ikinci yarısında yüzde 5.7 ve yüzde 12 oranlarında üretim azalmaları meydana gelmiştir.

1981-1988 döneminde orman ürünleri ve mobilya sanayiinin üretimi yüzde 28.4 oranında, yılda ortalama yüzde 3.6 oranında artmıştır. Özel imalat sanayiinin yıllık ortalama üretim artış oranı yüzde 8 ile karşılaştırıldığı takdirde, orman ürünleri ve mobilya sanayiinin sekiz sektör arasında üretimi en yavaş artan sektör olduğu görülmektedir. 1988 yılında sektörün üretimi

yüzde 1.4 oranında azalmıştır. Birinci üç ayın dışında üretim önemli oranlarda gerilemiştir.

1981-1988 döneminde metal ana sanayiinin üretimi yüzde 174.9 oranında, yılda ortalama yüzde 15.5 oranında artmıştır. Özel imalat sanayii sekiz alt sektörü arasında bu dönem zarfında üretimi en hızlı artan metal ana sanayiidir. Ancak, 1988 yılında bu sektörün üretimi yüzde 2.1 oranında gerilemiştir. 1987 yılının son çeyreğinde metal ana sanayiinin üretimi yüzde 21.1 oranında artmıştı. Oysa 1988 yılının ilk üç ayında artış yüzde 10.4'e gerilemiştir. İkinci üç ayda üretimde artış kaydedilmemiştir. Yılın ikinci yarısında ise yüzde 7 ve yüzde 11 oranlarında üretim azalmaları meydana gelmiştir.

1981-1988 döneminde kimya, petrol, kömür, kauçuk ve plastik sanayiinin üretimi yüzde 46.4 oranında artmıştır. Ortalama yıllık üretim artış oranı yüzde 5.6 olarak belirlenmiştir. 1987 yılının son çeyreğinde üretim artışı yüzde 2.8'e gerilemiştir. Yılın son dokuz ayında üretimin değişme oranı negatif olmuştur. Ağırlıklı yıllık ortalama üretim ise yüzde 4.1 oranında azalmıştır.

1981-1988 döneminde metal eşya, makine, teçhizat, ulaşım aracı ve ölçme aletleri sanayiinin üretimi yüzde 89.3 oranında artmıştır. Üretimi yüzde 15.5 oranında artan metal ana sanayiinden sonra üretimi en hızlı artan sektör yüzde 9.5 ile 38 numaralı bu sektördür. Yedi yıllık yüksek performansa mukabil 1988'de bu sektörün üretimi yüzde 6.9 oranında gerilemiştir. 1987 yılının son çeyreğinde üretim yüzde 20.3 oranında, 1988 yılının ilk üç ayında daha da hızlanarak yüzde 22 oranında artmıştır. Bundan sonraki dokuz ayda üretim yüzde 1.1, yüzde 11.7 ve yüzde 25.5 oranlarında gerilemiştir.

38 numaralı sektörü oluşturan beş alt sektör arasında üretim azalışı büyük boyutlara ulaşan iki alt sektör dikkati çekmektedir. 385 mesleki ve ilmi aletler üretimi yüzde 34 oranında, 383 elektrik makineleri aletleri ve cihazları sanayiinin üretimi yüzde 19 oranında azalmıştır. 382 makina sanayiinde üretim yüzde 3.5 oranında, 381 metal eşya sanayiinde yüzde 1.7 oranında gerilemiştir. 384 taşıt araçları sanayii 1987 yılının son çeyreğinde üretimini yüzde 36 oranında, 1988 yılının ilk çeyreğinde yüzde 28.6 oranında ve ikinci çeyrekte yüzde 10.8 oranında arttırdığı için, 1988 yılının ikinci yarısında üretimin yüzde 3.9 ve 24.4 oranlarında gerilemesine rağmen yıllık ortalama üretim oranı yüzde 1.5 pozitif olmuştur.

1989 yılının birinci üç ayında üretimde gerilemenin devam ettiği tahmin edilmektedir. Yılın ikinci üç ayında bazı sektörlerde üretimdeki değişmelerin negatiften pozitif dönüşmesi beklenmektedir. Yılın ikinci yarısında ise negatiften pozitif dönüşüm noktalarının çoğalması kuvvetle muhtemeldir. Bu eğilim, yılın son üç ayında kuvvetlenmekle birlikte imalat sanayiinde üretim değişmesinin pozitif olmasına yetmeyecektir.

Özel sektörün imalat sanayiindeki üretim performansı Devlet İstatistik Enstitüsü'nün üretim endeksinden hesaplanmaktadır. İstanbul Sanayi Odası imalat sanayii üretim endeksiyle karşılaştırıldığı takdirde Devlet İstatistik Enstitüsü'nün verilerine göre resesyonun şiddet derecesinin daha hafif olduğu görülmektedir.

**ÖZEL İMALAT SANAYİİ ÜÇ AYLIK ÜRETİM DEĞİŞME
ORANLARI**

	<u>DİE</u>	<u>İSO</u>
I. Üç Ay 1988	14.6	16.2
II. Üç Ay	2.9	1.6
III. Üç Ay	-4.1	-5.6
IV. Üç Ay	-10.3	-11.0
1988 Ortalaması	-0.4	-1.9

Diğer Durgunluk Göstergeleri

Durgunluk tarım dışındaki bütün sektörlerde açıkça görülmektedir. İmalat sanayiinde, inşaat, hizmetlerde, GSYİH ve GSMH'da büyüme hızları büyük çapta yavaşlamıştır.

	<u>1987</u>	<u>1988</u>
İmalat Sanayii	10.1	1.8
İnşaat	6.7	2.4
Hizmetler	8.2	3.3
GSMH	7.4	3.4

Kapasite kullanım oranları 1988 zarfında önemli ölçüde gerilemiştir.

	<u>Tartısız (%)</u>		<u>Tartılı (%)</u>	
	<u>1987</u>	<u>1988</u>	<u>1987</u>	<u>1988</u>
I	66.7	71.3	74.0	77.5
II	68.5	67.9	73.6	74.4
III	69.2	66.4	76.3	72.0
IV	67.4	63.6	76.6	73.5

İstihdam önemli ölçüde gerilemiştir.

I	% -1.7
II	% -0.7
III	% +0.2
IV	% -2.2

İmalat sanayii üretim endeksi gerilerken imalat sanayii zımni fiyat artışları hızlanmıştır.

	<u>Endeks (1982=100)</u>		<u>Fiyat Artış Oranı 1988</u>
	<u>1987</u>	<u>1988</u>	
I	144.86	168.3	%75.6
II	154.70	157.2	%79.1
III	139.30	131.5	%79.7
IV	180.90	161.0	%86.6

Durgunluğun Nedenleri

1) Talep Yetersizliği

	<u>1987</u>	<u>1988</u>	<u>Mali Güç- lükler 1988</u>
I	47.4	51.6	24.1
II	52.0	55.2	22.9
III	50.4	56.0	23.2
IV	47.4	58.0	21.1

Mali güçlüklerin azalması üretimin gerilemesiyle ilgili gözükmemektedir.

2) Sınai ürün ihracatının büyük çapta gerilemesi:

1987	%51.5
1988	%10.9

Sınai ürün ihracatı üçer yıllık dalgalanmalar göstermektedir.

1981	118.7	1984	40.6	1987	51.5
1982	49.8	1985	16.5	1988	10.9
1983	6.6	1986	-11.2	1989	(0)

3) Kredi artış hızının yavaşlaması: Toplam mevduat Mart 1988 ile Mart 1989 arasında %76.2 artarken, mevduat bankaları kredileri %48.3 oranında artmıştır. Mevduatın krediye dönüşme oranı yüzde 89.7'den yüzde 75.5'e gerilemiştir.

4) Kamu harcamalarının GSMH'nin oranı olarak azalması: Kamu cari harcamaları 1987'de GSMH'nin %9.1'inden 1988'de % 8.8'ine gerilemiştir. Kamu yatırım harcamaları ise GSMH'nin yüzde 13.3'ünden yüzde 10.5'ine gerilemiştir.

5) Kamu tasarruf açığının azalmasına rağmen cari işlemler açığının fazlaya dönüşmesi özel sektörün özel yatırımlara kıyasla tasarruf fazlasının artmasına neden olmuştur.

GSMH'nin Oranı Olarak

	<u>Kamu Sektörü Tasarruf Açığı</u>	<u>Cari İşlemler Açığı</u>	<u>Özel Sektör Tasarruf Fazlası</u>
1987	5.1	-1.4	3.7
1988	2.7	2.1	4.8

6) Enflasyonun 1988 yılında hızlanması sektörler ve mallar bazındaki talep esnekliklerine göre talebin azalmasına neden olmuştur.

7) Enflasyonun şiddetlenmesi ve kredi faizlerinin artması karşısında özel sektör kuruluşları talep düşmesi nedeni ile stoklardaki artışı önlemek için üretimlerini kısımağa mecbur kalmışlardır.

Alternatif, yani ilave borçlanma ile üretimi arttırmaya devam etmek daha riskli sayılmıştır.

8) 1987 yılının son çeyreği ile 1988 yılının ilk çeyreğinde meydana gelen aşırı üretim artışları enflasyonla yavaşlayan iç talep ve çeşitli faktörlerle hızını kaybeden ihracat tarafından masdedilemeyecek kadar büyük olmuştur.

1987 IV üretim artış oranı	%13.2
1988 I üretim artış oranı	%16.2

Nitekim imalat sanayiinde stoklar 1988'in birinci çeyreğinde %3'e, ikinci çeyrekte yüzde 6'ya yükselmiştir. Ancak imalat sanayii için hesaplanan bu ortalamalar yedi alt sektörde meydana gelen stok birikiminin ciddiyetini aksettirmemektedir.

<u>Stokların Üretime Oranı</u>	
1988 Birinci Üç Ay	
313 İçki Sanayii	%37
332 Ağaç Mobilya	%18
341 Kağıt	%9
342 Basım Sanayii	%17
352 Kimyasal Ürünler	%12
354 Petrol ve Kömür	%14
383 Elektrikli Makine	%17
1988 İkinci Üç Ay	
321 Tekstil	%10
323 Kürk ve Deri Ayakkabı	%11
341 Kağıt	%13
342 Basım	%11
351 Ana Kimya	%10
361 Çini Porselen	%16
1988 Üçüncü Üç Ay	
311 Gıda Maddeleri	%13
324 Ayakkabı Sanayii	%13
342 Basım	%11
351 Ana Kimya Sanayii	%16
361 Çini Porselen	%17
362 Cam	%13
372 Demir Dışı Metaller	%24

1988 Dördüncü Üç Ay

311 Gıda Maddeleri	%10
342 Basım	%11
362 Cam	%11
371 Demir Çelik	%17
383 Elektrikli Makinalar	%12

1988 Yılı Stok/Üretim Oranı

311 Gıda Maddeleri	% 7
321 Tekstil	% 8
332 Mobilya	% 5
342 Basım	%12
352 Kimyasal Ürünler	% 6
361 Çini Porselen	% 5
362 Cam	% 6
372 Demir Dışı Metaller	% 5

9) 1988 yılının ilk çeyreği ile son çeyreği arasında kapasite kullanım oranlarında imalat sanayiinin tümü için yüzde 71.3'ten yüzde 63.6'ya 7.7 puanlık gerileme olmuştur.

Kapasite kullanımındaki gerileme gıda, içki, tütün sektöründe ve tekstil deri ve ayakkabı sektöründe nispeten sınırlı olmuştur. Gerileme sırasıyla 2.3 ve 4.6 puandır.

En şiddetli kapasite gerilemesi üç sektörde meydana gelmiştir.

Metal eşya, makine ve ulaşım araçları sektöründe kapasite kullanımındaki gerileme 11.7 puan, orman ürünleri sektöründe 9.7 puan, kimya, petrol ürünleri, lastik ve plastikte 8.7 puan olmuştur.

Kağıt, taş ve toprağa dayalı sanayi metal ana sanayii ve diğer imalat sanayiinde 5.9 - 6.5 puanlık gerilemeler meydana gelmiştir.

<u>Sektör</u>	<u>1988 I(%)</u>	<u>1988 IV(%)</u>	<u>Fark(%)</u>
Gıda, İçki ve Tütün	65.6	63.3	2.3
Dokuma, Giyim Eşyası ve Deri	74.4	69.8	4.6
Orman Ürünleri ve Mobilya	67.1	57.3	9.7
Kağıt, Kağıt Ürünleri ve Basım	74.3	64.3	6.5
Kimya, Petrol, Kauçuk ve Plastik	72.7	64.0	8.7
Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi	73.0	67.0	6.0
Metal Ana Sanayi	69.9	63.9	6.0
Metal Eşya, Mak. Teç. Ul. Araçl.	70.9	59.2	11.7
Diğer	59.4	53.5	5.9
Toplam İmalat Sanayi	71.3	63.6	7.7

ÖZEL İMALAT SANAYİİ
YILLIK ORTALAMA ÜRETİM ARTIŞ HIZI
(1980 -1988)

SEKTÖRLER	%
Gıda, İçki ve Tütün	5.3
Dokuma, Giyim Eşyası ve Deri	6.9
Orman Ürünleri ve Mobilya	3.6
Kağıt, Kağıt Ürünleri ve Basım	8.0
Kimya, Petrol, Kömür, Kauçuk ve Plastik	5.6
Taş ve Toprağa Dayalı Sanayii	8.7
Metal Ana Sanayii	15.5
Metal Eşya, Makine, Teçhizat	9.5
Ulaşım Araçları	8.0
Özel İmalat Sanayii	8.1
Toplam İmalat Sanayii	8.0

İSO İMALAT SANAYİİ ÜRETİM ENDEKSİ
(Üç Aylık Bazda, Yıllık Yüzde Değişme Oranı)

SEKTÖRLER	1987	1988			
	IV	I	II	III	IV
Gıda, İçki ve Tütün	14.9	14.2	3.4	11.1	-8.4
Tekstil,Deri ve Ayakkabı	15.3	30.5	12.4	0.4	-5.0
Orman Ürünleri	2.5	-1.7	-8.7	-0.4	-16.3
Kağıt ve Basım Sanayii	-1.2	15.3	-3.6	-9.6	-13.7
Kimya, Petrol Ürünleri. Lastik ve Plastik Sanayii	10.4	11.2	2.1	-3.9	-1.7
Taş ve Toprağa Dayalı Sanayii	19.8	17.6	5.7	4.3	-2.2
Metal Ana Sanayii	11.3	0.8	-1.9	-13.5	-7.1
Metal Eşya, Makine ve Ulaşım Araçları	15.1	20.4	-2.2	-12.2	-21.8
Diğer İmalat Sanayii	13.7	19.5	-5.1	-5.3	-19.4
Toplam İmalat Sanayii	13.2	16.2	1.6	-5.6	-11.0

ÖZEL İMALAT SANAYİİ ÜRETİM ENDEKSİ
(Üç Aylık Dönemler İtibariyle Yıllık Değişme Oranı)

SEKTÖRLER	1987	1988				Ağırlıklı Yıllık Ortalama
	IV	I	II	III	IV	
Gıda, İçki ve Tütün	12.9	18.5	14.7	15.3	-4.0	10.1
Dokuma, Giyim Eşyası ve Deri	7.0	16.0	4.6	-8.7	1.6	2.6
Orman Ürünleri ve Mobilya	15.0	3.3	-10.0	-14.2	-18.6	-1.4
Kağıt, Kağıt Ürünleri ve Basım	17.8	19.2	6.4	-5.7	-12.0	0.0
Kimya, Petrol, Kömür, Kauçuk ve Plastik	10.8	2.8	-1.7	-7.6	-6.0	-4.1
Taş ve Toprağa Dayalı Sanayii	10.8	26.0	6.7	3.8	-0.8	7.4
Metal Ana Sanayii	21.1	10.4	0.0	-7.1	-11.0	-2.1
Metal Eşya, Makine, Teçhizat ve Ulaşım Araçları	20.3	22.0	-1.1	-11.7	-25.5	-6.9
Diğer İmalat Sanayii	26.2	2.7	3.2	-10.0	-38.6	-14.0
Özel İmalat Sanayii	8.6	14.6	2.9	-4.1	-10.3	-0.4
Devlet İmalat Sanayii	20.7	15.1	5.3	-1.4	-10.3	0.8
Toplam İmalat Sanayii	16.7	14.8	3.8	-3.1	-10.4	0.09

Kaynak: DİE

SABİT SERMAYE YATIRIMLARI (SSY)

Yıllar	SSY Reel Artış Hızı %	Endeks	Endeks	Endeks	SSY/GSMH %	Özel SSY Reel Artış Hızı %	Özel SSY /Toplam SSY %	İmalat Sanayii SSY Artış Hızı %		
								Toplam	Kamu	Özel
1971	-4.7	100.0			16.1	8.2	48.8	-0.1	1.9	-1.5
1972	10.0	110.0			17.2	18.1	50.2	31.8	43.3	23.2
1973	17.4	129.1			17.3	17.8	54.9	9.2	-10.7	26.7
1974	13.1	146.0			18.7	12.4	52.1	16.7	5.4	23.7
1975	23.8	180.7			20.1	18.6	49.6	22.1	64.0	-0.2
1976	13.6	205.3			22.8	11.6	48.5	-2.1	-3.9	-0.5
1977	6.9	219.3			22.3	-1.5	44.6	6.0	12.6	0.4
1978	-10.0	197.6			21.7	-6.1	51.8	-4.2	-20.7	11.5
1979	-5.4	186.9			21.8	-11.6	50.3	-6.0	33.2	-32.2
1980	-6.6	174.6	100.0		19.5	-17.3	44.2	3.2	8.8	-4.2
1981	3.5	180.7	103.5		19.1	-8.7	37.8	-5.3	-10.5	2.3
1982	3.4	186.8	107.0		19.0	5.5	38.5	-10.8	-19.2	0.6
1983	4.2	194.6	111.5		18.4	4.7	43.8	-1.3	-3.3	1.1
1984	2.8	200.0	114.6		17.9	8.8	46.0	-0.1	-4.8	4.5
1985	16.8	233.6	133.9		20.0	7.8	41.9	-9.5	-13.9	-5.0
1986	11.4	260.2	149.2		23.2	15.3	41.9	-4.6	-26.6	6.7
1987	5.3	274.0	157.1		24.0	15.4	45.6	-19.6	-43.5	-8.9
1988	-0.6	272.4	156.2		24.0	15.0	52.5	1.8	-23.8	2.2

BÖLÜM IV

ALTERNATİF POLİTİKA SİMÜLASYONLARI

Bu bölümün amacı bir ekonometrik model yardımı ile alternatif iktisadi politikaların ekonomi üzerine etkilerini incelemektir.

Ekonomi politikaları beş başlık altında toplanmıştır:

- 1) Maliye
- 2) Para, kredi ve faiz
- 3) Dış ticaret ve kur
- 4) Fiyat ve gelir
- 5) Doğrudan kontroller ve diğer politikalar

Her ana başlık altında ise birden fazla alternatif dikkate alınmaktadır.

Ekonomik Politika Simülasyonları

İncelenecek olan politika simülasyonları:

1) Maliye

1.A) Vergi gelirlerinin yüzde 10 arttırılması

$$AV = 1.1 * AV$$

AV - Vergi etkinliğinin bir göstergesi veya toplam vergi yükü (vergi gelirlerinin gayri safi milli hasılaya oranı). Burada vergi oranının arttırılması değil, vergi toplama etkinliğinin ve vergideki yatay adalet esasının yerleştirilmesi düşünülmektedir.

1.B) Konsolide bütçe harcamalarının yüzde 10 arttırılması

$$TH = 1.1 * TH$$

TH - Toplam konsolide bütçe harcamaları (cari, yatırım ve transfer harcamalarının ayrı ayrı incelenmesi yerinde olacaktır).

1.C) Bütçe dengesinin her üç aylık dönemde tutturulması

$$TH = TC$$

TC - Toplam konsolide bütçe geliri

2) Para, Kredi ve Faiz

2.A) Mevduat faiz oranının yüzde 10 arttırılması

$$RM = 1.1 * RM$$

RM - Yıllık ortalama mevduat faiz oranı

2.B) Kamu kesimine verilen dolaysız kredilerin yüzde 10 arttırılması

$$MT = 1.1 * MT$$

MT - Kamu kesimine açılan dolaysız krediler

2.C) Mevduat munzam karşılık oranının yüzde 10 arttırılması

$$RESRAT = 1.1 * RESRAT$$

RESRAT - Efektif karşılık oranı. Kanuni karşılık oranı mevduatın vadesine göre farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle kullanılabilir karşılıkların toplam mevduata oranı efektif karşılık olarak alınmıştır.

2.D) Mevduat faiz ve munzam karşılık oranlarının yüzde 10 arttırılması (kredi faiz haddindeki artışın bir göstergesi olarak)

$$RM = 1.1 * RM$$

$$RESRAT = 1.1 * RESRAT$$

3) Dış Ticaret ve Kur Politikaları

3.A) İhracat teşviklerinin arttırılması

$$REBATE = 10$$

REBATE - İhracata verilen teşviklerin toplam ihracata oranı

3.B) İthalat vergi oranının yüzde 10 arttırılması

$$PZDL = 1.1 * PZDL$$

PZDL - İthal fiyatı. Vergi oranının arttırılması fiyat artışı olarak düşünülmektedir.

3.C) Dış ticaret dengesinin her üç aylık dönemde kurulması

$$ZDL = XDL$$

ZDL - toplam ithalat

XDL - toplam ihracat

3.D) Türk Lirası'ndaki aşınmanın yüzde 10 daha fazla olması

$$AE = f(\dots) * 1.1$$

AE - döviz kuru (TL/\$)

4) Fiyat ve Gelir Politikaları

4.A) Enerji fiyatlarının yüzde 10 arttırılması (KİT fiyatları göstergesi)

$$PKİT = 1.1 * PKİT$$

PKİT - Enerji fiyat endeksi (1981 = 100)

4.B) Tarım Destek Fiyatlarının Arttırılması

$$PSUP = PSUP * 1.1$$

PSUP - Buğday destekleme alım fiyatı (TL/kg.)

5) Doğrudan Kontroller ve Diğer Politikalar

5.A) Kapasite Kullanımının Arttırılması

$$AU = 1.1 * AU$$

AU - İmalat sanayiinde ortalama kapasite kullanım oranı

5.B) Tarımda Verimliliğin Arttırılması

$$APROD = 1.1 * APROD$$

APROD - Buğday ekiminde alan verimliliği (kg/hektar)

5.C) Karma Politikalar

$AV = 1.1 * AV$
 $RM = 0.9 * RM$
 $RESRAT = 0.9 * RESRAT$
 $REBATE = 10$
 $PSUP = 1.1 * PSUP$

AV - vergi etkinliği
RM - mevduat faiz oranı
RESRAT - munzam karşılık oranı
PSUP - destekleme alım fiyatı
REBATE - İhracat teşvikleri

5.D) Karma Politikalar

$AV = 1.1 * AV$
 $RM = 0.9 * RM$
 $RESRAT = 0.9 * RESRAT$
 $REBATE = 10$
 $PSUP = 1.1 * PSUP$
 $APROD = 1.1 * APROD$
 $AU = 1.1 * AU$
 $GT = 1.1 * GT$

AV - vergi etkinliği
RM - mevduat faiz oranı
RESRAT - munzam karşılık oranı
REBATE - ihracatta teşvik oranı
PSUP - destekleme alım fiyatı
APROD - buğday üretiminde alan verimliliği
AU - Kapasite Kullanım Oranı
GT - Banka Kredileri

5.E) Karma Politikalar

$AV = 1.1 * AV$
 $RM = 0.9 * RM$
 $RESRAT = 0.9 * RESRAT$
 $REBATE = 10$
 $PSUP = 1.1 * PSUP$
 $APROD = 1.1 * APROD$
 $AU = 1.1 * AU$
 $GT = 1.1 * GT$
 $TH = TC$

Ekonometrik Model ve Politika Simülasyonları

Üç aylık ekonometrik modelde 112 denklem vardır. Denklemler 1981 I - 1988.IV veriler kullanılarak hesaplanmış ve tahminler 1989 I - 1992 IV dönemi için yapılmıştır.

Denklem sistemi

$$y = f(y, x, z)$$

biçiminde ifade edilebilir.

y , içsel değişkenler (model tarafından belirlenmiş)

x, politika değişkenleri

z, diğer önceden belli değişkenler

Dikkatli bir okuyucu politika değişkenlerinin diğer önceden belli değişkenlerden ayrı olarak değerlendirildiğini görebilecektir.

Simülasyonlardaki Aşamalar:

1) Önceden belli (Z) ve politika (X) değişkenleri üzerine 1989 - 1992 dönemindeki beklenen değerleri belirlendikten sonra modelin baz çözümü elde edilir.

2) Politika değişkenlerinde (Z) bir değişiklik yapıldıktan sonra (örneğin değeri yüzde 10 artırılarak) model tekrar çözülerek alternatif çözüm elde edilmiş olur.

3) Baz çözüm ile alternatif çözüm arasındaki farklar hesaplanır.

$$\text{Fark} = \text{alternatif çözüm (YA)} - \text{baz çözüm (YB)}$$

$$\text{Farkın oranı} = (\text{alternatif çözüm (YA)} - \text{baz çözüm (YB)}) / \text{baz çözüm (YB)},$$

$$\text{çarpan} = (YA - YB) / (XA - XB)$$

XA - politika değişkeninin alternatif çözümdeki değeri

XB - politika değişkeninin baz çözümdeki değeri

$$\text{esneklik} = \text{çarpan} * XB / YB$$

Ekonometrik model en iyi politika seçiminde de yardımcı olabilir. Bu, yukarıdaki denklem sisteminin politika değişkenleri için çözülmesi ile yapılabilir.

$$z = g(y, x)$$

Jan Tinbergen tarafından geliştirilmiş olan bu araç-amaç yönteminde tek çözüm için araç ve amaç sayılarının eşit olması gerekmektedir.

Yeni geliştirilen en iyileşme yöntemlerinde bu şart yoktur. Amaç fonksiyonunun ve kısıtlamaların durumuna göre doğrusal veya doğrusal olmayan programlama, dinamik programlama veya optimal kontrol yöntemleri kullanılabilir.

Amaç fonksiyonu karesel olabilir.

$$(y_1 - y_1^*)^2 + (y_2 - y_2^*)^2 + \dots + (y_n - y_n^*)^2$$

$y_1 - y_n$ gerçek değerler
 $y_1^* - y_n^*$ hedef değerler

Alternatif Politika Sonuçları

Ekonomik politikanın oluşturulmasındaki amaçlar:

1. büyüme hızının artırılması
2. enflasyon oranının düşürülmesi
3. işsizlik oranının düşürülmesi
4. dış ticaret dengesinin kurulması
5. gelir dağılımının iyileştirilmesi

Bu amaçlar arasında çelişkiler olduğundan en iyi politikanın saptanmasında güçlükler vardır.

Alternatif 1A (vergi etkinliğinin artırılması):

Vergi etkinliğinin artırılması bütçe gelirlerini arttıracığından enflasyonla mücadelede etkili bir araç olacaktır. Bütçe gelirlerinin artması para arzındaki artışın, dolayısı ile fiyatlar genel düzeyindeki artışın yavaşlamasına neden olacaktır.

Ancak vergi etkinliğinin artması özel kullanılabilir gelirin ve özel tüketimin azalmasını da beraberinde getirecektir. Özel tüketimdeki nisbi azalma gayri safi milli hasılanın büyüme oranını da olumsuz olarak etkileyecektir. Hemen belirtmek gerekir ki vergilerin bileşimi de önemli olmaktadır. Genelde gelir ve servetten alınan doğrudan vergilerin tüketimi azaltıcı, mal ve hizmetlerden alınan dolaylı vergilerin ise fiyatları arttırıcı etkileri olduğu düşünülebilir. Modelde bu ayırım yapılmamıştır ve vergilerin tamamı kullanılmıştır.

Vergi etkinliğinin artırılması vergi oranının artırılması demek değildir. Verginin yaygınlaştırılması ve yatay adaletin sağlanması gerekmektedir. Aynı gelire sahip kişi veya kurumların aynı vergiyi vermesi için yapılacak yasal düzenlemeler kamunun kaynak sorununu önemli ölçüde hafifletecektir. Kısa dönemde bu düzenlemelerin, uzun dönemde ise bütün

mükelleflerin beyanname verme zorunluluğunun getirilmesi kamunun finansman açığı sorununun çözümündeki temel araç olmalıdır. Böyle bir sistemin yerleştirilebilmesi için kamu gelir ve harcamalarının açıklık içinde olması gerekir.

Alternatif 1B (bütçe harcamalarının arttırılması):

Bütçe toplam harcamalarının hem üretimi hem de fiyatları arttırıcı etkisi vardır. Harcamalar ekonomik veya fonksiyonel ayrıma tabi tutulmamışlardır. Harcamaların yatırımı arttıracağı ve gayri safi milli hasıla üzerinde olumlu etkisi olacağı öngörülmektedir. Ancak bu harcamaların finansmanı nedeni ile fiyatlar önemli ölçüde artacaktır.

Üretim artışı sonucunda istihdam artacak ve işsizlik azalacaktır.

Fiyat ve üretim artışına bağlı olarak ithalat artacaktır. Fiyatların döviz kurundaki artışa olan önemli etkisi nedeni ile ihracatta daha büyük bir artış sağlanacaktır. Sonuç olarak dış ticaret açığı azalacaktır.

Alternatif 1C (denk bütçe):

Her üç aylık dönemde bütçe harcamalarının gelirlerine eşit olması şartı ile yıl içinde üretim ve fiyatlarda düşmelere, sonraki yıllarda ise artmalara neden olmaktadır.

Denk bütçe politikası işsizlik ve dış açık hedeflerini de arzulanan yönde etkileyebilmektedir. İstihdamın artması sonucunda maaş ve ücretler de artmaktadır. Ancak maaş ve ücretlerin toplam faktör gelirleri içindeki payında bir düşme olmaktadır.

Alternatif 2A (mevduat faiz oranının arttırılması):

Mevduat faiz oranının arttırılmasının yatırımlar ve büyüme üzerine olumsuz etkileri rahatlıkla görülebilmektedir. Fiyatlar, dış açık ve işsizlik de artmaktadır.

Alternatif 2B (kamu kesimine açılan doğrudan kredilerin arttırılması):

Kamu kesimine açılan doğrudan kredilerin gayri safi milli hasılayı ve fiyatları arttırıcı etkisi vardır. Ancak fiyatlar üzerine olan etki çok daha fazladır.

Alternatif 2C (munzam karşılık oranının arttırılması):

Munzam karşılık oranının artması kredi maliyetini arttıracığından yatırımlar ve gayri safi milli hasıla üzerine olumsuz etkileri olacaktır. Modelde kredi maliyetinin bir göstergesi olarak

RM

$$\text{Kredi Faizi} = \frac{\text{RM}}{(1 - \text{RESRAT} / 100)}$$

kullanılmaktadır.

RM = mevduat faiz oranı

RESRAT = munzam karşılık oranı

Elbette kredi faizi sadece bu bileşkenlerden oluşmaz. Ancak kredi faizleri gerek bankalar ve gerek müşterilere göre büyük farklılıklar gösterdiğinden, ortalama bir gösterge olarak yukarıdaki formül kullanılmıştır.

Alternatif 2D (kredi faizinin arttırılması):

RM

$$\text{Kredi faizi} = \frac{\text{RM}}{(1 - \text{RESRAT} / 100)}$$

formülünde hem mevduat faizi (RM) hem de munzam karşılık oranı (RESRAT) yüzde 10 arttırılmıştır. Bu politika yukarıda verilen 2A ve 2C'den oluşan karma bir politikadır.

Kredi faizlerinin arttırılmasının gayri safi milli hasıla ve işsizlik üzerine olumsuz etkileri rahatlıkla görülmektedir. Ancak, mevduat faiz oranındaki artışın mevduatı arttırması nedeni ile fiyatları çok fazla etkilememektedir. Fakat, imalat sanayiindeki maliyetlerin ayrıntılı olarak incelenmesi, faizlerin fiyatlara olan etkisinin daha gerçekçi olarak ortaya çıkmasında yardımcı olacaktır.

Alternatif 3A (ihracat teşviklerinin arttırılması):

İhracat teşviklerinin arttırılmasının üretim, işsizlik ve dış açık üzerine arzulan yönde etkisi vardır. Ancak bu politika sonucunda fiyatlar önemli ölçüde artacaktır.

Alternati 3B (ithalat vergi oranının arttırılması):

İthalat vergi oranının arttırılması da girdi maliyetini arttıracığından özellikle sanayi sektöründe fiyatların önemli ölçüde artmasına neden olacaktır. Gayri safi milli hasıla artacak, dış açık ve işsizlik azalacaktır.

Alternatif 3C (dış ticaret dengesi):

Dış ticaret dengesinin her üç aylık dönemde kurulmaya çalışılması sonucunda üretim ve fiyatlar artacak, işsizlik oranı azalacaktır.

Alternatif 3D (Türk Lirası'nın aşırı değer yitirmesi):

Döviz kuru modelde tahmin edilenden yüzde 10 daha fazla artarsa gayri safi milli hasıla önemli ölçüde artacaktır. Ancak fiyatlardaki artış çok daha fazla olacaktır. İhracat artışı nedeni ile dış açık, üretimdeki önemli artışlar nedeni ile de işsizlik azalacaktır.

Alternatif 4A (enerji fiyatlarının artması):

Enerji fiyatlarının yüzde 10 arttırılması fiyatlarda önemli artışlara neden olacaktır.

Alternatif 4B (tarım destekleme fiyat artışı):

Tarım destek fiyatlarındaki artış tarımsal üretimi ve gayri safi milli hasılayı önemli ölçüde genişletecektir. Ancak, bu politika sonucunda fiyatlarda önemli artışlar görülmektedir.

Alternatif 5A (kapasite kullanımının arttırılması):

Kapasite kullanımının yüzde 10 arttırılmasının çok önemli etkileri olmaktadır. Üretim baz çözümü göre yüzde 13 artmakta, fiyatlar ise yüzde 7 azalmaktadır.

Ancak kapasite kullanım oranlarının genelde talep ve finansman durumlarından bağımsız olmadığının dikkate alınması gerekir.

Alternatif 5B (tarımda verimliliğin arttırılması):

Tarımda verimliliğin arttırılması üretimin yüzde 2 kadar arttırmakta, fiyatları ise baz çözümü göre yüzde 0.5 oranında düşürmektedir.

Alternatif 5C (karma politikalar):

Burada- önceki politikadaki olumlu etkiler dikkate alınarak karma bir politika demeti oluşturulmaya çalışılmıştır. Amaç, üretimi arttırmaya ve enflasyon oranını kontrol altında tutmaya yönelik karma politikanın elde edilmesidir. Bu politika demetinde şu amaçlar yer almaktadır;

- Vergi etkinliği arttırılacak,
- Mevduat faizi dűşürülecek,
- Munzam karşılık oranı dűşürülecek,
- İhracata yeni teşvikler verilecek,
- Tarım destek fiyatları arttırılacak.

Bu politika sonucunda üretim ve fiyatlar artmakta, dış açık ve işsizlikte azalmalar görölmektedir.

Alternatif 5D (karma politikalar):

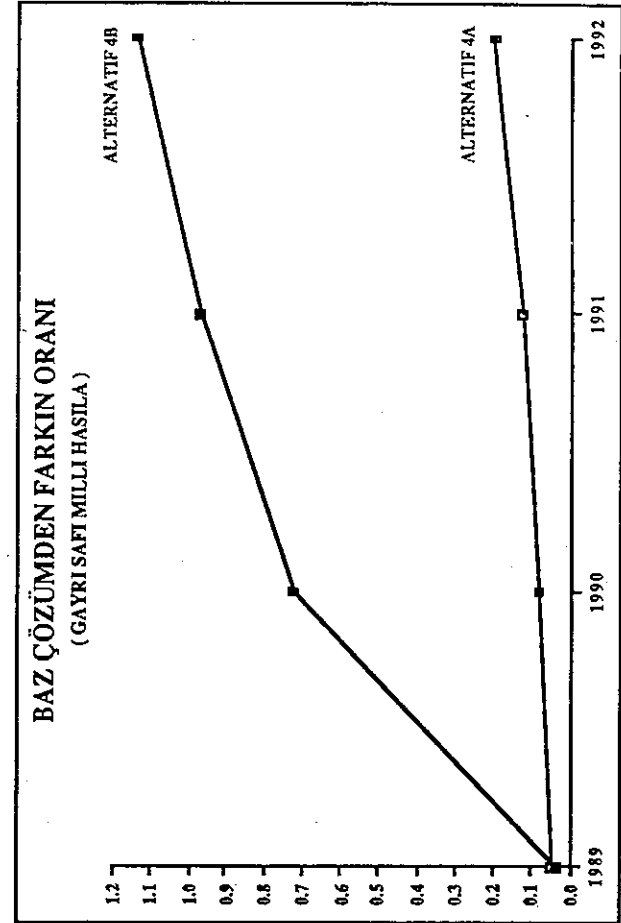
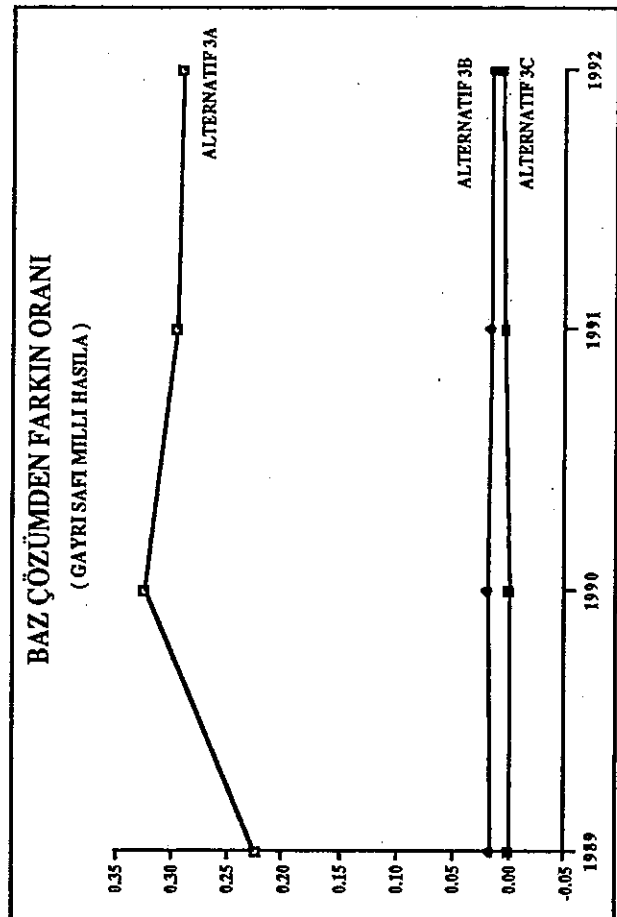
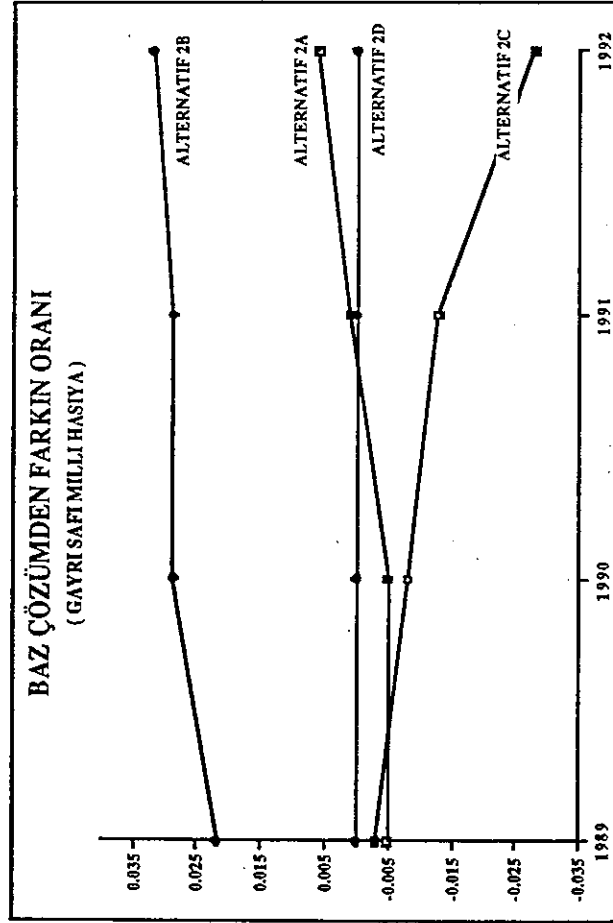
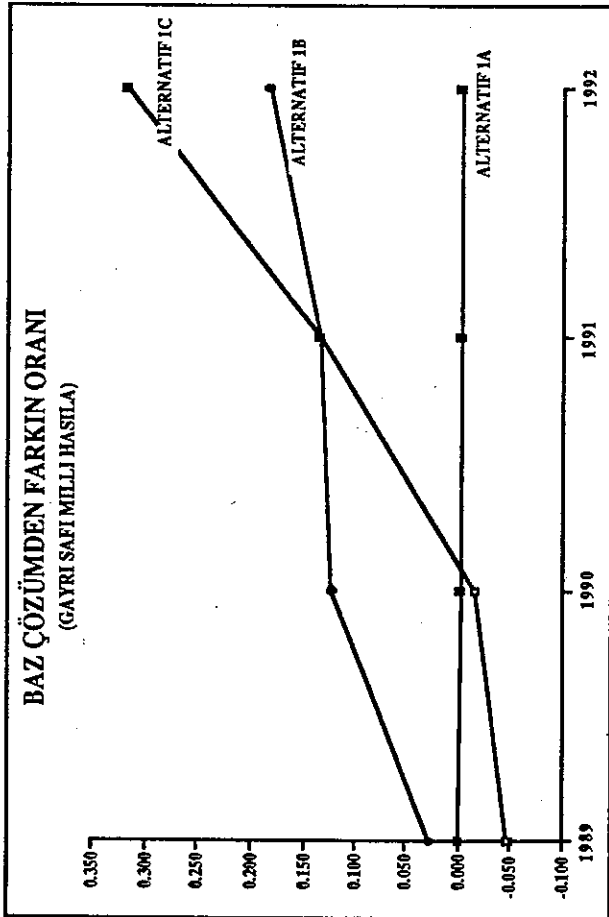
Bu karma politika içinde;

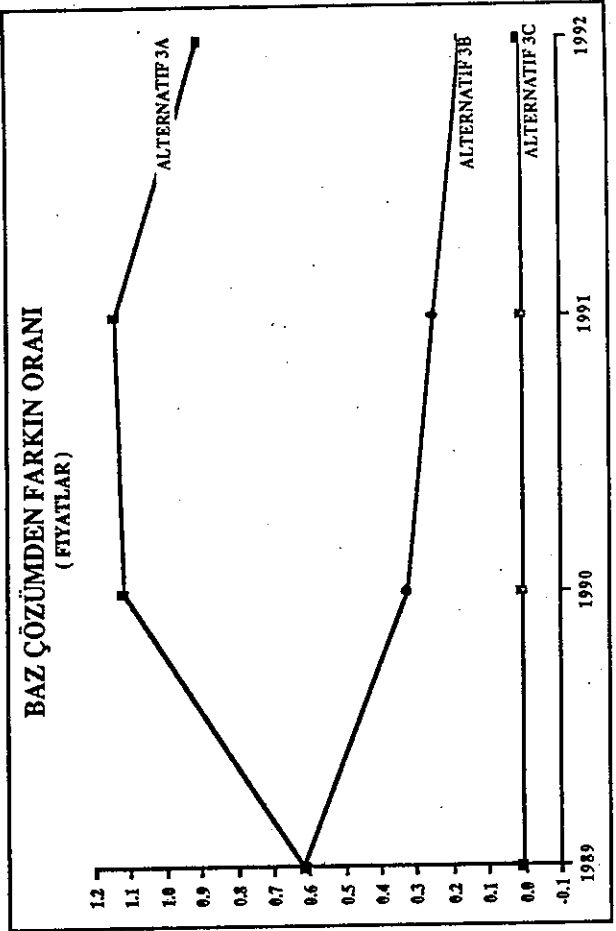
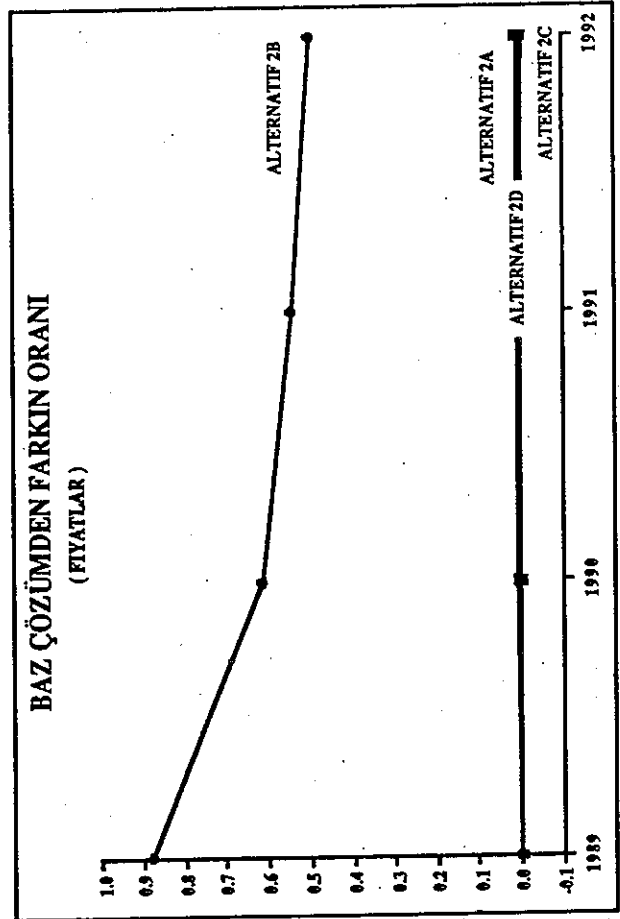
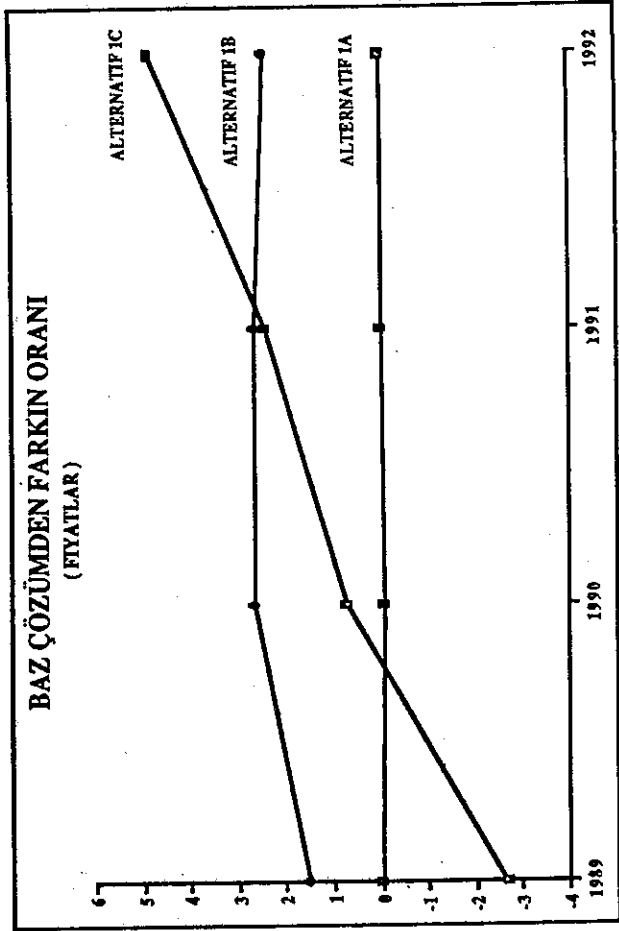
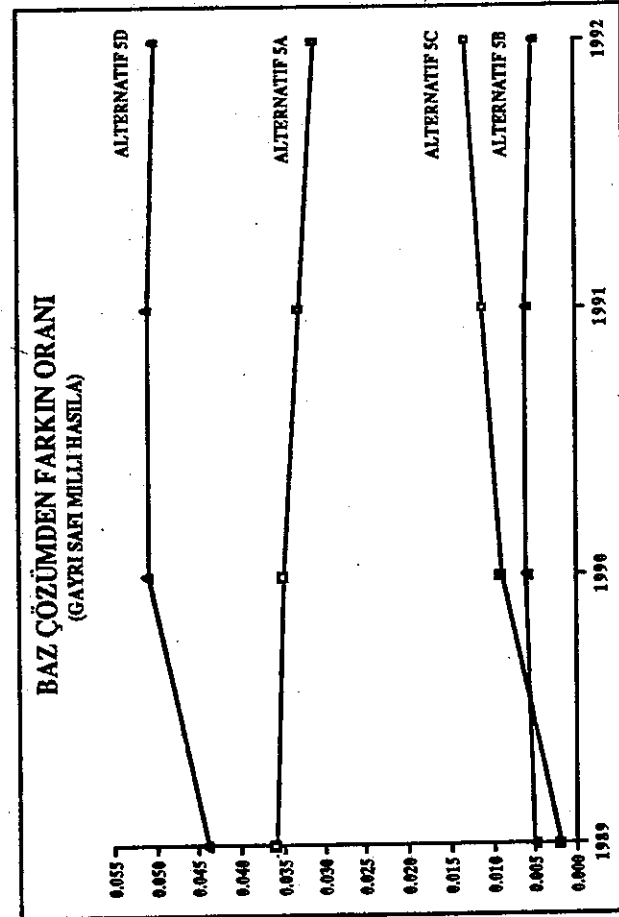
- vergi etkinliği arttırılacak,
- mevduat faizi dűşürülecek,
- munzam karşılık oranı dűşürülecek,
- ihracat teşvikleri artacak,
- tarım destek fiyatları arttırılacak,
- tarımda verimlilik arttırılacak,
- kapasite kullanım oranı arttırılacak,
- banka kredileri arttırılacak.,

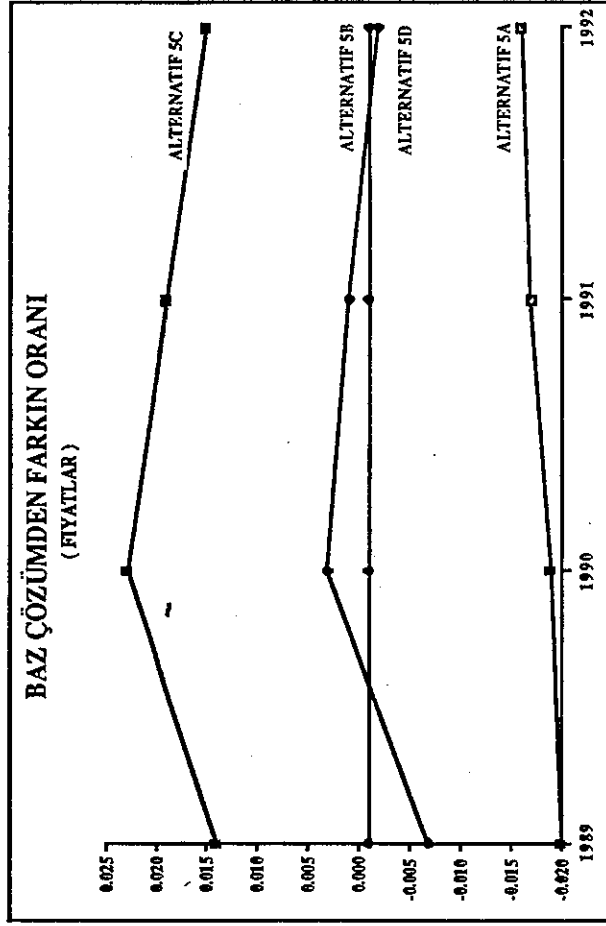
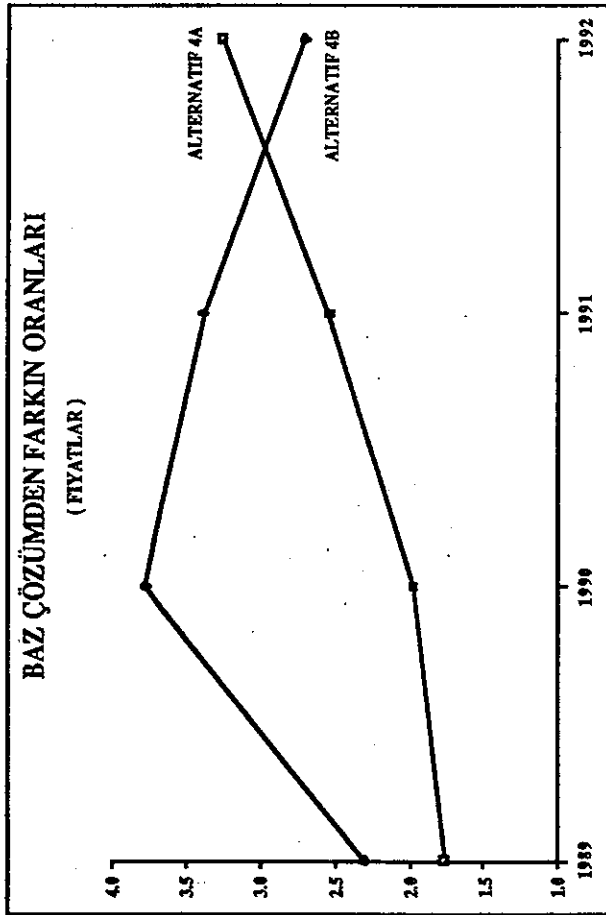
Bu politika gayri safi milli hasılda, baz çözüme göre, yüzde 20 oranında bir artış yaratmaktadır. Fiyatlarda, baz çözüme göre, az da olsa bir düşme olacaktır. İşsizlik oranı azalacak, ancak dış ticaret açığı artacaktır.

BAZ ÇÖZÜMDEN FARKIN ORANI

	GSMH	Fiyatlar	İşsizlik Oranı	Dış Ticaret Açığı	Maaş ve Ücretler
ALTERNATİF 1A	-0.007	-0.148	0.054	-0.613	0.015
ALTERNATİF 1B	0.465	9.347	-3.822	30.965	-0.887
ALTERNATİF 1C	0.386	5.388	-4.101	-18.775	0.394
ALTERNATİF 2A	-0.004	0.004	-0.016	0.088	0.000
ALTERNATİF 2B	0.112	2.539	-0.828	11.936	-0.279
ALTERNATİF 2C	-0.051	0.022	0.449	0.097	-0.019
ALTERNATİF 2D	-0.001	0.000	0.005	0.002	0.000
ALTERNATİF 3A	1.134	3.773	-8.261	102.072	-0.054
ALTERNATİF 3B	0.066	1.358	-0.461	-389.797	0.247
ALTERNATİF 3C	0.011	0.013	-0.105	-400.000	0.006
ALTERNATİF 3D	6.267	79.027	-52.659	395.700	0.410
ALTERNATİF 4A	0.450	9.528	-3.760	31.031	1.496
ALTERNATİF 4B	2.872	12.160	-15.601	40.820	-0.283
ALTERNATİF 5A	0.136	-0.072	-0.956	-0.806	0.053
ALTERNATİF 5B	0.023	-0.005	-0.094	-0.093	0.009
ALTERNATİF 5C	0.036	0.072	-0.204	1.133	0.004
ALTERNATİF 5D	0.195	-0.006	-1.257	0.234	0.067

EK I

İMALAT SANAYİİNDE ÜRETİM VE FİYAT DALGALANMALARI

İmalat sanayiindeki konjonktürel dalgalanmaları bulabilmek için trend analizi kullanılmıştır. Mevsimlik dalgalanmaları dikkate almak için mevsimlik kukla değişkinler de denklemlerde yer almıştır.

$$YPM3 = f(\text{time}, D2, D3, D4)$$

YPM3 = Özel imalat sanayii üretim endeksi (1981=100)

time = Zaman (1981 IV= 1,....., 1988 IV = 32)

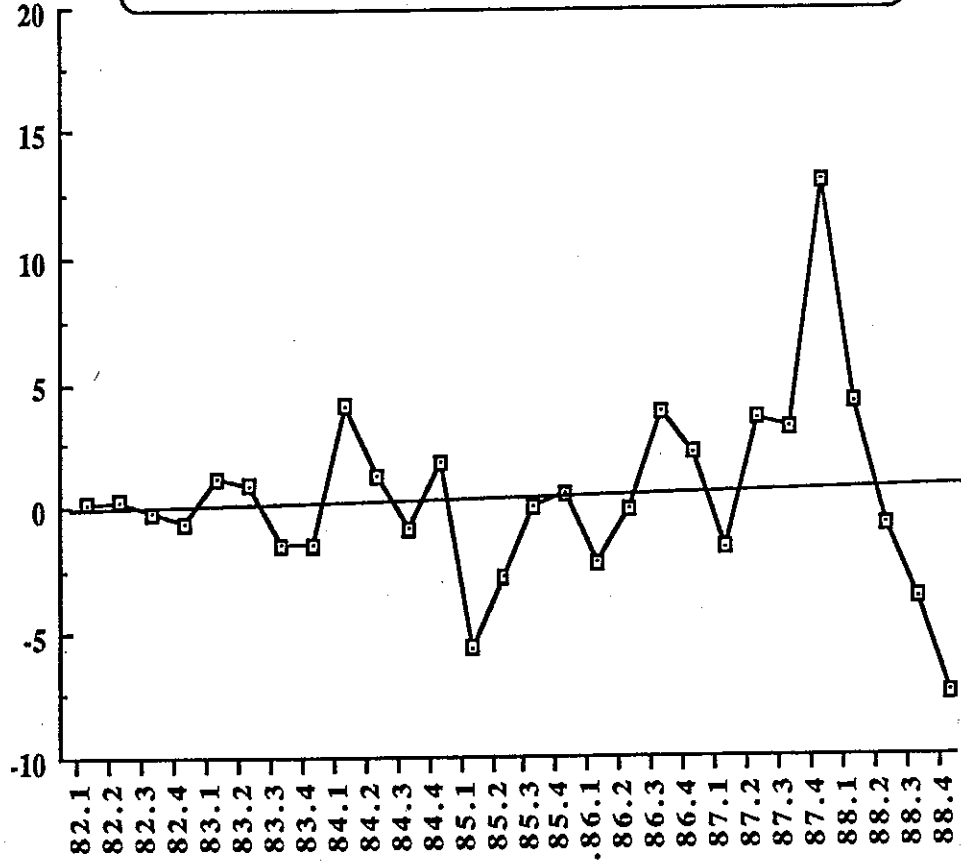
D2 = II. üç aylık dönem için 1, diğer dönemler için 0

D3 = III. üç aylık dönem için 1, diğer dönemler için 0

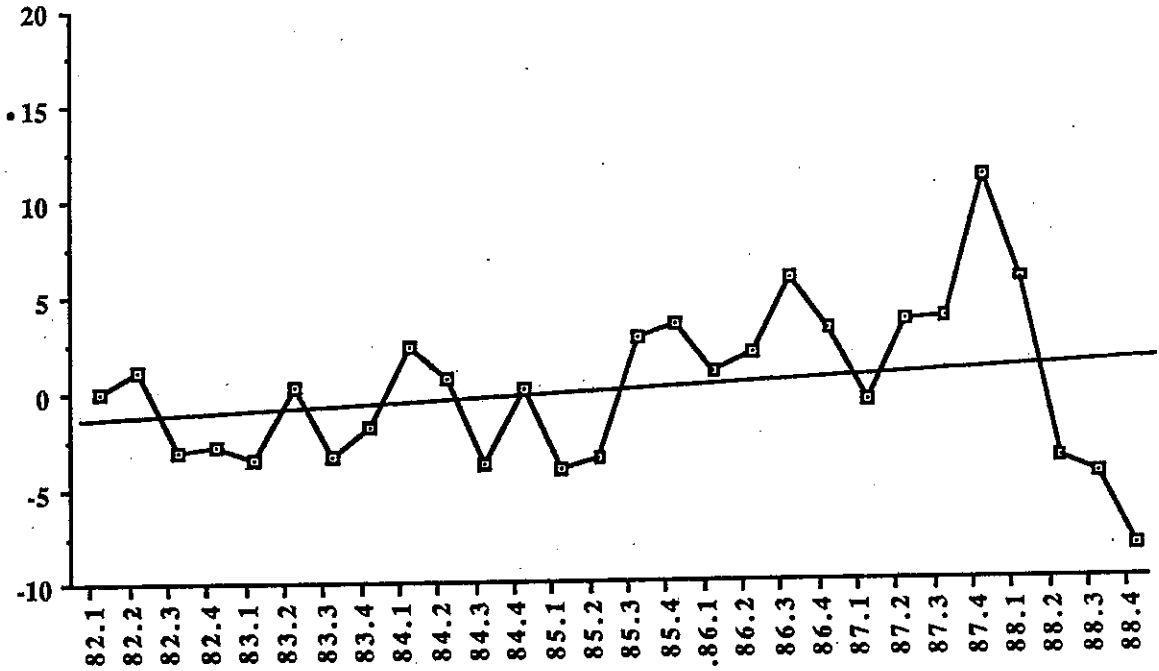
D4 = IV. üç aylık dönem için 1, diğer dönemler için 0

Bu denklemlerde oldukça yakın bir ilişki mevcuttur. Kalıntılar genel eğilimden yüksek olduğu durumlarda sıfırdan büyük, genel eğilimin altında olduğunda eksi değerler alacaktır. En yüksek değer 1987 IV. üç aylık dönemdedir. 1987 yılının son çeyreğinde zirveye ulaşılmış, daha sonra durgunluğa girilmiştir.

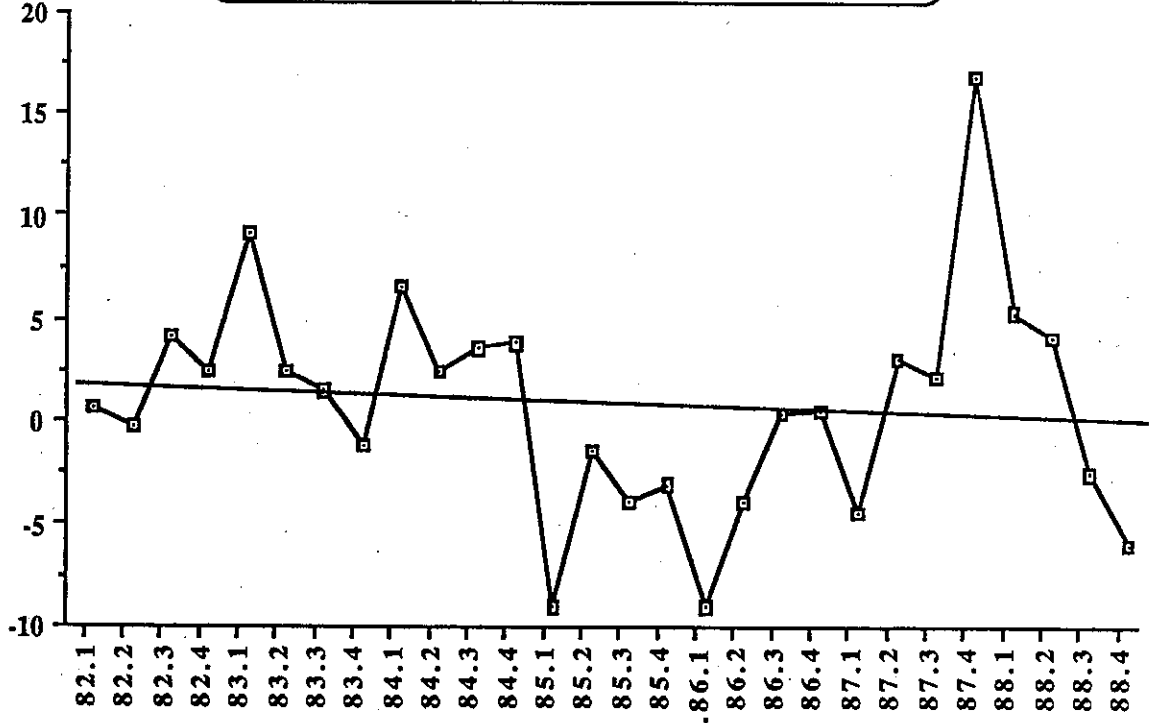
**TOPLAM İMALAT SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ
DALGALANMALAR**

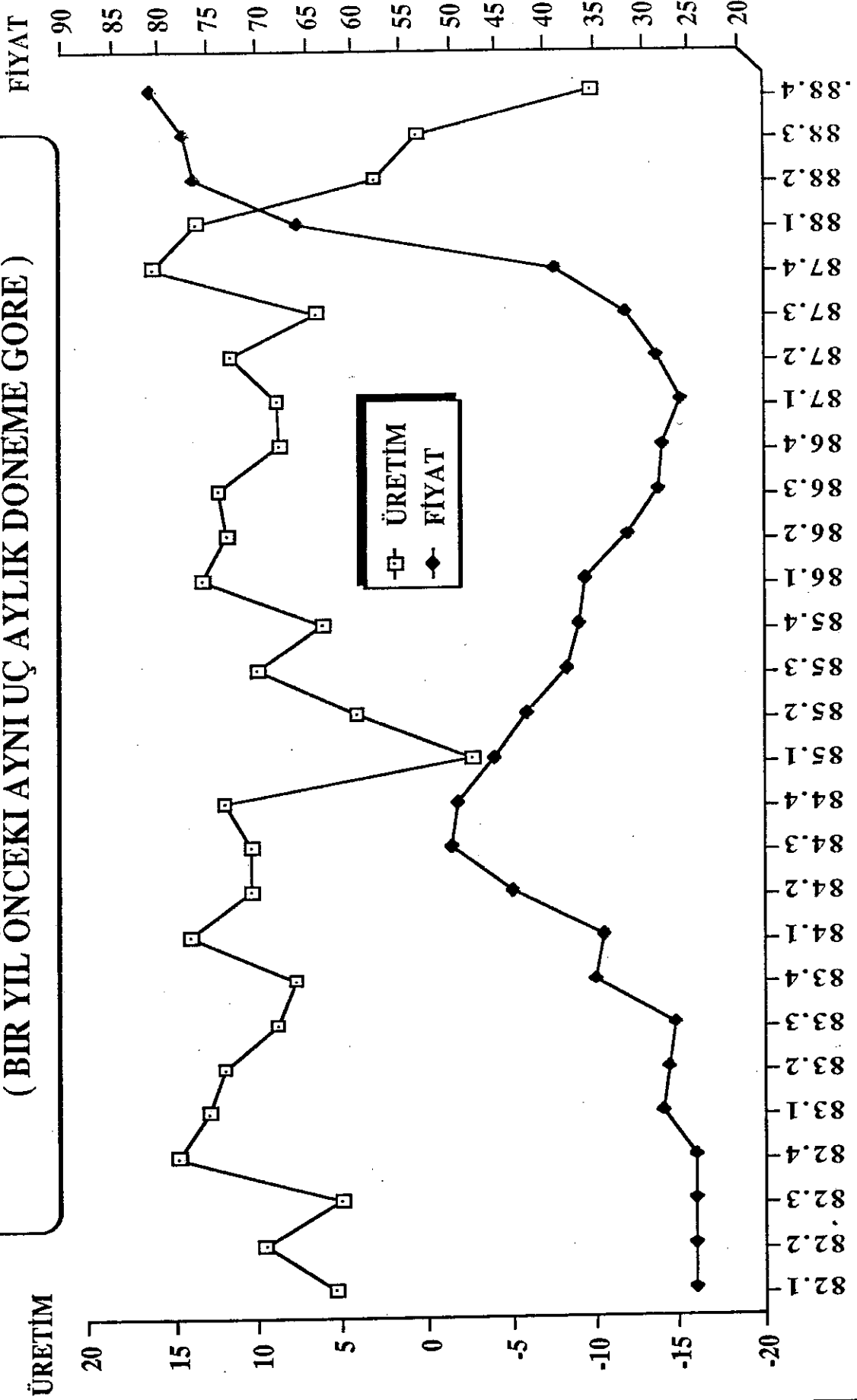
**ÖZEL SEKTÖR İMALAT SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ
DALGALANMALAR**

**KAMU İMALAT SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ
DALGALANMALAR**

İMALAT SANAYİİ ÜRETİM VE FİYAT ARTIŞ YÜZDELERİ (%)
(BİR YIL ÖNCEKİ AYNI ÜÇ AYLIK DÖNEME GÖRE)

EK II

SİMÜLASYON SONUÇLARI AYRINTILI TABLOLARI

(BAZ ÇÖZÜMDEN FARKLAR VE FARKLARIN ORANI)

	BAZ ÇÖZÜMDEN FARKLAR					BAZ ÇÖZÜMDEN FARKIN ORANI				
ALTERNATİF 1A	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SANAYİ KATMA DEĞ	-0.002	-0.008	-0.006	-0.006	-0.022	-0.002	-0.008	-0.006	-0.006	-0.022
HİZMETLER KATMA	0.000	-0.001	-0.001	-0.001	-0.004	0.000	-0.001	-0.001	-0.001	-0.002
BSYİH	-0.002	-0.009	-0.007	-0.008	-0.026	-0.001	-0.003	-0.002	-0.002	-0.007
BSMH	-0.002	-0.009	-0.007	-0.008	-0.026	-0.001	-0.003	-0.002	-0.002	-0.007
ÖZEL TÜKETİM	-0.039	-0.039	-0.025	-0.019	-0.122	-0.017	-0.017	-0.010	-0.007	-0.051
ÖZEL SABİT YATIRIM	0.006	0.013	0.015	0.011	0.045	0.016	0.031	0.031	0.020	0.095
TOPLAM YATIRIM	0.006	0.013	0.015	0.011	0.045	0.008	0.015	0.016	0.011	0.050
YURTİÇİ TASARRUF	0.036	0.030	0.018	0.011	0.095	0.056	0.036	0.019	0.011	0.122
TOPLAM TASARRUF	0.036	0.030	0.018	0.011	0.095	0.054	0.034	0.019	0.011	0.118
BSMH DEFLATÖRÜ	-0.234	-0.473	-0.438	-0.500	-1.645	-0.037	-0.051	-0.034	-0.026	-0.148
TOPLAM EŞYA FİY	-0.737	-1.488	-1.379	-1.573	-5.177	-0.037	-0.051	-0.034	-0.026	-0.147
KENTSEL YERLER	-2.961	-5.978	-5.540	-6.317	-20.795	-0.038	-0.052	-0.034	-0.026	-0.150
KIRSAL YERLER T	-15.295	-30.723	-28.533	-32.673	-107.224	-0.045	-0.063	-0.041	-0.032	-0.181
REEL ÜCRET HADDİ	0.001	0.001	0.001	0.001	0.004	0.009	0.011	0.007	0.006	0.033
DÖVİZ KURU (TL	-0.808	-1.633	-1.512	-1.726	-5.679	-0.028	-0.040	-0.027	-0.022	-0.116
TOPLAM İSTİHDAM	-0.072	-0.297	-0.228	-0.248	-0.845	0.000	-0.002	-0.001	-0.001	-0.004
TOPLAM İSSİZ SA	0.073	0.296	0.226	0.248	0.843	0.003	0.016	0.014	0.021	0.054
İSSİZLİK ORANI	0.000	0.002	0.001	0.001	0.004	0.003	0.016	0.014	0.021	0.054
KONSOLİDE BÜTÇE	46.0	35.1	37.1	35.7	153.8	0.573	0.231	0.155	0.093	1.052
EMİSYON	-3.0	-6.1	-5.6	-6.5	-21.2	-0.045	-0.062	-0.041	-0.032	-0.180
VADESİZ MEVDUAT	-3.6	-7.2	-6.7	-7.6	-25.0	-0.037	-0.051	-0.034	-0.026	-0.148
VADELİ MEVDUAT	-8.6	-19.9	-21.8	-27.2	-77.6	-0.038	-0.051	-0.033	-0.026	-0.148
PARA ARZI(M1)	-6.6	-13.3	-12.3	-14.0	-46.2	-0.040	-0.056	-0.037	-0.028	-0.161
PARASAL TABAN (	-8.9	-21.2	-22.9	-28.8	-81.7	-0.038	-0.054	-0.035	-0.027	-0.155
PARA ARZI(M2)	-15.2	-33.2	-34.1	-41.2	-123.7	-0.039	-0.053	-0.035	-0.027	-0.153
İHRACAT	-0.001	-0.002	-0.002	-0.002	-0.006	-0.021	-0.034	-0.024	-0.020	-0.099
İTHALAT	-0.001	-0.001	-0.001	-0.001	-0.004	-0.011	-0.023	-0.017	-0.015	-0.066
DIS TIC. ACİBİ	0.000	0.001	0.001	0.001	0.003	-0.413	-0.109	-0.057	-0.035	-0.613
CARI İSLEM ACİBİ	0.000	0.001	0.001	0.001	0.003	-0.065	-0.062	-0.039	-0.028	-0.194
DIS BORÇLAR	0.000	0.000	0.001	0.001	0.002	0.000	0.001	0.001	0.002	0.004
TARIM BELİRİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
MAAS VE ÜCRETLE	0.002	0.002	0.001	0.001	0.007	0.005	0.005	0.003	0.002	0.015
DİĞER FAKTOR GE	-0.004	-0.011	-0.008	-0.008	-0.032	-0.002	-0.005	-0.004	-0.003	-0.015
TOPLAM FAKTOR B	-0.002	-0.009	-0.007	-0.007	-0.025	-0.001	-0.003	-0.002	-0.002	-0.008

BAZ ÇÖZÜMDEN FARKLAR

BAZ ÇÖZÜMDEN FARKIN ORANI

	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
ALTERNATIF 12										
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SANAYİ KATMA DE	0.070	0.364	0.410	0.607	1.452	0.082	0.384	0.403	0.542	1.411
HİZMETLER KATMA	0.011	0.059	0.066	0.098	0.234	0.008	0.037	0.039	0.055	0.139
GSYİH	0.082	0.427	0.494	0.729	1.732	0.026	0.123	0.133	0.183	0.466
GSMH	0.082	0.426	0.494	0.729	1.732	0.026	0.123	0.133	0.183	0.465
ÖZEL TÜKETİM	0.581	0.680	0.448	0.299	2.009	0.259	0.290	0.180	0.112	0.841
ÖZEL SAKIT YATI	1.603	1.281	1.091	0.510	4.485	4.309	3.137	2.269	0.910	10.625
TOPLAM YATIRIM	1.603	1.281	1.091	0.510	4.485	2.012	1.522	1.184	0.507	5.225
YURTICI TASARRU	-0.499	-0.254	0.046	0.430	-0.277	-0.775	-0.305	0.049	0.418	-0.612
TOPLAM TASARRUF	-0.499	-0.254	0.046	0.430	-0.277	-0.745	-0.295	0.048	0.408	-0.585
GSMH DEFLATORU	9.877	24.535	34.869	47.332	116.613	1.562	2.668	2.674	2.443	9.347
TOPTAN ESYA FİY	31.1	77.2	109.7	149.0	367.0	1.554	2.659	2.667	2.439	9.319
KENTSEL YERLER	124.9	310.2	440.8	598.3	1474.2	1.603	2.718	2.709	2.465	9.495
KIRSAL YERLER T	644.3	1596.1	2273.1	3098.1	7611.7	1.892	3.249	3.301	3.068	11.510
REEL ÜCRET HADD	0.0	-0.1	-0.1	-0.1	-0.3	-0.360	-0.563	-0.596	-0.496	-2.015
DOVİZ KURU (TL	34.1	84.7	120.4	163.4	402.6	1.161	2.072	2.154	2.053	7.439
TOPLAM İSTİHDAM	2.6	13.6	15.9	23.3	55.4	0.015	0.074	0.083	0.118	0.291
TOPLAM İSSİZ SA	-2.6	-13.6	-15.9	-23.3	-55.4	-0.111	-0.720	-1.011	-1.981	-3.822
İSSİZLİK ORANI	0.0	-0.1	-0.1	-0.1	-0.3	-0.110	-0.720	-1.011	-1.982	-3.822
KONSOLİDE BUTCE	-21.9	432.9	630.8	1058.7	2100.6	-0.273	2.850	2.633	2.770	7.980
EMİSYON	127.1	314.9	448.5	611.3	1501.8	1.903	3.229	3.266	3.042	11.440
VADESİZ MEVDUAT	150.2	373.3	530.5	719.8	1773.8	1.553	2.668	2.674	2.443	9.338
VADELİ MEVDUAT	363.7	1044.4	1748.5	2581.1	5737.7	1.584	2.669	2.682	2.441	9.376
PARA ARZI(M1)	277.4	688.2	979.0	1331.1	3275.7	1.696	2.898	2.916	2.686	10.197
PARASAL TABAN (	374.6	1092.9	1796.2	2668.4	5932.1	1.616	2.794	2.780	2.513	9.702
PARA ARZI(M2)	641.0	1732.6	2727.6	3912.2	9013.5	1.630	2.755	2.762	2.520	9.667
İHRACAT	0.040	0.102	0.132	0.160	0.434	0.880	1.741	1.886	1.756	6.262
İTHALAT	0.022	0.059	0.073	0.088	0.242	0.484	1.154	1.277	1.300	4.215
DIS TIC. ACIĞI	-0.019	-0.043	-0.059	-0.072	-0.192	17.462	5.808	4.616	3.078	30.965
CARI İSLEM ACIĞ	-0.019	-0.045	-0.062	-0.076	-0.202	2.741	3.287	3.190	2.477	11.695
DIS BORÇLAR	-0.003	-0.018	-0.031	-0.047	-0.099	-0.009	-0.047	-0.081	-0.123	-0.260
TARIM BELİRTİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
MAAS VE ÜCRETLE	-0.094	-0.118	-0.119	-0.072	-0.403	-0.216	-0.263	-0.258	-0.149	-0.887
DİĞER FAKTOR 6E	0.172	0.525	0.592	0.768	2.057	0.094	0.259	0.270	0.323	0.945
TOPLAM FAKTOR 6	0.078	0.407	0.472	0.696	1.654	0.027	0.129	0.139	0.190	0.485

BAZ CÖZÜMDEN FARKLAR

BAZ CÖZÜMDEN FARKIN ORANI

ALTERNATIF IC	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SANAYİ KATMA DEĞ	-0.131	-0.043	0.427	1.073	1.326	-0.153	-0.045	0.419	0.957	1.178
HİZMETLER KATMA	-0.021	-0.007	0.069	0.173	0.214	-0.015	-0.004	0.041	0.097	0.119
GSYİH	-0.152	-0.056	0.492	1.266	1.550	-0.048	-0.016	0.133	0.318	0.387
GSMM	-0.152	-0.056	0.492	1.266	1.550	-0.048	-0.016	0.133	0.318	0.386
ÖZEL TÜKETİM	-0.991	0.486	0.598	0.617	0.709	-0.442	0.207	0.240	0.232	0.236
ÖZEL SABİT YATI	-0.880	1.305	2.637	5.534	8.596	-2.366	3.196	5.484	9.869	16.183
TOPLAM YATIRIM	-0.880	1.305	2.637	5.534	8.595	-1.105	1.550	2.861	5.504	8.811
YURTICI TASARRUF	0.839	-0.542	-0.105	0.649	0.841	1.302	-0.650	-0.113	0.632	1.171
TOPLAM TASARRUF	0.839	-0.542	-0.105	0.649	0.841	1.252	-0.630	-0.110	0.615	1.128
GSMM DEFLATÖRÜ	-16.9	6.7	31.8	94.6	116.3	-2.665	0.732	2.439	4.882	5.388
TOPTAN EŞYA-FİY	-53.1	21.2	100.1	297.7	365.9	-2.652	0.730	2.433	4.874	5.384
KENTSEL YERLER	-213.1	85.1	402.0	1195.7	1469.8	-2.736	0.746	2.471	4.926	5.407
KIRSAL YERLER T	-1096.1	446.8	2077.4	6187.2	7615.3	-3.219	0.909	3.017	6.126	6.834
REEL ÜCRET HADD	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.680	-0.151	-0.237	-0.159	0.134
DOVİZ KURU (TL	-58.2	23.3	109.8	326.6	401.4	-1.981	0.569	1.964	4.102	4.655
TOPLAM İSTİHDAM	-4.8	-1.8	15.6	40.4	49.3	-0.027	-0.010	0.082	0.205	0.250
TOPLAM İSSİZ SA	4.8	1.8	-15.6	-40.4	-49.3	0.206	0.097	-0.995	-3.426	-4.119
İSSİZLİK ORANI	0.0	0.0	-0.1	-0.2	-0.2	0.206	0.099	-0.992	-3.414	-4.101
KONSOLİDE BUTCE	-58.5	-331.3	400.1	1518.9	1529.1	-0.729	-2.181	1.670	3.974	2.734
ENİSYDN	-216.3	88.2	409.9	1220.7	1502.5	-3.238	0.904	2.985	6.075	6.727
VADESİZ MEVDUAT	-257.1	102.4	484.0	1438.6	1767.9	-2.659	0.732	2.439	4.883	5.396
VADELİ MEVDUAT	-618.3	293.0	1590.3	5147.2	6412.1	-2.693	0.749	2.440	4.869	5.364
PARA ARZI(M1)	-473.4	190.6	893.9	2659.4	3270.4	-2.895	0.803	2.663	5.367	5.937
PARASAL TABAN (	-654.7	254.7	1444.7	4715.9	5760.5	-2.824	0.651	2.236	4.441	4.504
PARA ARZI(M2)	-1091.7	483.6	2484.2	7806.5	9682.5	-2.777	0.769	2.515	5.027	5.535
İHRACAT	-0.073	0.021	0.088	0.253	0.289	-1.595	0.351	1.265	2.771	2.792
İTHALAT	-0.042	0.008	0.045	0.127	0.139	-0.936	0.158	0.789	1.877	1.888
DIS TIC. ACIĞI	0.031	-0.013	-0.043	-0.126	-0.150	-29.225	1.687	3.401	5.362	-18.775
CARI İSLEM ACIĞI	0.032	-0.013	-0.045	-0.132	-0.158	-4.588	0.955	2.350	4.314	3.031
DIS BORÇLAR	0.007	0.007	-0.014	-0.058	-0.060	0.017	0.017	-0.037	-0.152	-0.155
TARIM GELİRİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
MAAS VE ÜCRETLE	0.178	-0.046	-0.022	0.065	0.175	0.410	-0.103	-0.048	0.136	0.394
DİĞER FAKTOR GE	-0.324	-0.007	0.493	1.144	1.306	-0.176	-0.003	0.225	0.481	0.526
TOPLAM FAKTOR G	-0.145	-0.053	0.470	1.209	1.481	-0.051	-0.017	0.138	0.331	0.401

BAZ COZUMDEN FARKLAR						BAZ COZUMDEN FARKIN GRANI				
ALTERNATIF 2A	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEG	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SANAYI KATMA DE	-0.015	-0.014	0.004	0.020	-0.005	-0.017	-0.015	0.004	0.018	-0.011
HIZMETLER KATMA	-0.002	-0.002	0.001	0.003	-0.001	-0.002	-0.001	0.000	0.002	-0.001
GSYIH	-0.017	-0.017	0.004	0.023	-0.008	-0.005	-0.005	0.001	0.006	-0.004
BSMH	-0.017	-0.018	0.004	0.023	-0.008	-0.005	-0.005	0.001	0.006	-0.004
OZEL TUKETIM	-0.493	0.228	1.123	1.967	2.825	-0.220	0.097	0.451	0.738	1.066
OZEL SABIT YATI	-1.281	-1.269	-1.449	-1.641	-5.641	-3.446	-3.107	-3.015	-2.927	-12.494
TOPLAM YATIRIM	-1.281	-1.269	-1.449	-1.641	-5.641	-1.609	-1.508	-1.573	-1.632	-6.321
YURTICI TASARRU	0.475	-0.246	-1.119	-1.944	-2.833	0.738	-0.295	-1.198	-1.891	-2.646
TOPLAM TASARRUF	0.475	-0.246	-1.119	-1.944	-2.833	0.709	-0.286	-1.164	-1.843	-2.584
BSMH DEFLATORU	0.021	0.027	0.006	-0.060	-0.007	0.003	0.003	0.000	-0.003	0.004
TOPTAN ESVA FIY	0.066	0.086	0.018	-0.190	-0.020	0.003	0.003	0.000	-0.003	0.004
KENTSEL YERLER	0.264	0.345	0.073	-0.760	-0.078	0.003	0.003	0.000	-0.003	0.004
KIRSAL YERLER T	0.650	0.997	0.534	-2.598	-0.416	0.002	0.002	0.001	-0.003	0.002
REEL UCRET HADD	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.003	0.003	-0.001	-0.002	0.003
DOVIZ KURU (TL	0.073	0.094	0.024	-0.208	-0.018	0.002	0.002	0.000	-0.003	0.003
TOPLAM ISTIH DAM	-0.547	-0.563	0.120	0.732	-0.258	-0.003	-0.003	0.001	0.004	-0.002
TOPLAM ISSIZ SA	0.548	0.562	-0.118	-0.730	0.262	0.023	0.030	-0.008	-0.062	-0.016
ISSIZLIK GRANI	0.003	0.003	-0.001	-0.004	0.001	0.023	0.030	-0.007	-0.062	-0.016
KONSOLIDE BUTCE	-0.052	-0.475	0.087	0.968	0.528	-0.001	-0.003	0.000	0.003	-0.001
EMISYON	0.129	0.198	0.092	-0.522	-0.102	0.002	0.002	0.001	-0.003	0.002
VADESIZ MEVDUAT	6.900	9.260	11.095	13.293	40.547	0.071	0.066	0.056	0.045	0.239
VADELI MEVDUAT	1051.1	3337.3	6605.1	11891.8	22885.4	4.577	8.528	10.133	11.248	34.486
PARA ARZI(M1)	7.0	9.5	11.2	12.8	40.5	0.043	0.040	0.033	0.026	0.142
PARASAL TABAN (	523.9	1839.9	3942.4	7563.1	13869.2	2.259	4.703	6.101	7.122	20.186
PARA ARZI(M2)	1058.1	3346.8	6616.3	11904.5	22925.7	2.691	5.322	6.700	7.667	22.380
IMRACAT	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.002	0.002	0.001	-0.002	0.002
ITHALAT	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	-0.001	0.000	0.000	0.000
DIS TIC. ACISI	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.075	0.020	0.001	-0.007	0.088
CARI ISLEN ACISI	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.012	0.011	0.001	-0.006	0.018
DIS BORCLAR	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
TARIM GELIRI	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
NAAS VE UCRETLE	-0.001	-0.001	0.000	0.001	0.000	-0.001	-0.002	0.000	0.003	0.000
DIGER FAKTOR GE	-0.016	-0.016	0.004	0.021	-0.008	-0.009	-0.008	0.002	0.009	-0.006
TOPLAM FAKTOR G	-0.016	-0.017	0.004	0.022	-0.008	-0.006	-0.005	0.001	0.006	-0.004

BAZ ÇÖZÜMDEN FARKLAR

BAZ ÇÖZÜMDEN FARKIN ORANI

ALTERNATIF 2B	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SAKAYI KATMA DE	0.061	0.063	0.087	0.105	0.336	0.071	0.087	0.086	0.094	0.338
HİZMETLER KATMA	0.010	0.013	0.014	0.017	0.054	0.007	0.008	0.008	0.010	0.033
GSYİH	0.071	0.099	0.106	0.127	0.403	0.022	0.029	0.029	0.032	0.112
BSKH	0.071	0.099	0.106	0.127	0.403	0.022	0.029	0.029	0.032	0.112
ÖZEL TÜKETİM	0.331	0.091	0.051	0.054	0.527	0.148	0.039	0.020	0.020	0.227
ÖZEL SABİT YATI	-0.073	-0.200	-0.170	-0.174	-0.618	-0.197	-0.490	-0.354	-0.311	-1.351
TOPLAM YATIRIM	-0.073	-0.200	-0.170	-0.174	-0.618	-0.092	-0.238	-0.185	-0.174	-0.687
YURTICI TASARRU	-0.260	0.008	0.055	0.074	-0.123	-0.403	0.010	0.059	0.072	-0.263
TOPLAM TASARRUF	-0.260	0.008	0.055	0.074	-0.123	-0.388	0.009	0.057	0.070	-0.252
BSKH DEFLATÖRÜ	5.552	5.666	7.117	9.675	28.010	0.878	0.616	0.546	0.459	2.539
TOPTAN ESYA FİY	17.5	17.8	22.4	30.4	88.2	0.874	0.614	0.544	0.499	2.531
KENTSEL YERLER	70.2	71.6	90.0	122.3	354.1	0.901	0.628	0.553	0.504	2.586
KIRSAL YERLER T	360.4	367.9	463.4	632.5	1824.2	1.058	0.749	0.673	0.626	3.107
REEL ÜCRET HADD	-0.027	-0.017	-0.014	-0.014	-0.073	-0.214	-0.134	-0.117	-0.117	-0.582
DOVİZ KURU (TL	19.168	19.563	24.580	33.402	96.713	0.652	0.479	0.440	0.420	1.990
TOPLAM İSTİHDAM	2.258	3.167	3.405	4.080	12.910	0.013	0.017	0.018	0.021	0.069
TOPLAM İSSİZ SA	-2.254	-3.169	-3.404	-4.082	-12.909	-0.096	-0.168	-0.217	-0.346	-0.827
İSSİZLİK ORANI	-0.012	-0.016	-0.017	-0.020	-0.066	-0.096	-0.168	-0.217	-0.347	-0.828
KONSOLİDE BUTCE	46.9	115.4	141.8	197.7	501.8	0.585	0.760	0.592	0.517	2.453
EMİSYON	71.1	72.6	91.4	124.8	359.9	1.065	0.744	0.666	0.621	3.096
VADESİZ MEVDUAT	85.0	86.2	108.3	147.1	426.6	0.878	0.616	0.546	0.499	2.540
VADELİ MEVDUAT	201.6	241.0	355.7	528.9	1327.2	0.878	0.616	0.546	0.500	2.540
PARA ARZI(M1)	156.1	158.8	199.8	271.9	786.5	0.954	0.669	0.595	0.549	2.767
PARASAL TABAN (	217.3	255.5	370.5	552.7	1396.1	0.937	0.653	0.573	0.521	2.684
PARA ARZI(M2)	357.7	399.8	555.5	800.7	2113.7	0.910	0.636	0.563	0.516	2.624
İHRACAT	0.024	0.024	0.027	0.035	0.111	0.531	0.411	0.390	0.383	1.715
İTHALAT	0.015	0.014	0.015	0.019	0.063	0.330	0.276	0.270	0.278	1.154
DIS TIC. ACİBİ	-0.010	-0.010	-0.012	-0.016	-0.047	8.973	1.349	0.926	0.688	11.936
CARI İSLEM ACİB	-0.010	-0.010	-0.012	-0.017	-0.050	1.409	0.763	0.640	0.554	3.365
DIS BORÇLAR	-0.003	-0.006	-0.008	-0.010	-0.026	-0.007	-0.014	-0.020	-0.026	-0.067
TARİH BELİRİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
MAAS VE ÜCRETLE	-0.054	-0.028	-0.023	-0.021	-0.126	-0.125	-0.063	-0.049	-0.043	-0.279
DİĞER FAKTOR GE	0.122	0.123	0.124	0.142	0.511	0.066	0.060	0.056	0.060	0.243
TOPLAM FAKTOR G	0.068	0.095	0.101	0.121	0.385	0.024	0.030	0.030	0.023	0.116

BAZ ÇÖZÜNDEN FARKLAR						BAZ ÇÖZÜNDEN FARKIN ORANI				
ALTERNATIF 2C.	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SANAYİ KATMA DE	-0.008	-0.023	-0.040	-0.093	-0.163	-0.009	-0.024	-0.039	-0.083	-0.154
HİZMETLER KATMA	-0.001	-0.004	-0.006	-0.015	-0.026	-0.001	-0.002	-0.004	-0.008	-0.015
GSYİH	-0.009	-0.026	-0.047	-0.110	-0.192	-0.003	-0.008	-0.013	-0.028	-0.051
GSMM	-0.009	-0.027	-0.047	-0.110	-0.193	-0.003	-0.008	-0.013	-0.028	-0.051
ÖZEL TÜKETİM	-0.003	-0.009	-0.018	-0.041	-0.070	-0.001	-0.004	-0.007	-0.015	-0.027
ÖZEL SABİT YATI	-1.630	-2.005	-3.495	-7.966	-15.097	-4.382	-4.910	-7.270	-14.208	-30.770
TOPLAM YATIRIM	-1.630	-2.005	-3.495	-7.966	-15.097	-2.046	-2.382	-3.793	-7.924	-16.145
YURTICI TASARRUF	-0.007	-0.018	-0.029	-0.069	-0.122	-0.010	-0.021	-0.031	-0.067	-0.130
TOPLAM TASARRUF	-0.007	-0.018	-0.029	-0.069	-0.122	-0.010	-0.021	-0.030	-0.065	-0.126
GSMM DEFLATÖRÜ	0.010	0.039	0.081	0.199	0.329	0.002	0.004	0.006	0.010	0.022
TOPTAN EŞYA FİY	0.032	0.122	0.255	0.626	1.035	0.002	0.004	0.006	0.010	0.023
KENTSEL YERLER	0.129	0.492	1.018	2.518	4.157	0.002	0.004	0.006	0.010	0.023
KIRSAL YERLER T	0.295	1.292	2.916	6.664	11.167	0.001	0.003	0.004	0.007	0.014
REEL ÜCRET HADD	0.000	0.001	0.001	0.002	0.003	0.002	0.004	0.007	0.014	0.027
DOVİZ KURU (TL	0.035	0.137	0.284	0.700	1.156	0.001	0.003	0.005	0.009	0.018
TOPLAM İSTİHDAM	-0.290	-0.847	-1.505	-3.503	-6.145	-0.002	-0.005	-0.008	-0.018	-0.032
TOPLAM İSSİZ SA	0.289	0.846	1.505	3.505	6.146	0.012	0.045	0.096	0.297	0.451
İSSİZLİK ORANI	0.001	0.004	0.008	0.017	0.031	0.012	0.045	0.096	0.296	0.449
KONSOLİDE BÜTÇE	-0.015	-0.363	-0.577	-1.174	-2.128	0.000	-0.002	-0.002	-0.003	-0.008
EMİSYON	0.058	0.249	0.560	1.275	2.142	0.001	0.003	0.004	0.006	0.014
VADESİZ MEVDUAT	0.156	0.590	1.232	3.018	4.995	0.002	0.004	0.006	0.010	0.022
VADELİ MEVDUAT	0.380	1.678	4.107	11.041	17.206	0.002	0.004	0.006	0.010	0.023
PARA ARZI(M1)	0.213	0.860	1.826	4.402	7.301	0.001	0.004	0.005	0.009	0.019
PARASAL TABAN	1651.0	2938.4	5092.7	8621.9	18303.9	7.121	7.511	7.882	8.119	30.632
PARA ARZI(M2)	0.595	2.588	5.977	15.627	24.786	0.002	0.004	0.006	0.010	0.022
İHRACAT	0.000	0.000	0.000	0.001	0.002	0.001	0.003	0.005	0.010	0.020
İTHALAT	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.000	0.001	0.004	0.006
DIS TIC. ACIĞI	0.000	0.000	0.000	-0.001	-0.001	0.020	0.025	0.023	0.029	0.097
CARI İSLEM ACIĞI	0.000	0.000	0.000	-0.001	-0.001	0.003	0.014	0.016	0.023	0.057
DIS BORÇLAR	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	-0.001	-0.001
TARIM BELİRİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
MAAS VE ÜCRETLE	0.000	-0.001	-0.002	-0.006	-0.009	-0.001	-0.002	-0.005	-0.012	-0.019
DİĞER FAKTOR GE	-0.008	-0.024	-0.043	-0.099	-0.175	-0.005	-0.012	-0.020	-0.042	-0.078
TOPLAM FAKTOR G	-0.009	-0.025	-0.045	-0.105	-0.184	-0.003	-0.008	-0.013	-0.029	-0.053

BAZ ÇÖZÜMDEN FARKLAR						BAZ ÇÖZÜMDEN FARKIN ORANI				
ALTERNATIF 2D	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SANAYİ KATMA DEĞ	-0.023	-0.039	-0.040	-0.082	-0.184	0.000	0.000	0.000	-0.001	-0.002
HİZMETLER KATMA DEĞ	-0.004	-0.006	-0.006	-0.013	-0.030	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
GSYİH	-0.027	-0.047	-0.048	-0.097	-0.220	0.000	0.000	0.000	0.000	-0.001
BSMH	-0.027	-0.047	-0.048	-0.097	-0.220	0.000	0.000	0.000	0.000	-0.001
ÖZEL TÜKETİM	-0.496	0.219	1.103	1.922	2.748	-0.002	0.001	0.004	0.007	0.010
ÖZEL SABİT YATIRIM	-3.074	-3.475	-5.294	-10.404	-22.247	-0.083	-0.085	-0.110	-0.186	-0.463
TOPLAM YATIRIM	-3.074	-3.475	-5.294	-10.404	-22.247	-0.039	-0.041	-0.057	-0.103	-0.241
YÜRTİÇİ TASARRUF	0.468	-0.265	-1.151	-2.020	-2.968	0.007	-0.003	-0.012	-0.020	-0.028
TOPLAM TASARRUF	0.468	-0.265	-1.151	-2.020	-2.968	0.007	-0.003	-0.012	-0.019	-0.027
BSMH DEFLATÖRÜ	0.032	0.066	0.079	0.181	0.359	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
TOPTAN EŞYA FİY	0.102	0.208	0.250	0.570	1.129	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
KENTSEL YERLER	0.406	0.835	1.000	2.293	4.535	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
KIRSAL YERLER T	0.976	2.250	2.868	6.039	12.133	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
REEL ÜCRET HADDİ	0.001	0.001	0.001	0.002	0.004	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
DOVİZ KURU (TL	0.111	0.228	0.274	0.650	1.263	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
TOPLAM İSTİHDAM	-0.865	-1.495	-1.552	-3.111	-7.022	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
TOPLAM İSSİZ SA	0.866	1.492	1.554	3.110	7.022	0.000	0.001	0.001	0.003	0.005
İSSİZLİK ORANI	0.004	0.008	0.008	0.015	0.035	0.000	0.001	0.001	0.003	0.005
KONSOLİDE BUTCE	-0.070	-0.880	-0.930	0.182	-1.697	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
ENİSYON	0.192	0.445	0.563	1.126	2.325	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
VADESİZ MEVDUAT	7.1	9.9	12.2	17.0	46.1	0.001	0.001	0.001	0.001	0.003
VADELİ MEVDUAT	1051.6	3339.1	6609.2	11906.7	22906.6	0.046	0.085	0.101	0.113	0.345
PARA ARZI(M1)	7.3	10.3	12.8	18.3	48.6	0.000	0.000	0.000	0.000	0.002
PARASAL TABAN (	2227.3	4962.2	9429.1	16945.3	33563.9	0.096	0.127	0.146	0.160	0.528
PARA ARZI(M2)	1058.8	3349.4	6621.9	11925.3	22955.4	0.027	0.053	0.067	0.077	0.224
İHRACAT	0.000	0.000	0.000	0.001	0.002	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
İTHALAT	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
DIS TIC. ACIĞI	0.000	0.000	0.000	-0.001	-0.001	0.001	0.000	0.000	0.000	0.002
CARI İSLEM ACIĞI	0.000	0.000	0.000	-0.001	-0.001	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001
DIS BORÇLAR	0.000	0.000	0.000	0.000	-0.001	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
TARIM BELİRİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
MAAS VE ÜCRETLE	-0.001	-0.002	-0.002	-0.005	-0.010	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
DİĞER FAKTOR GE	-0.025	-0.043	-0.044	-0.088	-0.200	0.000	0.000	0.000	0.000	-0.001
TOPLAM FAKTOR B	-0.026	-0.045	-0.046	-0.093	-0.210	0.000	0.000	0.000	0.000	-0.001

BAZ ÇÖZÜMDEN FARKLAR

BAZ ÇÖZÜMDEN FARKIN ORANI

	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
ALTERNATIF 3A										
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
Sanayi Katma Değ	0.612	0.940	0.897	0.950	3.399	0.716	0.991	0.881	0.847	3.435
HİZMETLER KATMA	0.099	0.152	0.145	0.153	0.549	0.068	0.096	0.086	0.086	0.336
GSYİH	0.711	1.122	1.093	1.156	4.082	0.225	0.324	0.294	0.291	1.134
GSMH	0.711	1.122	1.093	1.156	4.082	0.225	0.324	0.294	0.291	1.134
ÖZEL TÜKETİM	0.457	0.681	0.631	0.491	2.260	0.204	0.290	0.253	0.184	0.932
ÖZEL SABİT YATI	0.977	0.981	0.873	0.348	3.179	2.628	2.402	1.816	0.620	7.466
TOPLAM YATIRIM	0.977	0.981	0.873	0.348	3.179	1.227	1.166	0.947	0.346	3.686
YURTICI TASARRU	0.254	0.440	0.462	0.666	1.822	0.394	0.529	0.494	0.648	2.065
TOPLAM TASARRUF	0.254	0.440	0.462	0.666	1.822	0.379	0.512	0.480	0.631	2.003
GSMH DEFLATÖRÜ	3.9	10.3	14.9	17.5	46.5	0.613	1.119	1.140	0.902	3.773
TOPTAN EŞYA FİY	12.2	32.4	46.8	55.0	146.4	0.610	1.115	1.137	0.900	3.762
KENTSEL YERLER	49.0	130.1	187.9	220.9	587.9	0.629	1.140	1.155	0.910	3.634
KIRSAL YERLER T	280.7	709.6	1011.2	1189.5	3191.0	0.824	1.444	1.469	1.178	4.915
REEL ÜCRET HADD	-0.039	-0.051	-0.049	-0.030	-0.169	-0.303	-0.414	-0.397	-0.247	-1.360
DOVİZ KURU (TL	13.4	35.5	51.3	60.3	160.5	0.456	0.869	0.918	0.758	3.000
TOPLAM İSTİHDAM	22.6	35.9	35.1	37.2	130.8	0.128	0.195	0.185	0.188	0.697
TOPLAM İSSİZ SA	-22.6	-35.9	-35.1	-37.2	-130.7	-0.963	-1.902	-2.239	-3.154	-8.258
İSSİZLİK ORANI	-0.117	-0.184	-0.178	-0.186	-0.665	-0.961	-1.903	-2.241	-3.157	-8.261
KONSOLİDE BUTÇE	-8.3	227.0	328.0	538.6	1085.3	-0.103	1.494	1.369	1.409	4.170
ENİSYON	55.4	140.0	199.5	234.7	629.6	0.829	1.435	1.453	1.168	4.886
VADESİZ MEVDUAT	58.9	156.5	226.2	265.7	707.4	0.609	1.119	1.140	0.902	3.770
VADELİ MEVDUAT	143.2	438.4	746.5	949.6	2277.6	0.623	1.120	1.145	0.898	3.787
PARA ARZI(M1)	114.3	296.5	425.7	500.4	1336.9	0.699	1.249	1.268	1.010	4.226
PARASAL TABAN (	152.6	466.2	773.1	982.0	2373.9	0.658	1.192	1.196	0.925	3.971
PARA ARZI(M2)	257.5	734.8	1172.3	1450.0	3614.6	0.655	1.169	1.187	0.934	3.944
İHRACAT	0.259	0.281	0.272	0.260	1.073	5.690	4.781	3.898	2.851	17.219
İTHALAT	0.178	0.184	0.172	0.161	0.695	3.993	3.579	3.019	2.377	12.968
DIS TIC. ACIĞI	-0.081	-0.097	-0.100	-0.099	-0.377	76.901	13.109	7.838	4.224	102.072
CARI İŞLEM ACIĞ	-0.085	-0.102	-0.104	-0.104	-0.395	12.072	7.419	5.416	3.398	28.305
DIS BORÇLAR	-0.021	-0.050	-0.066	-0.078	-0.215	-0.056	-0.131	-0.173	-0.204	-0.563
TARIM BELİRİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
MAAS VE ÜCRETLE	-0.024	-0.017	-0.013	0.033	-0.022	-0.056	-0.038	-0.029	0.068	-0.054
DİĞER FAKTOR GE	0.703	1.088	1.057	1.072	3.920	0.382	0.536	0.482	0.450	1.850
TOPLAM FAKTOR G	0.679	1.071	1.044	1.104	3.898	0.236	0.339	0.307	0.302	1.184

BAZ ÇÖZÜMDEN FARKLAR

BAZ ÇÖZÜMDEN FARKIN ORANI

ALTERNATIF 3B	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SANAYİ KATMA DE	0.046	0.051	0.049	0.048	0.194	0.054	0.054	0.048	0.043	0.199
HİZMETLER KATMA	0.007	0.008	0.008	0.008	0.031	0.005	0.005	0.005	0.004	0.019
GSYİH	0.053	0.062	0.060	0.059	0.234	0.017	0.018	0.016	0.015	0.066
BSMH	0.053	0.062	0.060	0.059	0.234	0.017	0.018	0.016	0.015	0.066
ÖZEL TÜKETİM	0.233	0.030	0.010	-0.001	0.273	0.104	0.013	0.004	0.000	0.121
ÖZEL SABİT YATI	0.190	0.472	0.664	0.875	2.202	0.511	1.155	1.382	1.561	4.610
TOPLAM YATIRIM	0.190	0.472	0.664	0.875	2.202	0.239	0.561	0.721	0.871	2.391
YURTICI TASARRUF	-0.179	0.031	0.049	0.060	-0.039	-0.279	0.038	0.053	0.058	-0.130
TOPLAM TASARRUF	-0.179	0.031	0.049	0.060	-0.039	-0.268	0.036	0.051	0.057	-0.123
BSMH DEFLATÖRÜ	3.885	2.985	3.297	3.219	13.385	0.614	0.325	0.253	0.166	1.358
TOPTAN ESYA FİY	12.2	9.4	10.4	10.1	42.1	0.611	0.324	0.252	0.166	1.353
KENTSEL YERLER	49.1	37.7	41.7	40.7	169.2	0.631	0.331	0.256	0.168	1.385
KIRSAL YERLER T	122.5	71.4	96.0	96.7	386.5	0.360	0.145	0.139	0.096	0.740
REEL ÜCRET HADD	0.015	0.013	0.008	0.005	0.041	0.121	0.105	0.065	0.039	0.330
DOVİZ KURU (TL	13.414	10.314	11.408	11.126	46.262	0.457	0.252	0.204	0.140	1.053
TOPLAM İSTİHDAM	1.695	1.978	1.927	1.897	7.497	0.010	0.011	0.010	0.010	0.040
TOPLAM İSSİZ SA	-1.694	-1.979	-1.927	-1.899	-7.498	-0.072	-0.105	-0.123	-0.161	-0.461
İSSİZLİK ORANI	-0.009	-0.010	-0.010	-0.009	-0.038	-0.072	-0.105	-0.123	-0.161	-0.461
KONSOLİDE BUTCE	37.8	71.5	72.1	82.5	264.0	0.472	0.471	0.301	0.216	1.459
EMİSYON	24.2	14.1	18.9	19.0	76.1	0.362	0.144	0.138	0.095	0.738
VADESİZ MEVDUAT	59.5	45.4	50.2	48.9	204.0	0.615	0.325	0.253	0.166	1.359
VADELİ MEVDUAT	140.8	126.0	163.9	174.8	605.4	0.613	0.322	0.251	0.165	1.352
PARA ARZI (M1)	83.7	59.5	69.2	68.1	280.5	0.512	0.251	0.206	0.137	1.106
PARASAL TABAN (	127.0	111.1	151.5	169.3	558.9	0.548	0.284	0.234	0.159	1.226
PARA ARZI (M2)	224.4	185.6	233.5	243.0	886.5	0.571	0.295	0.236	0.156	1.259
İHRACAT	0.017	0.013	0.013	0.012	0.055	0.373	0.218	0.185	0.132	0.909
İTHALAT	0.313	0.394	0.454	0.571	1.734	7.049	7.668	7.987	8.401	31.106
DİS TIC. ACIĞI	0.296	0.381	0.443	0.559	1.679	-279.7	-51.4	-34.8	-23.8	-389.8
CARI İSLEM ACIĞ	0.310	0.400	0.464	0.585	1.759	-43.9	-29.1	-24.0	-19.2	-116.2
DİS BORÇLAR	0.081	0.193	0.282	0.372	0.927	0.214	0.506	0.734	0.970	2.424
TARIM GELİRİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
MAAS VE ÜCRETLE	-0.038	0.034	0.023	0.016	0.111	0.088	0.076	0.049	0.033	0.247
DİĞER FAKTOR GE	0.013	0.025	0.034	0.041	0.112	0.007	0.012	0.016	0.017	0.052
TOPLAM FAKTOR G	0.051	0.059	0.057	0.056	0.223	0.018	0.019	0.017	0.015	0.069

BAZ ÇÖZÜNDEN FARKLAR

BAZ ÇÖZÜNDEN FARKIN ORANI

	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
ALTERNATIF 3C										
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SANAYİ KATMA DEĞ	0.000	0.001	0.013	0.023	0.036	0.000	0.001	0.012	0.020	0.034
HİZMETLER KATMA	0.000	0.000	0.002	0.004	0.006	0.000	0.000	0.001	0.002	0.003
GSYİH	0.000	0.001	0.015	0.027	0.043	0.000	0.000	0.004	0.007	0.011
GSMM	0.000	0.001	0.015	0.027	0.043	0.000	0.000	0.004	0.007	0.011
ÖZEL TÜKETİM	0.002	0.001	0.005	0.009	0.017	0.001	0.000	0.002	0.003	0.007
ÖZEL SABİT YATI	-0.107	0.702	1.622	3.187	5.405	-0.287	1.720	3.373	5.685	10.490
TOPLAM YATIRIM	-0.107	0.702	1.621	3.188	5.404	-0.134	0.834	1.759	3.171	5.630
YURTICI TASARRUF	-0.002	0.000	0.009	0.018	0.025	-0.002	0.000	0.010	0.017	0.024
TOPLAM TASARRUF	-0.002	0.000	0.009	0.018	0.025	-0.002	0.000	0.009	0.017	0.024
GSMM DEFLATÖRÜ	0.021	0.028	0.061	0.040	0.150	0.003	0.003	0.005	0.002	0.013
TOPLAM ESYA FİY	0.066	0.090	0.195	0.126	0.477	0.003	0.003	0.005	0.002	0.013
KENTSEL YERLER	0.264	0.363	0.783	0.508	1.918	0.003	0.003	0.005	0.002	0.013
KIRSAL YERLER T	0.993	1.399	3.691	3.219	9.303	0.003	0.003	0.005	0.003	0.014
REEL ÜCRET HADD	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	-0.001	-0.002	-0.003
DOVİZ KURU (TL	0.087	0.112	0.263	0.182	0.644	0.003	0.003	0.005	0.002	0.013
TOPLAM İSTİHDAM	0.015	0.030	0.470	0.859	1.374	0.000	0.000	0.002	0.004	0.007
TOPLAM İSSİZ SA	-0.013	-0.031	-0.469	-0.857	-1.370	-0.001	-0.002	-0.030	-0.073	-0.105
İSSİZLİK ORANI	0.000	0.000	-0.002	-0.004	-0.007	-0.001	-0.002	-0.030	-0.073	-0.105
KONSOLİDE BUTCE	0.271	0.715	1.998	5.905	8.889	0.003	0.005	0.008	0.015	0.032
EMİSYON	0.157	0.223	0.577	0.480	1.437	0.002	0.002	0.004	0.002	0.011
VADESİZ MEVDUAT	0.322	0.442	0.950	0.605	2.320	0.003	0.003	0.005	0.002	0.013
VADELİ MEVDUAT	0.804	1.312	3.430	2.609	8.155	0.004	0.003	0.005	0.002	0.015
PARA ARZI(M1)	0.590	0.785	1.898	1.436	4.709	0.004	0.003	0.006	0.003	0.018
PARASAL TABAN 1	0.926	1.346	3.905	4.346	10.522	0.004	0.003	0.006	0.004	0.018
PARA ARZI(M2)	1.580	2.327	6.076	4.672	14.655	0.004	0.004	0.006	0.003	0.017
İHRACAT	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.004	0.003	0.005	0.004	0.016
İTHALAT	0.106	0.742	1.273	2.343	4.464	2.387	14.431	22.314	34.493	73.625
DİS TIC. ACIĞI	0.106	0.742	1.272	2.343	4.463	-100.0	-100.0	-100.0	-100.0	-400.0
CARI İŞLEM ACIĞI	0.111	0.777	1.333	2.453	4.674	-15.7	-56.4	-69.1	-80.5	-221.8
DİS BORÇLAR	0.002	0.222	0.557	1.121	1.902	0.004	0.583	1.452	2.928	4.968
TARIM BELİRİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
MAAS VE ÜCRETLE	0.000	0.000	0.001	0.002	0.003	0.000	0.000	0.002	0.004	0.006
DİĞER FAKTOR GE	0.000	0.001	0.013	0.024	0.038	0.000	0.000	0.006	0.010	0.017
TOPLAM FAKTOR G	0.000	0.001	0.014	0.026	0.041	0.000	0.000	0.004	0.007	0.012

BAZ ÇÖZÜMDEN FARKLAR						BAZ ÇÖZÜMDEN FARKIN ORANI				
ALTERNATIF 3D	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SANAYİ KATMA DEĞ	1.274	3.728	5.478	9.213	19.692	1.490	3.930	5.380	8.220	19.020
HİZMETLER KATMA	0.206	0.602	0.884	1.487	3.179	0.142	0.381	0.525	0.835	1.684
GSYİH	1.479	4.391	6.555	11.003	23.429	0.468	1.269	1.766	2.766	6.269
GSMH	1.479	4.391	6.555	11.003	23.429	0.468	1.268	1.766	2.764	6.267
ÖZEL TÜKETİM	4.698	4.598	4.291	5.152	18.739	2.097	1.959	1.722	1.934	7.711
ÖZEL SABİT YATI	0.224	-1.777	-2.649	-2.751	-6.954	0.601	-4.350	-5.510	-4.907	-14.166
TOPLAM YATIRIM	0.224	-1.777	-2.649	-2.751	-6.953	0.281	-2.110	-2.874	-2.736	-7.440
YURTICI TASARRUF	-3.218	-0.206	2.264	5.851	4.691	-4.995	-0.248	2.424	5.694	2.875
TOPLAM TASARRUF	-3.218	-0.206	2.264	5.851	4.691	-4.802	-0.240	2.356	5.547	2.861
GSMH DEFLATÖRÜ	76.5	165.5	282.4	528.5	1052.9	12.099	17.998	21.652	27.278	79.027
TOPTAN ESYA FİY	240.8	520.9	888.6	1663.3	3313.6	12.038	17.935	21.599	27.233	78.805
KENTSEL YERLER	967.3	2092.3	3569.3	6880.9	13309.8	12.4	18.3	21.9	27.5	80.2
KIRSAL YERLER T	4227.6	9219.3	16000.8	30880.1	60327.8	12.416	18.764	23.239	30.576	84.995
REEL ÜCRET HADD	-0.164	-0.196	-0.219	-0.232	-0.811	-1.289	-1.575	-1.778	-1.886	-6.529
DOVİZ KURU (TL	452.0	969.6	1596.6	2785.3	5803.6	15.386	23.718	28.562	34.990	102.656
TOPLAM İSTİHDAM	47.0	140.0	209.8	352.0	749.7	0.267	0.762	1.104	1.785	3.919
TOPLAM İSSİZ SA	-47.0	-140.0	-209.8	-352.0	-748.7	-2.004	-7.424	-13.371	-29.866	-52.665
İSSİZLİK ORANI	-0.244	-0.718	-1.062	-1.757	-3.781	-1.999	-7.422	-13.370	-29.868	-52.659
KONSOLİDE BUTCE	396.8	2886.8	5655.2	11952.4	20891.3	4.945	19.002	23.605	31.275	78.828
EKİSYON	834.1	1819.1	3157.1	6093.1	11903.4	12.5	18.6	23.0	30.3	84.5
VADESİZ MEVDUAT	1168.3	2518.2	4296.4	8036.5	16019.4	12.1	18.0	21.7	27.3	79.0
VADELİ MEVDUAT	2785.1	6999.6	14058.7	28687.7	52531.1	12.1	17.9	21.6	27.1	78.7
PARA ARZI(M1)	2002.4	4337.0	7453.3	14128.8	27921.4	12.2	18.3	22.2	28.5	81.2
PARASAL TABAN (	2800.7	7075.9	14204.9	29668.4	53749.8	12.1	18.1	22.0	27.9	80.1
PARA ARZI(M2)	4787.4	11335.9	21511.6	42814.6	80449.5	12.2	18.0	21.8	27.6	79.6
İHRADAT	0.554	1.180	1.748	2.887	6.369	12.2	20.1	25.1	31.6	88.9
İTHALAT	0.326	0.686	0.995	1.610	3.617	7.3	13.3	17.5	23.7	61.8
DIS TIC. ACIĞI	-0.228	-0.493	-0.752	-1.277	-2.751	215.5	66.5	59.1	54.5	395.7
CARI İSLEM ACIĞI	-0.239	-0.517	-0.788	-1.338	-2.882	33.8	37.6	40.9	43.9	156.2
DIS BORÇLAR	-0.056	-0.208	-0.394	-0.693	-1.352	-0.148	-0.546	-1.026	-1.810	-3.531
TARIM GELİRİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
HAAS VE ÜCRETLE	-0.236	-0.055	0.081	0.434	0.224	-0.542	-0.123	0.175	0.901	0.410
DİĞER FAKTÖR GE	1.649	4.249	6.180	10.074	22.151	0.896	2.093	2.816	4.233	10.037
TOPLAM FAKTÖR B	1.413	4.194	6.260	10.508	22.375	0.491	1.326	1.840	2.873	6.531

BAZ COZUMDEN FARKLAR						BAZ COZUMDEN FARKIN ORANI				
ALTERNATIF 4A	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEG	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SANAYI KATMA DE	0.127	0.238	0.378	0.668	1.410	0.148	0.251	0.371	0.596	1.366
HIZMETLER KATMA	0.020	0.038	0.061	0.108	0.228	0.014	0.024	0.036	0.061	0.135
GSYIH	0.147	0.282	0.451	0.797	1.677	0.047	0.082	0.122	0.200	0.450
GSMH	0.147	0.282	0.451	0.797	1.677	0.047	0.082	0.122	0.200	0.450
OZEL TUKETIM	0.468	0.403	0.438	0.618	2.127	0.298	0.172	0.176	0.232	0.878
OZEL SABIT YATI	-0.139	-0.499	-0.662	-0.916	-2.216	-0.374	-1.221	-1.376	-1.634	-4.606
TOPLAM YATIRIM	-0.139	-0.499	-0.662	-0.916	-2.216	-0.175	-0.592	-0.718	-0.911	-2.396
YURTICI TASARRU	-0.521	-0.121	0.013	0.179	-0.450	-0.809	-0.145	0.014	0.174	-0.766
TOPLAM TASARRUF	-0.521	-0.121	0.013	0.179	-0.450	-0.777	-0.141	0.014	0.169	-0.735
GSMH DEFLATORU	11.185	18.175	33.053	62.938	125.351	1.769	1.976	2.535	3.249	9.528
TOPTAN ESYA FIY	35.202	57.202	104.023	198.079	394.506	1.760	1.970	2.528	3.243	9.501
KENTSEL YERLER	141.4	229.8	417.8	795.6	1584.6	1.8	2.0	2.6	3.3	9.7
KIRSAL YERLER T	351.071	519.939	1033.031	2139.441	4043.483	1.031	1.058	1.500	2.118	5.708
REEL UCRET HADD	0.044	0.061	0.069	0.073	0.247	0.342	0.494	0.560	0.594	1.990
DOVIZ KURU (TL	38.617	62.751	114.124	217.301	432.793	1.314	1.535	2.042	2.730	7.621
TOPLAM ISTIH DAM	4.672	9.016	14.439	25.480	53.607	0.027	0.049	0.076	0.129	0.281
TOPLAM ISSIZ SA	-4.670	-9.016	-14.438	-25.479	-53.603	-0.199	-0.478	-0.920	-2.162	-3.760
ISSIZLIK ORANI	-0.024	-0.046	-0.073	-0.127	-0.271	-0.199	-0.478	-0.920	-2.162	-3.760
KONSOLIDE BUTCE	94.1	296.2	583.5	1194.0	2167.8	1.173	1.950	2.435	3.124	8.682
EMISYON	69.3	102.6	203.8	422.1	797.8	1.037	1.052	1.484	2.101	5.674
VADESIZ MEVDUAT	171.2	276.5	502.9	957.0	1907.6	1.770	1.976	2.535	3.248	9.529
VADELI MEVDUAT	405.9	772.5	1650.9	3434.4	6263.7	1.768	1.974	2.533	3.249	9.523
PARA ARZI(M1)	240.4	379.1	706.7	1379.2	2705.5	1.470	1.597	2.105	2.783	7.955
PARASAL TABAN (	363.1	685.9	1500.3	3230.7	5779.9	1.566	1.753	2.322	3.042	8.683
PARA ARZI(M2)	646.4	1151.6	2357.7	4813.6	8969.3	1.644	1.831	2.387	3.100	8.963
IHRACAT	0.048	0.077	0.126	0.228	0.479	1.064	1.308	1.807	2.493	6.673
ITHALAT	0.029	0.045	0.071	0.124	0.270	0.661	0.870	1.250	1.831	4.612
DIS TIC. ACIGI	-0.019	-0.032	-0.055	-0.103	-0.209	17.969	4.342	4.306	4.414	31.031
CARI ISLEM ACIG	-0.020	-0.034	-0.057	-0.108	-0.219	2.821	2.457	2.975	3.551	11.805
DIS BORCLAR	-0.005	-0.014	-0.027	-0.051	-0.098	-0.014	-0.038	-0.071	-0.133	-0.255
TARIM GELIRI	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
MAAS VE UCRETLE	0.109	0.160	0.191	0.230	0.689	0.250	0.356	0.413	0.477	1.496
DIGER FAKTOR GE	0.032	0.110	0.240	0.531	0.913	0.017	0.054	0.109	0.223	0.404
TOPLAM FAKTOR G	0.140	0.270	0.431	0.761	1.602	0.049	0.085	0.127	0.209	0.469

BAZ ÇÖZÜMDEN FARKLAR						BAZ ÇÖZÜMDEN FARKIN ORANI				
ALTERNATİF 4B	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.969	1.448	-1.793	4.210	0.000	1.352	1.852	2.144	5.348
SANAYİ KATMA DEĞ	0.098	0.510	0.547	0.709	1.864	0.115	0.537	0.537	0.633	1.822
HİZMETLER KATMA	0.016	1.029	1.503	1.867	4.414	0.011	0.651	0.893	1.048	2.603
GSYİH	0.114	2.512	3.603	4.535	10.765	0.036	0.726	0.971	1.140	2.873
GSMH	0.114	2.512	3.603	4.535	10.765	0.036	0.726	0.971	1.139	2.872
ÖZEL TÜKETİM	0.052	1.581	1.696	1.878	6.008	0.380	0.674	0.680	0.705	2.439
ÖZEL SABİT YATI	0.618	0.260	0.041	-0.328	0.590	1.663	0.636	0.085	-0.586	1.798
TOPLAM YATIRIM	0.618	0.260	0.041	-0.328	0.591	0.776	0.309	0.044	-0.327	0.803
YURTICI TASARRUF	-0.738	0.931	1.907	2.857	4.757	-1.146	1.118	2.042	2.585	4.599
TOPLAM TASARRUF	-0.738	0.931	1.907	2.857	4.757	-1.101	1.083	1.965	2.519	4.486
GSMH DEFLATÖRÜ	14.5	34.7	44.1	52.3	145.7	2.300	3.778	3.380	2.702	12.160
TOPTAN EŞYA FİY	45.8	109.3	138.7	164.7	458.6	2.289	3.765	3.371	2.697	12.122
KENTSEL YERLER	183.9	439.2	557.2	661.7	1841.9	2.4	3.8	3.4	2.7	12.4
KIRSAL YERLER T	948.6	2260.0	2872.5	3426.0	9507.1	2.786	4.600	4.172	3.392	14.950
REEL ÜCRET HADD	-0.066	-0.098	-0.091	-0.068	-0.324	-0.521	-0.792	-0.741	-0.552	-2.606
DOVİZ KURU (TL	50.218	119.919	152.176	180.721	503.034	1.709	2.933	2.722	2.270	9.635
TOPLAM İSTİHDAM	3.627	50.615	73.340	95.292	222.875	0.021	0.276	0.386	0.483	1.166
TOPLAM İSSİZ SA	-3.627	-50.614	-73.340	-95.293	-222.874	-0.155	-2.694	-4.674	-8.086	-15.599
İSSİZLİK ORANI	-0.019	-0.260	-0.371	-0.476	-1.126	-0.154	-2.684	-4.675	-8.089	-15.601
KONSOLİDE BUTCE	-32.7	684.0	1045.9	1609.2	3306.4	-0.407	4.502	4.366	4.211	12.671
EMİSYON	187.2	450.3	573.2	683.9	1894.5	2.902	4.616	4.175	3.404	14.997
VADESİZ MEVDUAT	221.3	528.6	670.6	796.0	2216.4	2.288	3.778	3.380	2.702	12.147
VADELİ MEVDUAT	535.5	1478.4	2206.8	2851.8	7072.6	2.332	3.778	3.385	2.697	12.193
PARA ARZI (M1)	408.4	978.7	1243.8	1479.9	4110.7	2.498	4.121	3.705	2.986	13.311
PARASAL TABAN (	551.4	1554.6	2291.3	2994.8	7392.0	2.378	3.974	3.546	2.820	12.718
PARA ARZI (M2)	944.0	2456.7	3450.6	4331.7	11183.0	2.401	3.907	3.494	2.790	12.592
İHRACAT	0.059	0.145	0.168	0.181	0.553	1.294	2.469	2.404	1.985	8.152
İTHALAT	0.032	0.090	0.105	0.116	0.343	0.712	1.756	1.846	1.701	6.015
DIS TIC. ACIĞI	-0.027	-0.055	-0.062	-0.066	-0.210	25.697	7.412	4.903	2.809	40.820
CARI İSLEM ACIĞ	-0.029	-0.058	-0.065	-0.069	-0.220	4.034	4.195	3.388	2.260	13.876
DIS BORÇLAR	-0.005	-0.024	-0.037	-0.049	-0.115	-0.013	-0.064	-0.096	-0.128	-0.300
TARIM GELİRİ	0.000	0.902	1.349	1.670	3.922	0.000	1.320	1.812	2.100	5.231
MAAS VE ÜCRETLE	-0.136	-0.081	-0.004	0.106	-0.115	-0.314	-0.180	-0.009	0.221	-0.283
DİĞER FAKTOR GE	0.246	1.578	2.096	2.555	6.474	0.133	0.777	0.955	1.073	2.939
TOPLAM FAKTOR G	0.109	2.399	3.441	4.331	10.281	0.038	0.759	1.011	1.184	2.992

BAZ ÇÖZÜMDEN FARKLAR						BAZ ÇÖZÜMDEN FARKIN ORANI				
	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
ALTERNATİF 5A	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
SANAYİ KATMA DEĞ	9.844	10.044	10.167	10.243	40.298	0.1152	0.1059	0.0999	0.0914	0.4123
HİZMETLER KATMA DEĞ	1.589	1.622	1.641	1.654	6.506	0.0110	0.0103	0.0098	0.0093	0.0403
GSYİH	11.433	12.142	12.388	12.502	48.465	0.0362	0.0351	0.0334	0.0314	0.1361
GSMM	11.433	12.142	12.388	12.502	48.465	0.0362	0.0351	0.0334	0.0314	0.1360
ÖZEL TÜKETİM	3.059	5.138	6.000	6.358	20.556	0.0137	0.0219	0.0241	0.0239	0.0835
ÖZEL SABİT YATIRIM	1.846	2.566	2.601	2.642	9.656	0.0496	0.0628	0.0541	0.0471	0.2137
TOPLAM YATIRIM	1.846	2.566	2.600	2.642	9.656	0.0232	0.0305	0.0282	0.0263	0.1082
YURTİÇİ TASARRUF	8.374	7.004	6.387	6.144	27.909	0.1300	0.0841	0.0684	0.0598	0.3422
TOPLAM TASARRUF	8.374	7.004	6.387	6.144	27.909	0.1249	0.0815	0.0665	0.0582	0.3311
GSMM DEFLATÖRÜ	-12.9	-17.3	-22.5	-30.7	-83.4	-0.0204	-0.0188	-0.0173	-0.0158	-0.0723
TOPTAN EŞYA FİY	-40.6	-54.4	-70.9	-96.5	-262.5	-0.0203	-0.0187	-0.0172	-0.0158	-0.0721
KENTSEL YERLER	-163.3	-218.5	-284.9	-387.7	-1054.3	-0.0210	-0.0191	-0.0175	-0.0160	-0.0736
KIRSAL YERLER	-401.0	-634.5	-909.0	-1361.0	-3305.4	-0.0118	-0.0129	-0.0132	-0.0135	-0.0514
REEL ÜCRET HADDİ	-0.3	-0.2	-0.2	-0.1	-0.8	-0.0208	-0.0169	-0.0144	-0.0117	-0.0638
DOVİZ KURU (TL	-44.6	-59.7	-77.8	-105.9	-287.9	-0.0152	-0.0146	-0.0139	-0.0133	-0.0570
TOPLAM İSTİHDAM	363.2	389.5	398.2	402.0	1552.9	0.0206	0.0212	0.0210	0.0204	0.0832
TOPLAM İSSİZ SA	-363.2	-389.5	-398.2	-402.0	-1552.9	-0.1549	-0.2066	-0.2538	-0.3411	-0.9563
İSSİZLİK ORANI	-1.9	-2.0	-2.0	-2.0	-7.9	-0.1548	-0.2066	-0.2538	-0.3412	-0.9564
KONSOLİDE BUTCE	69.2	244.6	368.2	582.9	1264.9	0.0086	0.0161	0.0154	0.0153	0.0553
EMİSYON	-79.1	-125.2	-179.4	-268.5	-652.2	-0.0118	-0.0128	-0.0131	-0.0134	-0.0511
VADESİZ MEVDUAT	-197.7	-262.9	-342.9	-466.3	-1269.8	-0.0204	-0.0188	-0.0173	-0.0158	-0.0723
VADELİ MEVDUAT	-468.4	-734.1	-1124.9	-1670.8	-3998.2	-0.0204	-0.0188	-0.0173	-0.0158	-0.0722
PARA ARZI(M1)	-276.8	-388.1	-522.2	-734.9	-1922.0	-0.0169	-0.0163	-0.0156	-0.0148	-0.0637
PARASAL TABAN	-418.2	-676.8	-1060.1	-1630.3	-3785.4	-0.0180	-0.0173	-0.0164	-0.0154	-0.0671
PARA ARZI(M2)	-745.2	-1122.1	-1646.9	-2405.7	-5920.0	-0.0190	-0.0178	-0.0167	-0.0155	-0.0690
İHRACAT	-0.056	-0.073	-0.085	-0.110	-0.324	-0.0123	-0.0124	-0.0122	-0.0120	-0.0489
İTHALAT	0.005	0.012	0.006	-0.007	0.016	0.0012	0.0023	0.0011	-0.0010	0.0035
DIS TIC. ACİBİ	0.061	0.085	0.091	0.103	0.340	-0.5757	-0.1142	-0.0718	-0.0439	-0.8057
CARİ İSLEM ACİBİ	0.064	0.089	0.096	0.108	0.356	-0.0904	-0.0646	-0.0496	-0.0353	-0.2400
DIS BORÇLAR	0.016	0.042	0.060	0.074	0.192	0.0004	0.0011	0.0016	0.0019	0.0050
TARIM GELİRİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
KAAS VE ÜCRETLE	0.393	0.584	0.678	0.763	2.419	0.0090	0.0130	0.0147	0.0158	0.0526
DİĞER FAKTÖR GE	10.527	11.012	11.153	11.177	43.868	0.0572	0.0542	0.0508	0.0470	0.2092
TOPLAM FAKTÖR G	10.920	11.596	11.831	11.940	46.287	0.0380	0.0367	0.0348	0.0326	0.1421

BAZİ DÖZÜMDEN FARKLAR						BAZİ DÖZÜMDEN FARKIN ORANI				
ALTERNATİF 58	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEĞ	0.845	1.030	1.046	1.048	3.969	0.013	0.014	0.013	0.013	0.054
SANAYİ KATMA DE	0.003	0.004	0.002	-0.004	0.005	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
HİZMETLER KATMA	0.826	1.007	1.023	1.023	3.879	0.006	0.006	0.006	0.006	0.024
GSYİH	1.674	2.110	2.170	2.173	8.127	0.005	0.006	0.006	0.005	0.023
BSMH	1.674	2.110	2.170	2.173	8.127	0.005	0.006	0.006	0.005	0.023
ÖZEL TÜKETİM	0.522	0.868	1.031	1.094	3.514	0.002	0.004	0.004	0.004	0.014
ÖZEL SABİT YATI	0.118	0.166	0.174	0.173	0.632	0.003	0.004	0.004	0.003	0.014
TOPLAM YATIRIM	0.118	0.166	0.174	0.173	0.632	0.001	0.002	0.002	0.002	0.007
YURTICI TASARRUF	1.152	1.243	1.139	1.079	4.613	0.018	0.015	0.012	0.010	0.055
TOPLAM TASARRUF	1.152	1.243	1.139	1.079	4.613	0.017	0.014	0.012	0.010	0.054
BSMH DEFLATÖRÜ	-0.561	-1.341	-1.888	-2.704	-6.493	-0.001	-0.001	-0.001	-0.001	-0.005
TOPTAN EŞYA FİY	-1.764	-4.220	-5.941	-8.510	-20.435	-0.001	-0.001	-0.001	-0.001	-0.005
KENTSEL YERLER	-7.086	-16.952	-23.865	-34.182	-82.085	-0.001	-0.001	-0.001	-0.001	-0.005
KIRSAL YERLER İ	-35.9	-86.3	-121.8	-175.1	-419.2	-0.001	-0.002	-0.002	-0.002	-0.006
REEL ÜCRET HADD	0.002	0.003	0.003	0.003	0.012	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001
DOVİZ KURU (TL	-1.9	-4.6	-6.5	-9.3	-22.4	-0.001	-0.001	-0.001	-0.001	-0.004
TOPLAM İSTİHDAM	27.7	38.0	41.2	42.6	149.5	0.002	0.002	0.002	0.002	0.008
TOPLAM İSSİZ SA	-27.7	-38.0	-41.2	-42.6	-149.5	-0.012	-0.020	-0.026	-0.036	-0.094
İSSİZLİK ORANI	-0.144	-0.195	-0.209	-0.213	-0.761	-0.012	-0.020	-0.026	-0.036	-0.094
KONSOLİDE BUTCE	22.0	71.0	107.8	161.7	362.5	0.003	0.005	0.004	0.004	0.016
EMİSYON	-3.3	-12.5	-19.4	-29.9	-65.1	0.000	-0.001	-0.001	-0.001	-0.005
VADESİZ MEVDUAT	-8.6	-20.4	-28.7	-41.1	-98.8	-0.001	-0.001	-0.001	-0.001	-0.005
VADELİ MEVDUAT	-20.3	-57.1	-94.3	-147.3	-319.0	-0.001	-0.001	-0.001	-0.001	-0.005
PARA ARZI(M1)	-11.9	-32.9	-48.1	-71.0	-163.9	-0.001	-0.001	-0.001	-0.001	-0.005
PARASAL TABAN (	-18.0	-55.0	-92.3	-147.3	-312.6	-0.001	-0.001	-0.001	-0.001	-0.005
PARA ARZI(M2)	-32.2	-89.9	-142.2	-218.3	-482.7	-0.001	-0.001	-0.001	-0.001	-0.005
İHRACAT	-0.002	-0.006	-0.007	-0.009	-0.024	-0.001	-0.001	-0.001	-0.001	-0.004
İTHALAT	0.004	0.006	0.005	0.004	0.019	0.001	0.001	0.001	0.001	0.004
DIS TIC. ACIĞI	0.007	0.011	0.012	0.013	0.044	-0.063	-0.015	-0.010	-0.006	-0.093
CARI İŞLEM ACIĞI	0.007	0.012	0.013	0.014	0.046	-0.010	-0.009	-0.007	-0.005	-0.030
DIS BORÇLAR	0.002	0.005	0.008	0.010	0.025	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001
TARIM GELİRİ	0.787	0.959	0.975	0.976	3.697	0.013	0.014	0.013	0.012	0.053
MAAS VE ÜCRETLE	0.080	0.110	0.118	0.121	0.428	0.002	0.002	0.003	0.003	0.009
DİĞER FAKTOR GE	0.732	0.946	0.980	0.978	3.636	0.004	0.005	0.004	0.004	0.017
TOPLAM FAKTOR S	1.599	2.016	2.072	2.075	7.761	0.006	0.006	0.006	0.006	0.024

BAZ ÇÖZÜMDEN FARKLAR						BAZ ÇÖZÜMDEN FARKIN ORANI				
ALTERNATIF 5C	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEĞ	0.845	1.999	2.494	2.841	8.179	0.013	0.028	0.032	0.034	0.107
SANAYİ KATMA DE	10.515	11.196	11.260	11.359	44.331	0.123	0.118	0.111	0.101	0.453
HİZMETLER KATMA	2.523	3.761	4.255	4.610	15.149	0.017	0.024	0.025	0.026	0.092
GSYİH	13.883	17.534	18.829	19.720	69.967	0.044	0.051	0.051	0.050	0.195
GSMH	13.883	17.534	18.829	19.720	69.967	0.044	0.051	0.051	0.050	0.195
ÖZEL TÜKETİM	4.803	7.376	7.804	7.733	27.715	0.021	0.031	0.031	0.029	0.113
ÖZEL SABİT YATI	6.350	7.506	8.606	10.338	32.800	0.171	0.184	0.179	0.184	0.718
TOPLAM YATIRIM	6.350	7.506	8.606	10.338	32.800	0.080	0.089	0.093	0.103	0.365
YURTICI TASARRU	9.080	10.158	11.026	11.988	42.252	0.141	0.122	0.118	0.117	0.498
TOPLAM TASARRUF	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
GSMH DEFLATÖRÜ	-4.679	2.546	0.734	-3.484	-4.883	-0.007	0.003	0.001	-0.002	-0.006
TOPTAN EŞYA FİY	-14.726	8.015	2.310	-10.966	-15.367	-0.007	0.003	0.001	-0.002	-0.006
KENTSEL YERLER	-59.150	32.195	9.278	-44.042	-61.719	-0.008	0.003	0.001	-0.002	-0.006
KIRSAL YERLER T	163.978	695.912	650.007	462.615	1972.512	0.005	0.014	0.009	0.005	0.033
REEL ÜCRET HADD	-0.320	-0.285	-0.242	-0.197	-1.043	-0.025	-0.023	-0.020	-0.016	-0.084
DOVİZ KURU (TL	-16.157	8.790	2.538	-12.027	-16.857	-0.005	0.002	0.000	-0.002	-0.004
TOPLAM İSTİHDAM	415.6	502.9	534.3	556.4	2009.1	0.024	0.027	0.028	0.028	0.107
TOPLAM İSSİZ SA	-415.6	-502.9	-534.3	-556.4	-2009.1	-0.177	-0.267	-0.341	-0.472	-1.256
İSSİZLİK ORANI	-2.2	-2.6	-2.7	-2.8	-10.2	-0.177	-0.267	-0.341	-0.472	-1.257
KONSOLİDE BUTÇE	115.9	863.3	1296.6	1940.9	4216.7	0.014	0.057	0.054	0.051	0.176
EMİSYON	36.1	146.2	139.3	103.9	425.5	0.005	0.015	0.010	0.005	0.036
VADESİZ MEVDUAT	-79.0	29.9	0.1	-67.2	-116.2	-0.008	0.002	0.000	-0.002	-0.008
VADELİ MEVDUAT	-1212.9	-3235.8	-6569.4	-12061.4	-23079.5	-0.053	-0.083	-0.101	-0.114	-0.350
PARA ARZI(M1)	-42.9	176.0	139.5	36.7	309.3	-0.003	0.007	0.004	0.001	0.010
PARASAL TABAN I	-2204.5	-4377.9	-8471.1	-15431.1	-30484.7	-0.095	-0.112	-0.131	-0.145	-0.483
PARA ARZI(M2)	-1255.8	-3059.7	-6429.9	-12024.5	-22769.9	-0.032	-0.049	-0.065	-0.077	-0.223
İHRACAT	0.221	0.249	0.220	0.195	0.884	0.048	0.042	0.031	0.021	0.144
İTHALAT	0.198	0.235	0.219	0.202	0.853	0.044	0.046	0.038	0.030	0.158
DIS TIC. ACIĞI	-0.023	-0.014	-0.001	0.007	-0.032	0.217	0.019	0.001	-0.003	0.234
CARI İSLEM ACIĞ	-0.024	-0.015	-0.001	0.007	-0.033	0.034	0.011	0.001	-0.002	0.043
DIS BORÇLAR	-0.006	-0.009	-0.005	0.000	-0.019	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
TARIM GELİRİ	0.787	1.862	2.324	2.647	7.619	0.013	0.027	0.031	0.033	0.105
MAAS VE ÜCRETLE	0.412	0.724	0.904	1.063	3.103	0.009	0.016	0.020	0.022	0.067
DİĞER FAKTOR GE	12.060	14.160	14.755	15.125	56.099	0.066	0.070	0.067	0.064	0.266
TOPLAM FAKTOR G	13.259	16.746	17.983	18.834	66.822	0.046	0.053	0.053	0.051	0.203

BAZ ÇÖZÜNDEN FARKLAR

BAZ ÇÖZÜNDEN FARKIN ORANI

	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
ALTERNATIF 50										
TARIM KATMA DEĞ	0.845	1.999	2.494	2.841	9.179	0.013	0.028	0.032	0.034	0.107
SANAYİ KATMA DEĞ	10.387	11.196	11.647	12.660	46.090	0.122	0.118	0.116	0.113	0.469
HİZMETLER KATMA	2.503	3.760	4.350	4.820	15.433	0.017	0.024	0.026	0.027	0.094
GSYİH	13.735	17.528	19.510	21.259	72.032	0.043	0.051	0.053	0.053	0.200
GSMM	13.735	17.527	19.510	21.259	72.031	0.043	0.051	0.053	0.053	0.200
ÖZEL TÜKETİM	3.830	8.041	8.630	8.513	29.014	0.017	0.034	0.035	0.032	0.116
ÖZEL SABİT YATI	5.589	9.225	11.666	16.328	42.808	0.150	0.226	0.243	0.291	0.910
TOPLAM YATIRIM	5.589	9.225	11.666	16.328	42.808	0.070	0.110	0.127	0.162	0.469
YURTICI TASARRUF	9.905	9.487	10.880	12.746	43.018	0.154	0.114	0.116	0.124	0.508
TOPLAM TASARRUF	9.905	9.487	10.880	12.746	43.018	0.148	0.110	0.113	0.121	0.492
GSMM DEFLATÖRÜ	-21.2	14.2	45.1	111.2	149.2	-0.034	0.015	0.035	0.057	0.074
TOPTAN EŞYA FİY	-66.8	44.8	141.8	349.9	469.7	-0.033	0.015	0.034	0.057	0.074
KENTSEL YERLER	-268.4	179.9	569.6	1405.4	1886.5	-0.034	0.016	0.035	0.058	0.074
KIRSAL YERLER T	-916.7	1468.8	3550.1	7973.0	12075.2	-0.027	0.030	0.052	0.079	0.133
REEL ÜCRET HADD	-0.239	-0.320	-0.291	-0.237	-1.087	-0.019	-0.026	-0.024	-0.019	-0.087
DOVİZ KURU (TL	-73.3	49.1	155.6	383.8	515.2	-0.025	0.012	0.028	0.048	0.063
TOPLAM İSTİHDAM	410.8	502.6	555.9	605.5	2074.8	0.023	0.027	0.029	0.031	0.111
TOPLAM İBSİZ SA	-410.8	-502.6	-555.9	-605.5	-2074.8	-0.175	-0.267	-0.354	-0.514	-1.310
İSSİZLİK ORANI	-2.1	-2.6	-2.8	-3.0	-10.6	-0.175	-0.267	-0.354	-0.514	-1.310
KONSOLİDE BUTCE	54.3	541.4	1938.2	3957.0	6490.8	0.007	0.036	0.081	0.104	0.227
EMİSYON	-177.1	298.7	711.5	1585.7	2418.8	-0.027	0.031	0.052	0.079	0.135
VADESİZ MEVDUAT	-331.4	207.5	674.2	1675.8	2226.2	-0.034	0.015	0.034	0.057	0.071
VADELİ MEVDUAT	-1787.2	-2772.2	-4574.7	-6517.6	-15651.7	-0.078	-0.071	-0.070	-0.062	-0.280
PARA ARZI(M1)	-508.5	506.2	1385.7	3261.5	4644.9	-0.031	0.021	0.041	0.066	0.097
PARASAL TABAN (	-2790.8	-3953.5	-6642.7	-10370.9	-23757.8	-0.120	-0.101	-0.103	-0.098	-0.422
PARA ARZI(M2)	-2295.7	-2266.0	-3188.9	-3256.1	-11006.8	-0.058	-0.036	-0.032	-0.021	-0.148
İHRACAT	0.149	0.290	0.354	0.517	1.310	0.033	0.049	0.051	0.057	0.189
İTHALAT	0.157	0.254	0.289	0.366	1.066	0.035	0.049	0.051	0.054	0.189
DIS TIC. ACİBİ	0.007	-0.036	-0.065	-0.151	-0.244	-0.070	0.049	0.051	0.064	0.094
CARI İSLEM ACİBİ	0.008	-0.038	-0.066	-0.158	-0.256	-0.011	0.028	0.035	0.052	0.104
DIS BORÇLAR	0.001	-0.005	-0.028	-0.075	-0.107	0.000	0.000	-0.001	-0.002	-0.003
TARIM GELİRİ	0.787	1.862	2.324	2.647	7.619	0.013	0.027	0.031	0.033	0.105
MAAS VE ÜCRETLE	0.578	0.647	0.852	1.106	3.183	0.013	0.014	0.018	0.023	0.069
DİĞER FAKTÖR GE	11.752	14.231	15.457	16.551	57.992	0.064	0.070	0.070	0.070	0.274
TOPLAM FAKTÖR 6	13.117	16.740	18.633	20.303	68.793	0.046	0.053	0.055	0.056	0.209

EK III

SİMÜLASYON SONUÇLARI AYRINTILI TABLOLARI

(ÇARPANLAR VE ESNEKLİKLER)

	ÇARPAN					ESNEKLİK				
ALTERNATİF 1A	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SANAYİ KATMA DEĞ	-0.001	-0.004	-0.003	-0.003	-0.012	-0.023	-0.083	-0.056	-0.056	-0.219
HİZMETLER KATMA DEĞ	0.000	-0.001	-0.001	-0.001	-0.002	-0.002	-0.002	-0.006	-0.006	-0.022
BSYİH	-0.001	-0.005	-0.004	-0.004	-0.014	-0.007	-0.027	-0.019	-0.019	-0.072
BSMH	-0.001	-0.005	-0.004	-0.004	-0.014	-0.007	-0.027	-0.019	-0.019	-0.072
ÖZEL TÜKETİM	-0.021	-0.021	-0.014	-0.010	-0.067	-0.172	-0.166	-0.101	-0.071	-0.510
ÖZEL SABİT YATIRIM	0.003	0.007	0.008	0.006	0.024	0.165	0.307	0.307	0.200	0.978
TOPLAM YATIRIM	0.003	0.007	0.008	0.006	0.024	0.077	0.149	0.160	0.112	0.497
YURTİÇİ TASARRUF	0.020	0.016	0.010	0.006	0.052	0.563	0.355	0.194	0.109	1.221
TOPLAM TASARRUF	0.020	0.016	0.010	0.006	0.052	0.541	0.344	0.189	0.106	1.180
BSMH DEFLATÖRÜ	-0.130	-0.261	-0.237	-0.267	-0.896	-0.370	-0.514	-0.336	-0.258	-1.479
TOPTAN EŞYA FİY	-0.409	-0.822	-0.745	-0.841	-2.818	-0.368	-0.512	-0.325	-0.258	-1.473
KENTSEL YERLER T	-1.645	-3.303	-2.995	-3.378	-11.320	-0.380	-0.524	-0.341	-0.260	-1.505
KIRSAL YERLER T	-8.497	-16.974	-15.423	-17.472	-58.366	-0.449	-0.625	-0.414	-0.324	-1.812
REEL ÜCRET HADDİ	0.001	0.001	0.000	0.000	0.002	0.089	0.106	0.074	0.059	0.328
DÖVİZ KURU (TL	-0.449	-0.902	-0.817	-0.923	-3.091	-0.275	-0.399	-0.271	-0.217	-1.162
TOPLAM İSTİHDAM	-0.040	-0.164	-0.123	-0.133	-0.460	-0.004	-0.016	-0.012	-0.013	-0.045
TOPLAM İSSİZ SA	0.040	0.164	0.122	0.133	0.459	0.031	0.157	0.144	0.210	0.542
İSSİZLİK ORANI	0.000	0.001	0.001	0.001	0.002	0.031	0.157	0.144	0.211	0.543
KONSOLİDE BÜTÇE	25.537	19.382	20.047	19.093	84.060	5.729	2.309	1.548	0.934	10.520
EMİSYON	-1.677	-3.350	-3.043	-3.450	-11.521	-0.452	-0.622	-0.410	-0.321	-1.805
VADESİZ MEVDUAT	-1.980	-3.977	-3.600	-4.066	-13.623	-0.369	-0.514	-0.336	-0.258	-1.477
VADELİ MEVDUAT	-4.790	-11.014	-11.794	-14.539	-42.137	-0.375	-0.509	-0.335	-0.257	-1.477
PARA ARZI(M1)	-3.655	-7.324	-6.644	-7.513	-25.137	-0.402	-0.558	-0.366	-0.284	-1.610
PARASAL TABAN (	-4.932	-11.704	-12.391	-15.380	-44.407	-0.383	-0.542	-0.355	-0.271	-1.550
PARA ARZI(M2)	-8.446	-18.335	-18.442	-22.044	-67.266	-0.387	-0.528	-0.345	-0.265	-1.525
İHRACAT	-0.001	-0.001	-0.001	-0.001	-0.004	-0.208	-0.340	-0.242	-0.198	-0.988
İTHALAT	0.000	-0.001	-0.001	-0.001	-0.002	-0.115	-0.232	-0.169	-0.147	-0.663
DIS TİC. ACİGİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.002	-4.127	-1.090	-0.569	-0.345	-6.131
CARI İSLEM ACİGİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.002	-0.646	-0.617	-0.393	-0.278	-1.935
DIS BORÇLAR	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.002	0.010	0.013	0.016	0.041
TARIM BELİRİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
MAAS VE ÜCRETLE	0.001	0.001	0.001	0.001	0.004	0.053	0.047	0.031	0.020	0.150
DİĞER FAKTOR GE	-0.002	-0.006	-0.004	-0.004	-0.017	-0.024	-0.054	-0.037	-0.035	-0.150
TOPLAM FAKTOR G	-0.001	-0.005	-0.004	-0.004	-0.014	-0.008	-0.028	-0.020	-0.020	-0.075

	GIRGIR					ESNEKLİK				
	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
ALTERNATİF 1B										
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SANAYİ KATMA DE	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.824	3.840	4.026	5.426	14.110
HİZMETLER KATMA	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.079	0.372	0.393	0.551	1.395
GSYİH	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.259	1.233	1.332	1.832	4.654
GSNH	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.259	1.232	1.332	1.832	4.654
ÖZEL TÜKETİM	0.001	0.001	0.000	0.000	0.001	2.593	2.899	1.799	1.123	8.414
ÖZEL SABİT YATI	0.002	0.001	0.001	0.000	0.003	43.094	31.369	22.493	9.098	106.254
TOPLAM YATIRIM	0.002	0.001	0.001	0.000	0.003	20.119	15.219	11.538	5.074	52.250
YÜRTİCİ TASARRUF	-0.001	0.000	0.000	0.000	-0.001	-7.749	-3.046	0.494	4.183	-6.120
TOPLAM TASARRUF	-0.001	0.000	0.000	0.000	-0.001	-7.449	-2.954	0.480	4.075	-5.848
BSMNH DEFLATÖRÜ	0.011	0.018	0.018	0.018	0.045	15.618	26.680	26.739	24.430	93.468
TOPTAN EŞYA FİY	0.034	0.058	0.057	0.055	0.203	15.540	26.587	26.673	24.389	93.189
KENTSEL YERLER	0.136	0.232	0.228	0.221	0.817	16.033	27.177	27.094	24.650	94.953
KIRSAL YERLER T	0.700	1.195	1.173	1.146	4.214	18.922	32.485	33.015	30.676	115.099
KEEL ÜCRET HADD	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	-3.596	-5.633	-5.963	-4.961	-20.152
DOVİZ KURU (TL	0.037	0.063	0.062	0.060	0.223	11.606	20.722	21.537	20.529	74.394
TOPLAM İSTİHDAM	0.003	0.010	0.008	0.009	0.030	0.148	0.739	0.835	1.184	2.906
TOPLAM İSSİZ SA	-0.003	-0.010	-0.008	-0.009	-0.030	-1.108	-7.200	-10.105	-19.810	-38.223
İSSİZLİK ORANI	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	-1.103	-7.199	-10.105	-19.816	-38.223
KONSOLİDE BUTCE	-0.024	0.324	0.326	0.392	1.017	-2.731	28.498	26.331	27.702	79.801
ENİSYON	0.138	0.236	0.232	0.226	0.832	19.033	32.286	32.664	30.420	114.404
VADESİZ MEVDUAT	0.163	0.279	0.274	0.266	0.983	15.533	26.680	26.738	24.432	93.363
VADELİ MEVDUAT	0.395	0.782	0.903	0.955	3.034	15.837	26.687	26.824	24.414	93.762
PARA ARZI(M1)	0.301	0.515	0.505	0.492	1.814	16.962	28.983	29.163	26.861	101.969
PARASAL TABAN (	0.407	0.818	0.927	0.987	3.139	16.155	27.937	27.798	25.129	97.018
PARA ARZI(M2)	0.697	1.297	1.408	1.447	4.849	16.305	27.554	27.620	25.195	96.674
İHRACAT	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	8.795	17.408	18.852	17.557	62.622
İTHALAT	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	4.845	11.539	12.772	12.996	42.150
DİS TİC. ACİBİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	174.617	58.064	46.162	30.785	309.648
CARI İSLEK ACİB	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	27.412	32.872	31.897	24.768	116.949
DİS BORÇLAR	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	-0.090	-0.471	-0.808	-1.230	-2.599
TARIM BELİRİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
MAAS VE ÜCRETLE	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	-2.163	-2.630	-2.581	-1.493	-8.866
DİĞER FAKTOR BE	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.935	2.586	2.696	3.228	9.445
TOPLAM FAKTOR B	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.272	1.288	1.388	1.904	4.852

	CARPAN					ESNEKLİK				
ALTERNATIF 1C	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIN KATMA DEG	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SANAYI KATMA DE	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	1.142	-0.399	1.629	2.039	4.411
HIZMETLER KATMA	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.109	-0.039	0.159	0.207	0.436
GSYIH	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.359	-0.143	0.516	0.678	1.409
BSMH	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.359	-0.143	0.515	0.678	1.408
OZEL TUKETIM	0.001	0.000	0.000	0.000	0.001	3.294	1.840	0.932	0.493	6.561
OZEL SABIT YATI	0.001	0.001	0.001	0.000	0.003	17.630	28.395	21.308	21.024	88.357
TOPLAM YATIRIM	0.001	0.001	0.001	0.000	0.003	8.231	13.776	11.115	11.725	44.847
YURTICI TASARRU	-0.001	0.000	0.000	0.000	-0.001	-9.704	-5.778	-0.438	1.346	-14.574
TOPLAM TASARRUF	-0.001	0.000	0.000	0.000	-0.001	-9.328	-5.600	-0.426	1.311	-14.043
BSMH DEFLATORU	0.014	0.004	0.006	0.007	0.032	19.859	6.507	9.476	10.400	46.241
TOPTAN ESYA FIY	0.043	0.014	0.020	0.023	0.101	19.759	6.484	9.452	10.382	46.078
KENTSEL YERLER	0.173	0.057	0.081	0.094	0.404	20.386	6.628	9.602	10.493	47.109
KIRSAL YERLER T	0.888	0.297	0.417	0.487	2.089	23.984	8.080	11.723	13.050	56.838
REEL UCURET MAOD	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	-5.070	-1.339	-0.921	-0.339	-7.670
DOVIZ KURU (TL	0.047	0.015	0.022	0.026	0.110	14.758	5.054	7.632	8.739	36.183
TOPLAM ISTIHDAH	0.004	-0.001	0.003	0.003	0.009	0.205	-0.082	0.319	0.436	0.872
TOPLAM ISSIZ SA	-0.004	0.001	-0.003	-0.003	-0.009	-1.536	0.840	-3.867	-7.299	-11.842
ISSIZLIK ORANI	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	-1.532	0.883	-3.853	-7.273	-11.776
KONSOLIDE BUTCE	0.047	-0.220	0.080	0.120	0.027	5.432	-19.379	6.489	8.466	1.008
ENISYON	0.175	0.059	0.082	0.096	0.412	24.123	8.030	11.599	12.941	56.694
VADESIZ MEVDUAT	0.208	0.068	0.097	0.113	0.487	19.808	6.505	9.479	10.402	46.192
VADELI MEVDUAT	0.501	0.195	0.319	0.405	1.420	20.062	6.652	9.479	10.371	46.563
PARA ARZI(M1)	0.383	0.127	0.179	0.209	0.899	21.570	7.132	10.346	11.432	50.480
PARASAL TABAN (	0.530	0.169	0.290	0.371	1.361	21.039	5.784	8.687	9.460	44.970
PARA ARZI(M2)	0.884	0.322	0.498	0.615	2.319	20.689	6.833	9.774	10.709	48.005
IHRACAT	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	11.882	3.118	4.917	5.902	25.818
ITHALAT	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	6.976	1.405	3.066	3.998	15.445
DIS TIC. ACIGI	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	217.741	14.986	13.214	11.422	257.363
CARI ISLEM ACIG	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	34.182	8.481	9.131	9.190	60.984
DIS BORCLAR	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	-0.128	0.153	-0.145	-0.324	-0.445
TARIM BELIRI	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
MAAS VE UCURETLE	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	-3.054	-0.916	-0.188	0.289	-3.869
DIGER FAKTOR GE	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	1.310	-0.031	0.872	1.024	3.175
TOPLAM FAKTOR G	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.377	-0.150	0.537	0.704	1.468

	CARPAN					ESNEKLII				
ALTERNATIF 2A	1989	1990	1991	1992	TOPLAN	1989	1990	1991	1992	TOPLAN
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SARAYI KATMA DE	-0.002	-0.003	0.001	0.005	0.001	-0.174	-0.152	0.040	0.176	-0.110
HİZMETLER KATMA	0.000	0.000	0.000	0.001	0.000	-0.017	-0.015	0.004	0.010	-0.009
GSYİH	-0.003	-0.003	0.001	0.006	0.001	-0.055	-0.050	0.011	0.058	-0.037
GSNH	-0.003	-0.003	0.001	0.006	0.001	-0.055	-0.051	0.011	0.058	-0.037
ÖZEL TÜKETİM	-0.078	0.045	0.247	0.508	0.721	-2.149	0.973	4.505	7.392	10.661
ÖZEL SABİT YATI	-0.202	-0.248	-0.319	-0.424	-1.192	-34.455	-31.073	-30.147	-29.269	-124.944
TOPLAN YATIRIM	-0.202	-0.248	-0.319	-0.424	-1.192	-16.086	-15.076	-15.727	-16.323	-63.212
YURTICI TASARRU	0.075	-0.048	-0.246	-0.502	-0.720	7.380	-2.951	-11.980	-18.913	-26.464
TOPLAN TASARRUF	0.075	-0.048	-0.246	-0.502	-0.720	7.094	-2.860	-11.645	-18.421	-25.836
GSNH DEFLATÖRÜ	0.003	0.005	0.001	-0.016	-0.006	0.033	0.029	0.004	-0.031	0.036
TOFTAN ESYA FİY	0.010	0.017	0.004	-0.049	-0.018	0.033	0.030	0.004	-0.031	0.036
KENTSEL YERLER	0.042	0.067	0.016	-0.196	-0.071	0.034	0.030	0.004	-0.031	0.037
KIRSAL YERLER T	0.103	0.195	0.117	-0.670	-0.256	0.019	0.020	0.008	-0.026	0.021
REEL ÜCRET HADD	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.033	0.027	-0.005	-0.024	0.030
DÖVİZ KURU (TL	0.011	0.018	0.005	-0.054	-0.019	0.025	0.023	0.004	-0.026	0.026
TOPLAN İSTİHDAM	-0.086	-0.110	0.026	0.189	0.019	-0.031	-0.031	0.006	0.037	-0.018
TOPLAN İSSİZ SA	0.087	0.110	-0.026	-0.188	-0.018	0.234	0.298	-0.075	-0.619	-0.163
İSSİZLİK ORANI	0.000	0.001	0.000	-0.001	0.000	0.233	0.296	-0.075	-0.620	-0.163
KONSOLİDE BUTCE	-0.008	-0.053	0.019	0.250	0.168	-0.006	-0.031	0.004	0.025	-0.009
EMİSYON	0.020	0.039	0.020	-0.135	-0.055	0.019	0.020	0.007	-0.026	0.020
VADESİZ MEVDUAT	1.089	1.807	2.438	3.430	8.764	0.713	0.662	0.559	0.451	2.386
VADELİ MEVDUAT	165.858	651.184	1451.669	3068.863	5337.574	45.772	85.277	101.327	112.482	344.859
PARA ARZI(M1)	1.109	1.845	2.464	3.297	8.716	0.430	0.398	0.334	0.258	1.420
PARASAL TABAN (	82.659	358.999	866.460	1951.758	3259.876	22.594	47.031	61.013	71.221	201.858
PARA ARZI(M2)	166.966	653.027	1454.131	3072.135	5346.259	26.914	53.224	66.997	76.667	223.802
İHRACAT	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.019	0.019	0.006	-0.022	0.022
İTHALAT	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.002	-0.006	0.004	-0.004	-0.005
DİS TİC. ACIĞI	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.746	0.199	0.013	-0.073	0.885
CARI İŞLEM ACIĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.117	0.113	0.009	-0.059	0.180
DİS BORÇLAR	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	-0.002	-0.001	0.000	-0.003
TARIM GELİRİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
HAAS VE ÜCRETLE	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	-0.012	-0.017	0.003	0.027	0.001
DİĞER FAKTOR GE	-0.003	-0.003	0.001	0.005	0.001	-0.087	-0.078	0.016	0.087	-0.062
TOPLAN FAKTOR B	-0.003	-0.003	0.001	0.006	0.001	-0.057	-0.053	0.011	0.060	-0.039

	CARFAN					ESNEKLİK				
ALTERNATİF 2B	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARİH KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SARAYI KATMA DE	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.715	0.872	0.858	0.938	3.382
HİZMETLER KATMA	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.068	0.084	0.084	0.095	0.332
GSYİH	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.225	0.286	0.286	0.320	1.116
GSMM	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.224	0.286	0.286	0.320	1.116
ÖZEL TÜKETİM	0.081	0.000	0.000	0.000	0.001	1.476	0.388	0.205	0.202	2.270
ÖZEL SABİT YATI	0.000	-0.001	0.000	0.000	-0.001	-1.965	-4.896	-3.539	-3.112	-13.512
TOPLAM YATIRIM	0.080	-0.001	0.000	0.000	-0.001	-0.918	-2.375	-1.847	-1.735	-6.875
YURTICI TASARRUF	-0.001	0.000	0.000	0.000	-0.001	-4.033	0.095	0.589	0.715	-2.633
TOPLAM TASARRUF	-0.001	0.000	0.000	0.000	-0.001	-3.877	0.092	0.572	0.697	-2.515
GSMM DEFLATÖRÜ	0.017	0.014	0.016	0.017	0.063	8.779	6.162	5.458	4.994	25.392
TOPTAN ESYA FİY	0.052	0.045	0.049	0.052	0.198	8.735	6.140	5.445	4.985	25.305
KENTSEL YERLER	0.210	0.180	0.197	0.210	0.796	9.012	6.276	5.530	5.039	25.857
KIRSAL YERLER T	1.076	0.926	1.013	1.086	4.100	10.585	7.488	6.731	6.263	31.066
REEL ÜCRET HADD	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	-2.144	-1.335	-1.171	-1.169	-5.819
DOVİZ KURU (TL	0.057	0.049	0.054	0.057	0.218	6.524	4.786	4.397	4.196	19.903
TOPLAM İSTİHDAM	0.007	0.008	0.007	0.007	0.029	0.128	0.172	0.179	0.207	0.687
TOPLAM İSSİZ SA	-0.007	-0.008	-0.007	-0.007	-0.029	-0.961	-1.680	-2.170	-3.464	-8.275
İSSİZLİK ORANI	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	-0.960	-1.681	-2.171	-3.465	-8.277
KONSOLİDE BUTCE	0.140	0.290	0.310	0.339	1.080	5.847	7.595	5.918	5.173	24.533
EMİSYON	0.212	0.183	0.200	0.214	0.809	10.646	7.442	6.659	6.210	30.957
VADESİZ MEVDUAT	0.254	0.217	0.237	0.253	0.960	8.783	6.162	5.458	4.994	25.397
VADELİ MEVDUAT	0.602	0.606	0.778	0.908	2.894	8.781	6.157	5.457	5.002	25.398
PARA ARZI(M1)	0.466	0.400	0.437	0.467	1.769	9.544	6.688	5.950	5.487	27.669
PARASAL TABAN	0.649	0.643	0.810	0.949	3.050	9.373	6.532	5.734	5.205	26.844
PARA ARZI(M2)	1.068	1.006	1.214	1.375	4.662	9.098	6.358	5.626	5.157	26.238
İHRACAT	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	5.307	4.110	3.897	3.834	17.148
İTHALAT	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	3.295	2.757	2.701	2.782	11.535
DİS TIC. ACISI	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	89.727	13.490	9.256	6.884	119.356
CARI İSLEM ACISI	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	14.086	7.634	6.396	5.538	33.654
DİS BORÇLAR	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	-0.068	-0.144	-0.198	-0.262	-0.671
TARİH BELİRİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
KAAS VE ÜCRETLE	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	-1.246	-0.626	-0.490	-0.431	-2.793
DİĞER FAKTOR GE	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.662	0.604	0.565	0.598	2.429
TOPLAM FAKTOR G	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.236	0.299	0.298	0.332	1.165

	CARFAN					ESNEKLIK				
ALTERNATIF 2C	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SANAYİ KATMA DE	-0.002	-0.004	-0.007	-0.015	-0.027	-0.092	-0.237	-0.388	-0.827	-1.544
HİZMETLER KATMA	0.000	-0.001	-0.001	-0.002	-0.004	-0.009	-0.023	-0.038	-0.084	-0.154
GSYİH	-0.002	-0.005	-0.008	-0.017	-0.032	-0.029	-0.077	-0.127	-0.276	-0.508
GSNH	-0.002	-0.005	-0.008	-0.017	-0.032	-0.029	-0.077	-0.127	-0.276	-0.508
ÖZEL TÜKETİM	0.000	-0.002	-0.003	-0.006	-0.011	-0.011	-0.037	-0.072	-0.153	-0.274
ÖZEL SABİT YATI	-0.319	-0.360	-0.580	-1.247	-2.506	-43.825	-49.097	-72.701	-142.079	-307.702
TOPLAM YATIRIM	-0.319	-0.360	-0.580	-1.247	-2.506	-20.460	-23.821	-37.928	-79.237	-161.446
YURTICI TASARRUF	-0.001	-0.003	-0.005	-0.011	-0.020	-0.102	-0.213	-0.311	-0.672	-1.298
TOPLAM TASARRUF	-0.001	-0.003	-0.005	-0.011	-0.020	-0.098	-0.206	-0.302	-0.655	-1.262
GSNH DEFLATÖRÜ	0.002	0.007	0.013	0.031	0.054	0.016	0.042	0.062	0.103	0.223
TOPTAN ESYA FİY	0.006	0.022	0.042	0.098	0.168	0.016	0.042	0.062	0.102	0.222
KENTSEL YERLER	0.025	0.088	0.169	0.394	0.677	0.017	0.043	0.063	0.104	0.226
KIRSAL YERLER T	0.058	0.232	0.484	1.043	1.817	0.009	0.026	0.042	0.066	0.143
REEL ÜCRET HADD	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.017	0.044	0.068	0.142	0.272
BOVİZ KURU (TL	0.007	0.025	0.047	0.110	0.198	0.012	0.034	0.051	0.088	0.184
TOPLAM İSTİHDAM	-0.057	-0.152	-0.250	-0.548	-1.007	-0.016	-0.046	-0.079	-0.178	-0.319
TOPLAM İSSİZ SA	0.057	0.152	0.250	0.549	1.007	0.123	0.449	0.959	2.974	4.506
İSSİZLİK ORANI	0.000	0.001	0.001	0.003	0.005	0.123	0.448	0.957	2.962	4.490
KONSOLİDE BUTCE	-0.003	-0.065	-0.096	-0.184	-0.347	-0.002	-0.024	-0.024	-0.031	-0.081
EMİSYON	0.011	0.045	0.093	0.200	0.349	0.009	0.026	0.041	0.063	0.139
VADESİZ MEVDUAT	0.030	0.104	0.205	0.472	0.813	0.016	0.042	0.062	0.102	0.223
VADELİ MEVDUAT	0.074	0.301	0.682	1.729	2.786	0.017	0.043	0.063	0.104	0.227
PARA ARZI(M1)	0.042	0.154	0.303	0.689	1.188	0.013	0.036	0.054	0.089	0.192
PARASAL TABAN I	323.620	526.869	845.155	1349.922	3045.545	71.207	75.110	78.815	81.191	306.324
PARA ARZI(M2)	0.117	0.464	0.992	2.447	4.019	0.015	0.041	0.061	0.101	0.217
İHRACAT	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.010	0.032	0.051	0.105	0.198
İTHALAT	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.004	0.001	0.010	0.041	0.058
DİS TİC. ACIĞI	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.199	0.247	0.232	0.291	0.969
CARI İSLEM ACIĞI	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.031	0.140	0.161	0.234	0.566
DİS BORÇLAR	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	-0.001	-0.003	-0.007	-0.012
TARIM BELİRİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
HAAS VE ÜCRETLE	0.000	0.000	0.000	-0.001	-0.001	-0.007	-0.024	-0.047	-0.115	-0.193
DİĞER FAKTOR GE	-0.002	-0.004	-0.007	-0.016	-0.029	-0.046	-0.119	-0.195	-0.417	-0.777
TOPLAM FAKTOR G	-0.002	-0.005	-0.007	-0.016	-0.030	-0.030	-0.080	-0.132	-0.287	-0.529

	CARFAN					ESNEKLİK				
ALTERNATIF 3A	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SANAYİ KATMA DE	0.061	0.094	0.090	0.095	0.340	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
HİZMETLER KATMA	0.010	0.015	0.014	0.015	0.055	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
GSYİH	0.071	0.112	0.109	0.116	0.408	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
GSMH	0.071	0.112	0.109	0.116	0.408	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
ÖZEL TÜKETİM	0.046	0.068	0.063	0.049	0.226	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
ÖZEL SABİT YATI	0.098	0.098	0.087	0.035	0.318	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
TOPLAM YATIRIM	0.098	0.098	0.087	0.035	0.318	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
YURTICI TASARRU	0.025	0.044	0.046	0.067	0.182	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
TOPLAM TASARRUF	0.025	0.044	0.046	0.067	0.182	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
GSMH DEFLATÖRÜ	0.388	1.029	1.487	1.747	4.650	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
TOPTAN EŞYA FİY	1.220	3.238	4.679	5.498	14.635	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
KENTSEL YERLER	4.900	13.006	18.795	22.085	58.786	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
KIRSAL YERLER T	28.071	70.955	101.121	118.949	319.096	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
REEL ÜCRET HADD	-0.004	-0.005	-0.005	-0.003	-0.017	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
DÖVİZ KURU (TL	1.338	3.551	5.134	8.032	16.055	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
TOPLAM İSTİHDAM	2.258	3.587	3.513	3.717	13.075	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
TOPLAM İSSİZ SA	-2.258	-3.587	-3.513	-3.717	-13.075	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
İSSİZLİK ORANI	-0.012	-0.018	-0.018	-0.019	-0.067	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
KONSOLİDE BÜTÇE	-0.827	22.697	32.803	53.862	108.535	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
EMİSYON	5.538	14.001	19.951	23.459	62.959	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
VADESİZ MEVDUAT	5.895	15.653	22.619	26.570	70.736	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
VADELİ MEVDUAT	14.318	43.835	74.652	94.957	227.763	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
PARA ARZI(M1)	11.433	29.650	42.573	50.039	133.694	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
PARASAL TABAN I	15.260	46.622	77.308	98.200	237.391	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
PARA ARZI(M2)	25.753	73.479	117.230	144.995	361.457	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
İHRACAT	0.026	0.028	0.027	0.026	0.107	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
İTHALAT	0.018	0.018	0.017	0.016	0.070	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
DİŞ TİC. ACIĞI	-0.008	-0.010	-0.010	-0.010	-0.038	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
CARİ İŞLEM ACIĞ	-0.009	-0.010	-0.010	-0.010	-0.040	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
DİŞ BORÇLAR	-0.002	-0.005	-0.007	-0.008	-0.022	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
TARİHİ GELİRİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
MAAS VE ÜCRETLE	-0.002	-0.002	-0.001	0.003	-0.002	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
DİĞER FAKTÖR GE	0.070	0.109	0.106	0.107	0.392	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
TOPLAM FAKTÖR G	0.068	0.107	0.104	0.110	0.390	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000

	CARFAN					ESNEKLİK				
ALTERNATIF 3B	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SANAYİ KATMA DEĞ	0.002	0.002	0.002	0.002	0.007	0.537	0.540	0.482	0.431	1.990
HİZMETLER KATMA	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.051	0.052	0.047	0.044	0.194
GSYİH	0.002	0.002	0.002	0.002	0.009	0.169	0.178	0.161	0.148	0.657
GSMH	0.002	0.002	0.002	0.002	0.009	0.169	0.178	0.161	0.148	0.657
ÖZEL TÜKETİM	0.008	0.001	0.000	0.000	0.009	1.039	0.129	0.042	-0.003	1.207
ÖZEL SABİT YATI	0.007	0.017	0.025	0.034	0.082	5.110	11.555	13.817	15.614	46.095
TOPLAM YATIRIM	0.007	0.017	0.025	0.034	0.082	2.385	5.606	7.207	8.708	23.905
YURTICI TASARRUF	-0.006	0.001	0.002	0.002	-0.001	-2.785	0.375	0.527	0.582	-1.301
TOPLAM TASARRUF	-0.006	0.001	0.002	0.002	-0.001	-2.677	0.363	0.512	0.567	-1.234
GSMH DEFLATÖRÜ	0.133	0.108	0.123	0.124	0.487	6.143	3.246	2.528	1.661	13.578
TOPTAN ESYA FİY	0.419	0.340	0.386	0.390	1.534	6.111	3.235	2.521	1.658	13.526
KENTSEL YERLER	1.681	1.364	1.549	1.566	6.161	6.305	3.307	2.561	1.676	13.849
KIRSAL YERLER T	4.193	2.580	3.571	3.723	14.066	3.597	1.452	1.395	0.957	7.401
REEL ÜCRET HADD	0.001	0.000	0.000	0.000	0.001	1.206	1.054	0.650	0.394	3.303
DDVİZ KURU (TL	0.459	0.373	0.424	0.428	1.685	4.566	2.523	2.041	1.398	10.527
TOPLAM İSTİHDAM	0.058	0.071	0.072	0.073	0.274	0.096	0.108	0.101	0.096	0.402
TOPLAM İSSİZ SA	-0.058	-0.072	-0.072	-0.073	-0.274	-0.722	-1.049	-1.228	-1.611	-4.611
İSSİZLİK ORANI	0.000	0.000	0.000	0.000	-0.001	-0.722	-1.050	-1.229	-1.613	-4.613
KONSOLİDE BUTCE	1.295	2.585	2.681	3.178	9.739	4.716	4.707	3.010	2.160	14.592
EMİSYON	0.827	0.508	0.702	0.733	2.771	3.618	1.441	1.375	0.948	7.382
VADESİZ MEVDUAT	2.037	1.642	1.865	1.884	7.427	6.150	3.247	2.528	1.660	13.585
VADELİ MEVDUAT	4.819	4.554	6.095	6.730	22.197	6.129	3.219	2.515	1.653	13.516
PARA ARZI(M1)	2.864	2.152	2.574	2.621	10.211	5.116	2.507	2.062	1.373	11.059
PARASAL TABAN (	4.348	4.017	5.633	6.518	20.516	5.477	2.841	2.345	1.594	12.257
PARA ARZI(M2)	7.683	6.710	8.682	9.356	32.431	5.708	2.952	2.365	1.565	12.589
İHRACAT	0.001	0.000	0.000	0.000	0.002	3.731	2.183	1.850	1.324	9.088
İTHALAT	0.011	0.014	0.017	0.022	0.064	70.5	76.7	79.9	84.0	311.1
DİS TİC. ACIĞI	0.010	0.014	0.016	0.022	0.062	-2797.4	-514.2	-347.9	-238.4	-3898.0
CARI İSLEM ACIĞ	0.011	0.014	0.017	0.023	0.065	-439.2	-291.0	-240.4	-191.8	-1162.4
DİS BORÇLAR	0.003	0.007	0.010	0.014	0.035	2.142	5.059	7.341	9.702	24.244
TARİH BELİRİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
MAAS VE ÜCRETLE	0.001	0.001	0.001	0.001	0.004	0.884	0.763	0.494	0.328	2.469
DİĞER FAKTOR BE	0.000	0.001	0.001	0.002	0.004	0.068	0.122	0.156	0.171	0.517
TOPLAM FAKTOR B	0.002	0.002	0.002	0.002	0.008	0.177	0.186	0.168	0.154	0.696

	CARFAN					ESNEKLİK				
ALTERNATİF 3C	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SANAYİ KATMA DE	0.003	0.001	0.010	0.010	0.024	0.017	0.006	0.056	0.058	0.137
HİZMETLER KATMA	0.001	0.000	0.002	0.002	0.004	0.002	0.001	0.005	0.006	0.014
BSYİH	0.004	0.001	0.012	0.011	0.028	0.005	0.002	0.018	0.020	0.045
BSMH	0.004	0.001	0.012	0.011	0.028	0.006	0.002	0.018	0.020	0.045
ÖZEL TÜKETİM	0.015	0.001	0.004	0.004	0.024	0.029	0.003	0.010	0.010	0.051
ÖZEL SABİT YATI	-1.007	0.947	1.274	1.360	2.574	-12.038	11.917	15.115	16.481	31.475
TOPLAM YATIRIM	-1.008	0.947	1.274	1.361	2.573	-5.627	5.781	7.885	9.192	17.231
YURTDIŞI TASARRUF	-0.015	0.000	0.007	0.008	0.000	-0.100	-0.001	0.043	0.050	-0.008
TOPLAM TASARRUF	-0.015	0.000	0.007	0.008	0.000	-0.098	-0.001	0.042	0.049	-0.009
BSMH DEFLATÖRÜ	0.193	0.037	0.048	0.017	0.296	0.136	0.021	0.021	0.006	0.184
TOPTAN EŞYA FİY	0.622	0.122	0.153	0.054	0.950	0.138	0.022	0.021	0.006	0.187
KENTSEL YERLER	2.488	0.489	0.615	0.217	3.809	0.142	0.022	0.022	0.006	0.192
KIRSAL YERLER T	9.358	1.886	2.900	1.374	15.518	0.122	0.020	0.024	0.009	0.175
REEL ÜCRET HADD	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.016	0.001	-0.006	-0.006	0.004
DÖVİZ KURU (TL	0.824	0.151	0.206	0.078	1.259	0.125	0.019	0.021	0.007	0.171
TOPLAM İSTİHDAM	0.143	0.040	0.369	0.367	0.919	0.004	0.001	0.011	0.013	0.028
TOPLAM İSSİZ SA	-0.123	-0.042	-0.368	-0.366	-0.899	-0.023	-0.011	-0.134	-0.211	-0.379
İSSİZLİK ORANI	-0.001	0.000	-0.002	-0.002	-0.005	-0.024	-0.011	-0.134	-0.211	-0.380
KONSOLİDE BÜTÇE	2.553	0.963	1.570	2.520	7.607	0.141	0.033	0.037	0.045	0.256
EMİSYON	1.478	0.300	0.454	0.205	2.437	0.098	0.016	0.019	0.007	0.140
VADESİZ MEVDUAT	3.034	0.596	0.746	0.258	4.635	0.139	0.022	0.021	0.006	0.189
VADELİ MEVDUAT	7.577	1.767	2.695	1.114	13.153	0.147	0.023	0.024	0.007	0.201
PARA ARZI(M1)	5.562	1.058	1.492	0.613	8.725	0.151	0.023	0.025	0.008	0.208
PARASAL TABAN (	8.723	1.814	3.069	1.855	15.460	0.167	0.024	0.027	0.012	0.230
PARA ARZI(M2)	14.883	3.136	4.774	1.994	24.787	0.168	0.026	0.028	0.009	0.230
İHRACAT	0.002	0.000	0.000	0.000	0.002	0.158	0.018	0.023	0.012	0.211
İTHALAT	1.000	1.000	1.000	1.000	4.000	100.0	100.0	100.0	100.0	400.0
DIS TIC. ACIĞI	0.998	1.000	1.000	1.000	3.998	-4189.3	-693.0	-448.2	-289.9	-5620.3
CARI İSLEM ACIĞ	1.046	1.047	1.047	1.047	4.187	-657.6	-392.2	-309.7	-233.3	-1592.7
DIS BORÇLAR	0.016	0.299	0.438	0.479	1.232	0.187	4.038	6.509	8.489	19.222
TARIM BELİRİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
MAAS VE ÜCRETLE	0.001	0.000	0.001	0.001	0.003	0.014	0.002	0.009	0.010	0.035
DİĞER FAKTOR BE	0.002	0.001	0.010	0.010	0.024	0.006	0.003	0.027	0.029	0.065
TOPLAM FAKTOR B	0.004	0.001	0.011	0.011	0.027	0.006	0.002	0.019	0.020	0.046

CARFAN						ESNEKLİK				
ALTERNATIF 3D	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SANAYİ KATMA DE	0.003	0.004	0.003	0.003	0.013	9.687	16.369	18.835	23.493	68.583
HİZMETLER KATMA	0.000	0.001	0.001	0.001	0.002	0.923	1.606	1.840	2.387	6.756
GSYİH	0.003	0.005	0.004	0.004	0.016	3.044	5.351	6.184	7.904	22.482
GSMH	0.003	0.005	0.004	0.004	0.016	3.042	5.348	6.182	7.901	22.473
ÖZEL TÜKETİM	0.010	0.005	0.003	0.002	0.020	13.626	8.259	6.028	5.527	33.440
ÖZEL SABİT YATI	0.000	-0.002	-0.002	-0.001	-0.004	3.909	-18.342	-19.291	-14.024	-47.747
TOPLAM YATIRIM	0.000	-0.002	-0.002	-0.001	-0.004	1.824	-8.897	-10.064	-7.820	-24.957
YURTICI TASARRUF	-0.007	0.000	0.001	0.002	-0.004	-32.466	-1.044	8.486	16.273	-8.751
TOPLAM TASARRUF	-0.007	0.000	0.001	0.002	-0.004	-31.210	-1.012	8.248	15.854	-8.119
GSMH DEFLATÖRÜ	0.169	0.171	0.177	0.190	0.707	78.636	75.883	75.807	77.960	308.286
TOPTAN EŞYA FİY	0.533	0.537	0.557	0.597	2.224	78.243	75.618	75.619	77.829	307.310
KENTSEL YERLER	2.140	2.158	2.236	2.399	8.932	80.726	77.294	76.813	78.660	313.493
KIRSAL YERLER T	9.352	9.508	10.022	11.087	39.969	80.695	79.111	81.364	87.385	328.555
REEL ÜCRET HADD	0.000	0.000	0.000	0.000	-0.001	-8.379	-6.641	-6.226	-5.391	-26.637
DOVİZ KURU (TL	1.000	1.000	1.000	1.000	4.000	100.000	100.000	100.000	100.000	400.000
TOPLAM İSTİHDAM	0.104	0.144	0.131	0.126	0.506	1.734	3.214	3.867	5.101	13.917
TOPLAM İSSİZ SA	-0.104	-0.144	-0.131	-0.126	-0.506	-13.023	-31.302	-46.814	-85.356	-176.495
İSSİZLİK ORANI	-0.001	-0.001	-0.001	-0.001	-0.003	-12.995	-31.291	-46.811	-85.362	-176.459
KONSOLİDE BUTCE	0.878	2.977	3.542	4.291	11.688	32.138	80.118	82.645	89.383	284.284
EMİSYON	1.845	1.876	1.977	2.188	7.886	81.165	78.632	80.505	86.662	326.963
VADESİZ MEVDUAT	2.585	2.597	2.691	2.885	10.758	78.505	75.882	75.816	77.961	308.164
VADELİ MEVDUAT	6.161	7.219	8.805	10.300	32.485	78.824	75.410	75.509	77.551	307.295
PARA ARZI(M1)	4.430	4.473	4.668	5.073	18.643	79.590	77.006	77.732	81.485	315.812
PARASAL TABAN (	6.196	7.298	8.897	10.652	33.042	78.509	76.259	76.968	79.847	311.583
PARA ARZI(M2)	10.590	11.691	13.473	15.372	51.126	79.142	76.009	76.264	78.803	310.218
İHRACAT	0.001	0.001	0.001	0.001	0.005	79.130	84.546	87.728	90.316	341.720
İTHALAT	0.001	0.001	0.001	0.001	0.003	47.631	56.284	61.106	67.727	232.748
DIS TIC. ACIĞI	-0.001	-0.001	0.000	0.000	-0.002	1400.854	280.436	207.068	155.812	2044.170
CARI İŞLEM ACIĞI	-0.001	-0.001	0.000	0.000	-0.002	219.912	158.708	143.079	125.361	647.059
DIS BORÇLAR	0.000	0.000	0.000	0.000	-0.001	-0.964	-2.304	-3.593	-5.174	-12.035
TARIM GELİRİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
MAAS VE ÜCRETLE	-0.001	0.000	0.000	0.000	0.000	-3.526	-0.518	0.612	2.574	-0.858
DİĞER FAKTOR GE	0.004	0.004	0.004	0.004	0.016	5.822	8.823	9.858	12.098	36.601
TOPLAM FAKTOR G	0.003	0.004	0.004	0.004	0.015	3.194	5.592	6.443	8.211	23.440

	CARPAN					ESNEKLİK				
ALTERNATİF 4A	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
SANAYİ KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	1.481	2.566	3.708	5.962	13.657
HİZMETLER KATMA DEĞ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.141	0.243	0.362	0.606	1.352
BSYİH	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.465	0.816	1.216	2.003	4.500
BSKH	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.465	0.815	1.216	2.002	4.498
ÖZEL TÜKETİM	0.001	0.000	0.000	0.000	0.003	2.981	1.717	1.757	2.320	8.775
ÖZEL SABİT YATI	0.000	-0.001	0.000	0.000	-0.002	-3.745	-12.209	-13.764	-16.337	-46.055
TOPLAM YATIRIM	0.000	-0.001	0.000	0.000	-0.002	-1.748	-5.924	-7.181	-9.111	-23.965
YURTICI TASARRUF	-0.001	0.000	0.000	0.000	-0.001	-8.087	-1.450	0.141	1.740	-7.656
TOPLAM TASARRUF	-0.001	0.000	0.000	0.000	-0.001	-7.774	-1.405	0.137	1.695	-7.347
BSKH DEFLATÖRÜ	0.024	0.022	0.024	0.026	0.096	17.687	19.764	25.347	32.485	95.282
TOPTAN EŞYA FİY	0.076	0.070	0.075	0.081	0.302	17.598	19.695	25.283	32.431	95.008
KENTSEL YERLER	0.306	0.281	0.301	0.324	1.212	18.156	20.132	25.682	32.777	96.745
KIRSAL YERLER T	0.761	0.636	0.744	0.870	3.011	10.310	10.582	15.004	21.184	57.080
REEL ÜCRET HADDİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	3.418	4.944	5.598	5.941	19.900
DOVİZ KURU (TL	0.084	0.077	0.082	0.088	0.331	13.144	15.350	20.415	27.298	76.207
TOPLAM İSTİHDAM	0.010	0.011	0.010	0.010	0.042	0.265	0.491	0.760	1.292	2.809
TOPLAM İSSİZ SA	-0.010	-0.011	-0.010	-0.010	-0.042	-1.991	-4.782	-9.202	-21.620	-37.595
İSSİZLİK ORANI	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	-1.988	-4.781	-9.203	-21.624	-37.597
KONSOLİDE BUTCE	0.204	0.362	0.420	0.486	1.472	11.729	19.496	24.354	31.243	86.822
EMİSYON	0.150	0.125	0.147	0.172	0.594	10.371	10.517	14.843	21.007	56.738
VADESİZ MEVDUAT	0.371	0.338	0.362	0.389	1.461	17.696	19.764	25.347	32.485	95.292
VADELİ MEVDUAT	0.880	0.945	1.189	1.397	4.410	17.677	19.738	25.326	32.485	95.226
PARA ARZI(M1)	0.521	0.464	0.509	0.561	2.055	14.704	15.966	21.053	27.831	79.554
PARASAL TABAN (	0.787	0.839	1.080	1.314	4.020	15.661	17.532	23.219	30.423	86.835
PARA ARZI(M2)	1.401	1.408	1.698	1.958	6.465	16.440	18.314	23.874	31.000	89.629
İHRACAT	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	10.640	13.080	18.072	24.934	66.725
İTHALAT	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	6.611	8.702	12.498	18.310	46.121
DIS TIC. ACIĞI	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	179.692	43.423	43.060	44.140	310.315
CARI İŞLEM ACIĞI	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	28.209	24.575	29.753	35.513	118.050
DIS BORÇLAR	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	-0.137	-0.378	-0.712	-1.327	-2.554
TARIM GELİRİ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
MAAS VE ÜCRETLE	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	2.498	3.565	4.126	4.769	14.958
DİĞER FAKTOR GE	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.173	0.541	1.094	2.232	4.040
TOPLAM FAKTOR G	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.488	0.853	1.267	2.021	4.629

CARPAN						ESNEKLİK				
ALTERNATİF 4B	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEĞ	0.000	0.022	0.026	0.030	0.078	0.000	13.519	18.521	21.439	53.479
SANAYİ KATMA DE	0.003	0.011	0.010	0.012	0.036	1.150	5.374	5.367	6.328	18.220
HİZMETLER KATMA	0.000	0.023	0.027	0.031	0.082	0.109	5.511	8.929	10.490	24.030
BSYİN	0.004	0.056	0.066	0.076	0.200	0.361	7.260	9.708	11.399	28.729
BSMH	0.004	0.056	0.066	0.076	0.200	0.361	7.257	9.705	11.395	28.718
ÖZEL TÜKETİM	0.027	0.035	0.031	0.031	0.124	3.804	6.736	6.803	7.051	24.394
ÖZEL SAKIT YATI	0.019	0.006	0.001	-0.005	0.020	18.627	6.356	0.848	-5.856	17.975
TOPLAM YATIRIM	0.019	0.006	0.001	-0.005	0.020	7.762	3.088	0.442	-3.266	8.027
YURTICI TASARRUF	-0.023	0.021	0.035	0.044	0.077	-11.457	11.176	20.421	25.853	45.994
TOPLAM TASARRUF	-0.023	0.021	0.035	0.044	0.077	-11.013	10.832	19.849	25.188	44.856
BSMH DEFLATÖRÜ	0.455	0.772	0.801	0.872	2.900	23.000	37.780	33.799	27.017	121.596
TOPTAN EŞYA FİY	1.431	2.430	2.522	2.746	9.128	22.885	37.647	33.715	26.972	121.219
KENTSEL YERLER	5.746	9.760	10.130	11.028	36.664	23.611	38.482	34.247	27.260	123.600
KIRSAL YERLER T	29.644	50.223	52.228	57.099	189.195	27.859	45.997	41.721	33.922	149.499
REEL ÜCRET HADD	-0.002	-0.002	-0.002	-0.001	-0.007	-5.206	-7.916	-7.413	-5.530	-26.055
DOVİZ KURU (TL	1.569	2.665	2.767	3.012	10.013	17.092	29.334	27.223	22.703	96.352
TOPLAM İSTİHDAM	0.113	1.125	1.333	1.588	4.160	0.206	2.756	3.861	4.833	11.656
TOPLAM İSSİZ SA	-0.113	-1.125	-1.233	-1.588	-4.160	-1.546	-26.841	-46.745	-80.861	-155.993
İSSİZLİK ORANI	-0.001	-0.006	-0.007	-0.008	-0.021	-1.539	-26.840	-46.750	-80.886	-156.015
KONSOLİDE BUTCE	-1.021	15.199	19.017	26.821	60.015	-4.074	45.023	43.657	42.108	126.714
ENİSYON	5.849	10.006	10.421	11.376	37.675	28.021	46.163	41.746	34.036	149.966
VADESİZ MEVDUAT	6.915	11.747	12.192	13.266	44.119	22.875	37.779	33.797	27.018	121.470
VADELİ MEVDUAT	16.736	32.854	40.124	47.531	137.244	23.321	37.777	33.854	26.975	121.927
PARA ARZI(M1)	12.763	21.748	22.614	24.665	81.790	24.977	41.214	37.050	29.864	133.105
PARASAL TABAN (	17.231	34.546	41.659	49.913	143.349	23.782	39.737	35.460	28.201	127.181
PARA ARZI(M2)	29.499	54.592	62.739	72.195	219.025	24.009	39.069	34.941	27.897	125.916
İHRACAT	0.002	0.003	0.003	0.003	0.011	12.939	24.693	24.037	19.847	81.516
İTHALAT	0.001	0.002	0.002	0.002	0.007	7.123	17.562	18.462	17.005	60.153
DİS TIC. ACISI	-0.001	-0.001	-0.001	-0.001	-0.004	256.967	74.118	49.027	28.087	408.199
CARI İSLEM ACISI	-0.001	-0.001	-0.001	-0.001	-0.005	40.340	41.945	33.877	22.598	138.760
DİS BORÇLAR	0.000	-0.001	-0.001	-0.001	-0.002	-0.132	-0.637	-0.960	-1.275	-3.004
TARIM BELİRİ	0.000	0.020	0.025	0.028	0.072	0.000	13.197	18.116	21.000	52.313
MAAS VE ÜCRETLE	-0.004	-0.002	0.000	0.002	-0.004	-3.140	-1.803	-0.092	2.206	-2.829
DİĞER FAKTOR BE	0.008	0.035	0.038	0.043	0.123	1.334	7.770	9.552	10.734	29.390
TOPLAM FAKTOR B	0.003	0.053	0.063	0.072	0.191	0.379	7.587	10.115	11.843	29.924

	CARPAN					ESNEKLİK				
ALTERNATİF 5A	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEĞ	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
SAHAYI KATMA DE	1.3963	1.3950	1.3927	1.3842	5.5682	1.1519	1.0588	0.9984	0.9139	4.1231
HİZMETLER KATMA	0.2254	0.2252	0.2249	0.2235	0.8990	0.1098	0.1026	0.0975	0.0929	0.4028
ESYİH	1.6218	1.6864	1.6969	1.6895	6.6946	0.3619	0.3509	0.3338	0.3142	1.3609
GSMH	1.6218	1.6864	1.6969	1.6895	6.6946	0.3618	0.3507	0.3337	0.3141	1.3603
ÖZEL TÜKETİM	0.4340	0.7136	0.8220	0.8592	2.8288	0.1365	0.2189	0.2407	0.2367	0.8348
ÖZEL SABİT YATI	0.2619	0.3565	0.3562	0.3571	1.3317	0.4964	0.6283	0.5409	0.4713	2.1369
TOPLAM YATIRIM	0.2619	0.3565	0.3562	0.3571	1.3316	0.2318	0.3049	0.2822	0.2628	1.0816
YÜRTİCİ TASARRU	1.1878	0.9727	0.8750	0.8303	3.8658	1.2997	0.8406	0.6838	0.5979	3.4220
TOPLAM TASARRUF	1.1878	0.9727	0.8750	0.8303	3.8658	1.2495	0.8147	0.6647	0.5825	3.3113
GSMH DEFLATÖRÜ	-1.8319	-2.4003	-3.0873	-4.1442	-11.4636	-0.2042	-0.1879	-0.1728	-0.1583	-0.7232
TOPTAN ESYA FİY	-5.8	-7.6	-9.7	-13.0	-36.1	-0.2032	-0.1873	-0.1724	-0.1580	-0.7209
KENTSEL YERLER	-23.2	-30.3	-39.0	-52.4	-144.9	-0.2056	-0.1914	-0.1751	-0.1597	-0.7359
KIRSAL YERLER T	-56.9	-88.1	-124.5	-183.9	-453.4	-0.1170	-0.1291	-0.1320	-0.1348	-0.5137
REEL ÜCRET HADD	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.1	-0.2078	-0.1690	-0.1444	-0.1170	-0.6382
DOVİZ KURU (TL	-6.3	-8.3	-10.7	-14.3	-39.6	-0.1518	-0.1459	-0.1392	-0.1330	-0.5699
TOPLAM İSTİHDAM	51.5	54.1	54.5	54.3	214.5	0.2062	0.2121	0.2096	0.2039	0.8318
TOPLAM İSSİZ SA	-51.5	-54.1	-54.5	-54.3	-214.5	-1.5486	-2.0658	-2.5378	-3.4113	-9.5635
İSSİZLİK ORANI	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3	-1.1	-1.5483	-2.0657	-2.5379	-3.4119	-9.5639
KONSOLİDE BUTCE	9.8	34.0	50.4	78.8	173.0	0.0863	0.1610	0.1537	0.1525	0.5535
EMİSYON	-11.2	-17.4	-24.6	-36.3	-89.5	-0.1184	-0.1284	-0.1306	-0.1336	-0.5111
VADESİZ MEVDUAT	-28.0	-36.5	-47.0	-63.0	-174.5	-0.2044	-0.1879	-0.1728	-0.1583	-0.7234
VADELİ MEVDUAT	-66.4	-102.0	-154.1	-225.8	-548.3	-0.2040	-0.1876	-0.1726	-0.1580	-0.7221
PARA ARZI(M1)	-39.3	-53.9	-71.5	-99.3	-264.0	-0.1693	-0.1634	-0.1556	-0.1463	-0.6366
PARASAL TABAN (	-59.3	-94.0	-145.2	-220.3	-518.8	-0.1804	-0.1730	-0.1641	-0.1535	-0.6710
PARA ARZI(M2)	-105.7	-155.9	-225.6	-325.1	-812.3	-0.1895	-0.1785	-0.1668	-0.1549	-0.6897
İHRACAT	-0.0079	-0.0101	-0.0117	-0.0148	-0.0445	-0.1225	-0.1238	-0.1223	-0.1202	-0.4888
İTHALAT	0.0007	0.0016	0.0008	-0.0009	0.0023	0.0118	0.0231	0.0107	-0.0101	0.0354
DİS TİC. ACIĞI	0.0087	0.0118	0.0125	0.0139	0.0469	-5.7575	-1.1419	-0.7183	-0.4392	-8.0567
CARI İŞLEM ACIĞI	0.0091	0.0123	0.0131	0.0146	0.0491	-0.9038	-0.6462	-0.4963	-0.3533	-2.3997
DİS BORÇLAR	0.0022	0.0059	0.0082	0.0099	0.0263	0.0041	0.0111	0.0157	0.0192	0.0501
TARIM GELİRİ	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
MAAS VE ÜCRETLE	0.0557	0.0812	0.0929	0.1031	0.3330	0.0904	0.1305	0.1466	0.1594	0.5258
DİĞER FAKTOR GE	1.4931	1.5294	1.5277	1.5104	6.0607	0.5719	0.5423	0.5082	0.4696	2.0921
TOPLAM FAKTOR B	1.5489	1.6106	1.6207	1.6135	6.3936	0.3798	0.3667	0.3478	0.3215	1.4208

CARPAN						ESNEKLİK				
ALTERNATİF 5B	1989	1990	1991	1992	TOPLAM	1989	1990	1991	1992	TOPLAM
TARIM KATMA DEĞ	0.0047	0.0051	0.0051	0.0051	0.0200	0.1350	0.1437	0.1338	0.1253	0.5378
SAĞAYI KATMA DE	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0004	0.0004	0.0002	-0.0004	0.0002
HİZMETLER KATMA	0.0046	0.0049	0.0050	0.0050	0.0196	0.0571	0.0537	0.0608	0.0574	0.5256
BSYIH	0.0093	0.0104	0.0107	0.0107	0.0410	0.0530	0.0610	0.0585	0.0546	1.0992
BSMH	0.0093	0.0104	0.0107	0.0107	0.0410	0.0530	0.0610	0.0584	0.0546	1.0992
ÖZEL TÜKETİM	0.0029	0.0043	0.0051	0.0054	0.0176	0.0233	0.0370	0.0414	0.0411	0.4671
ÖZEL SABİT YATI	0.0007	0.0008	0.0009	0.0009	0.0032	0.0318	0.0407	0.0363	0.0309	0.0851
TOPLAM YATIRIM	0.0007	0.0008	0.0009	0.0009	0.0032	0.0149	0.0198	0.0189	0.0172	0.0851
YURTICI TASARRUF	0.0064	0.0061	0.0056	0.0053	0.0234	0.1789	0.1491	0.1219	0.1050	0.6322
TOPLAM TASARRUF	0.0064	0.0061	0.0056	0.0053	0.0234	0.1719	0.1446	0.1185	0.1023	0.6322
BSMH DEFLATÖRÜ	-0.0031	-0.0066	-0.0093	-0.0133	-0.0323	-0.0089	-0.0146	-0.0145	-0.0140	-0.8414
TOPTAN ESYA FİY	-0.0098	-0.0267	-0.0292	-0.0418	-0.1016	-0.0088	-0.0145	-0.0144	-0.0139	-2.6481
KENTSEL YERLER	-0.0394	-0.0833	-0.1173	-0.1680	-0.4079	-0.0091	-0.0149	-0.0147	-0.0141	-10.6370
KIRSAL YERLER T	-0.1995	-0.4242	-0.5985	-0.8607	-2.0829	-0.0105	-0.0176	-0.0177	-0.0173	-54.3019
REEL ÜCRET HADD	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0001	0.0019	0.0027	0.0026	0.0023	0.0016
DDVİZ KURU (TL	-0.0108	-0.0228	-0.0320	-0.0459	-0.1114	-0.0066	-0.0113	-0.0116	-0.0117	-2.9039
TOPLAM İSTİHDAM	0.1538	0.1869	0.2025	0.2094	0.7526	0.0157	0.0207	0.0217	0.0216	20.0972
TOPLAM İSSİZ SA	-0.1538	-0.1869	-0.2025	-0.2094	-0.7526	-0.1180	-0.2017	-0.2627	-0.3616	-20.0966
İSSİZLİK ORANI	-0.0008	-0.0010	-0.0010	-0.0010	-0.0038	-0.1180	-0.2017	-0.2627	-0.3617	-0.1024
KONSOLİDE BUTCE	0.1224	0.3489	0.5297	0.7947	1.7956	0.0275	0.0467	0.0450	0.0423	46.5479
ENİSYON	-0.0185	-0.0613	-0.0954	-0.1470	-0.3222	-0.0050	-0.0128	-0.0141	-0.0145	-6.3320
VADESİZ MEVDUAT	-0.0477	-0.1003	-0.1411	-0.2021	-0.4911	-0.0089	-0.0146	-0.0145	-0.0140	-12.8081
VADELİ MEVDUAT	-0.1128	-0.2804	-0.4633	-0.7240	-1.5804	-0.0088	-0.0146	-0.0145	-0.0139	-40.8790
PARA ARZI(M1)	-0.0662	-0.1615	-0.2362	-0.3490	-0.8129	-0.0073	-0.0138	-0.0143	-0.0143	-21.1295
PARASAL TABAN I	-0.1001	-0.2701	-0.4534	-0.7239	-1.5475	-0.0078	-0.0140	-0.0143	-0.0139	-39.9634
PARA ARZI(M2)	-0.1791	-0.4418	-0.6988	-1.0730	-2.3926	-0.0082	-0.0143	-0.0144	-0.0141	-61.9908
İHRACAT	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0001	-0.0053	-0.0095	-0.0100	-0.0103	-0.0032
İTHALAT	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0001	0.0095	0.0110	0.0096	0.0060	0.0027
DIS TIC. ACİBİ	0.0000	0.0001	0.0001	0.0001	0.0002	-0.6255	-0.1520	-0.0980	-0.0575	0.0058
CARI İSLEM ACİBİ	0.0000	0.0001	0.0001	0.0001	0.0002	-0.0982	-0.0860	-0.0677	-0.0463	0.0061
DIS BORÇLAR	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0001	0.0004	0.0014	0.0021	0.0025	0.0032
TARIM BELİRİ	0.0044	0.0047	0.0048	0.0048	0.0187	0.1313	0.1403	0.1309	0.1227	0.5010
MAAS VE ÜCRETLE	0.0004	0.0005	0.0006	0.0006	0.0022	0.0184	0.0245	0.0254	0.0251	0.0576
DİĞER FAKTOR BE	0.0041	0.0047	0.0048	0.0048	0.0183	0.0398	0.0466	0.0446	0.0411	0.4912
TOPLAM FAKTOR 6	0.0089	0.0099	0.0102	0.0102	0.0392	0.0556	0.0637	0.0609	0.0567	1.0498